

Voedselinitiatieven Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse (MKBA)

*De maatschappelijke waarde van 32 initiatieven in Amsterdam-Noord,
met een verkenning van 14 interventies
ter bevordering van continuïteit en opschaling.*

project:	MKBA voedselinitiatieven Amsterdam-Noord
opdrachtgever:	Gemeente Amsterdam
opgesteld door:	Pepijn Duijvestein New Economy
versie:	November 2025 V2

Wat zou je doen

Wat zou je doen

Als je wereld elke dag een stukje kleiner werd

Je moet kiezen tussen een gevulde maag of zonder bibberen naar bed

Je hart die een slag overslaat bij elke rekening van waternet

Verwarming uit, zorgen aan

Je denkt te weten wat wij doorstaan

Probeert het zo goed te omschrijven

Diep verstopt in een rapport,

ben ik geen mens meer, maar een cijfer

Wat zou je doen

Als je kinderen stoppen met vragen

Ze op een dag besluiten de lasten dan maar samen te gaan dragen

Lichten uit, kaarsjes aan

Jullie hebben het vandaag weer goed gedaan.

Jip van Kemenade - Groene Vloot 2025

Voorwoord

Het is een bijzonder gevoel, je woont in een stadsdeel vol hippe koffietentjes en gezellige restaurants, en dan leer je dat er vlakbij mensen wonen die soms niet weten wanneer hun volgende maaltijd zal zijn. Vanaf het moment dat ik aan deze Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) begon, wist ik dat het belangrijk was, maar ik had onderschat hoe confronterend het zou zijn. Juist als inwoner van Amsterdam-Noord. Misschien is dat precies waarom ik en mijn team zo vastberaden waren om deze puzzel goed op te lossen. We wilden de realiteit niet verbloemen; we wilden weten wat er écht speelt en wat we eraan kunnen doen. Het kostte tijd en energie, en er waren avonden dat de laptop pas laat is dichtgekapt. Maar nu ligt er een rapport dat laat zien hoeveel waarde er in de voedselinitiatieven van Amsterdam Noord zit, en hoe we die waarde nog groter kunnen maken.

Dit alles was nooit gelukt zonder de openheid en inzet van de voedselinitiatieven zelf. Zij hebben hun informatie en data voor ons beschikbaar gemaakt en ons geholpen om de omvang van het probleem én de kracht van hun netwerk in kaart te brengen. Dank aan alle vrijwilligers en deelnemers die hun ervaringen met ons hebben gedeeld.

Speciale dank gaat uit naar opdrachtgever Saar Francken, de initiator van dit onderzoek die ook zeer actief meewerkte om de juiste informatie te verzamelen. Daarnaast wil ik de medewerkers van de Gemeente Amsterdam bedanken voor hun betrokkenheid en ondersteuning tijdens het project. Zonder jullie input en samenwerking hadden we dit niet kunnen realiseren.

Voedselonzekerheid is geen ver-van-mijn-bed-show. Het kan net zo goed in jouw straat of wijk gebeuren. Er zijn tal van manieren om bij te dragen. Sluit je aan bij een voedselinitiatief, help een keer koken voor buurtgenoten, verspil zo min mogelijk eten en kijk om je heen en vraag wat er nodig is. Samen kunnen we ervoor zorgen dat niemand met een lege maag naar bed hoeft.

Laat dit rapport een startpunt zijn voor gesprekken en concrete stappen in elke wijk. Elke hap kan het verschil maken. Mooie herfst gewenst!

Pepijn Duijvestein

New Economy

Leeswijzer en opbouw van de MKBA

Twee delen – De MKBA bestaat uit twee analyses. Deel 1 (hoofdstuk 1) berekent op basis van veldwerk en 23 interviews de maatschappelijke waarde van het bestaande netwerk van 32 voedselinitiatieven. Deel 2 (hoofdstuk 2) verkent aan de hand van aanvullende informatie, inschattingen en aannames veertien mogelijke interventies en schat hun potentiële baten en kosten.

Managementsamenvatting – Voor lezers die snel de kern willen weten, biedt de managementsamenvatting de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen. Er wordt onder meer uitgelegd dat de huidige initiatieven circa € 15 mln per jaar aan maatschappelijke waarde genereren en dat opschaling nog eens € 30–40 mln kan opleveren.

Hoofdstuk 1 – Huidige situatie, problemen en actuele maatschappelijke waarde

Dit hoofdstuk legt uit waarom voedselinitiatieven nodig zijn. Na een inleidende paragraaf schetst het vier problemen: armoede en voedselonzeekerheid, gezondheidseffecten van voedselonzeekerheid, voedselverspilling en ecologische schade, en de structurele kwetsbaarheid van de initiatieven.

Daarna komen de volgende onderdelen:

- Een **analyse van doelgroepen** en de maatschappelijke gevolgen van voedselonzeekerheid.
- Een **nulsituatie berekening**: wat gebeurt er als er geen voedselinitiatieven zouden zijn? Deze paragraaf gebruikt QALY's om de maatschappelijke schade te berekenen.
- Een **waardering van de bestaande initiatieven**: op basis van veldwerk worden de verschillende typen initiatieven (voedseluitgiften, sociale restaurants, stadslandbouw, etc.) gewaardeerd. Per type wordt gekeken naar het aantal bereikte huishoudens, maatschappelijke baten en kosten.
- **Kosten-effectiviteit en beleidsinvesteringen**: de MKBA bespreekt wat de initiatieven aan schade voorkomen en vergelijkt dit met de bestaande beleidsuitgaven.
- **Conclusie en aanbeveling (Deel 1)**: een samenvatting van de maatschappelijke waarde van het netwerk en een oproep tot structurele borging.

Hoofdstuk 2 – Verkenning van 14 interventies (Deel 2) heeft een toekomstgerichte insteek en behandelt **14** mogelijke beleidsinterventies. Per interventie worden drie zaken uiteengezet: het doel (welke verandering men beoogt), de verwachte maatschappelijke impact (bijv. bereik, verbeterde voedselzekerheid of lagere verspilling) en de baten-kosten-ratio (een raming van de verhouding tussen kosten en maatschappelijke baten). Het hoofdstuk sluit af met een totaalbeeld waarin de netto maatschappelijke waarde en de uitvoerbaarheid van de interventies worden vergeleken.

Hoofdstuk 3 – Resumé en strategische afweging hier worden de inzichten uit Deel 1 en Deel 2 samengebracht. Er wordt een overzicht gegeven van de maatschappelijke waarde van het huidige netwerk, de vermeden schade ten opzichte van het nulscenario en de waarde van de veertien interventies. Het hoofdstuk besluit met een strategische afweging en beleidsaanbeveling.

Hoofdstuk 4 t/m 9 – Afronding, rekenmodel en bronnen. Hoofdstuk 4 presenteert de slotconclusie. Hoofdstuk 5 legt het rekenmodel achter de MKBA uit voor geïnteresseerden. Hoofdstukken 6 tot en met 9 bevatten de bronnenlijsten en een notitie over het uurtarief van vrijwilligerswerk.

Uitleg verschillende functies van het rekenmodel

Het rekenmodel dat voor deze MKBA is ontwikkeld bestaat uit twee aparte modules, afgestemd op de twee delen van het rapport. De leidraad van de MKBA maakt dit onderscheid duidelijk: deel 1 berekent op basis van veldwerk en 23 interviews de maatschappelijke waarde van het bestaande netwerk van 32 initiatieven, terwijl deel 2 aan de hand van aanvullende informatie, inschattingen en aannames veertien mogelijke interventies doorrekent. Hierna wordt toegelicht hoe het rekenmodel voor ieder deel werkt en waar de verschillen zitten.

Rekenmodel voor Hoofdstuk 1 – actuele maatschappelijke waarde

- **Input uit het veldwerk.** De eerste module gebruikt de kerngegevens die in hoofdstuk 1 zijn verzameld: aantallen deelnemers, vrijwilligers, geredde kilo's voedsel, verwijzingen naar zorg, etc. Deze gegevens zijn afkomstig uit 23 interviews en een gewogen vragenlijst bij 32 initiatieven. Hierdoor is het model gebaseerd op feitelijke volumes en bereik.
- **Monetarisering met vaste parameters.** De module vermenigvuldigt de gemeten volumes met de parameters voor besparing, bestaanszekerheid, gered voedsel, CO₂-reductie, activatie, vangnet, gezondheidswinst en reductie van maatschappelijke lasten (zie paragraaf 1.5.3). De correctiefactoren voorkomen dubbeltelling en worden één keer toegepast op de totale som.
- **Comparatieve analyse.** Naast de waardering van het bestaande netwerk berekent het model een **nulsituatiescenario** (hoeveel schade ontstaat zonder initiatieven?) en vergelijkt dit met de huidige situatie om de maatschappelijke waarde te bepalen. Het rekenmodel levert per subcategorie de totale baten, de totale kosten (inzet van de gemeente, fondsen en vrijwilligers) en de baten-kosten-ratio. Deze resultaten worden vervolgens gepresenteerd in de paragrafen 1.7 en 1.8 en samengevat in hoofdstuk 3.

Kort gezegd: hoofdstuk 1 gebruikt het rekenmodel om op basis van echte gegevens de maatschappelijke waarde van het bestaande netwerk te berekenen. Er is geen veronderstelde groei of beleidswijziging; de module rapporteert de huidige waarde en vergelijkt die met de situatie zonder initiatieven.

Rekenmodel voor Hoofdstuk 2 – scenario-analyse van interventies en mogelijke waarde

- **Scenario-input en aannames.** In het tweede deel worden veertien interventies geanalyseerd (bijv. logistieke hub, schoolmaaltijden, buurtkoelkasten). Voor iedere interventie vult het model specifieke aannames in: hoeveel extra mensen worden bereikt, welke volumes voedsel worden gered, hoeveel vrijwilligers nodig zijn, welke extra kosten worden gemaakt, enzovoort. Deze aannames zijn niet gemeten, maar gebaseerd op literatuur, expertinschattingen en ervaringen uit andere steden.
- **Doorrekening met dezelfde parameters.** Zodra de scenario-input is ingevuld, gebruikt het model dezelfde parameterwaarden als in hoofdstuk 1 om de effecten te monetariseren (bijv. € 5,56 per kg gered voedsel, € 50.000 per gewonnen QALY). Hierdoor blijft de waardering consistent. Waar nodig worden extra modules gebruikt, zoals een module voor tijdshorizon

en discontovoet, om meerjarige baten te verdisconteren.

- **Vergelijking met nul- en basisscenario.** Voor iedere interventie berekent het model de extra maatschappelijke baten ten opzichte van de nulsituatie en de huidige situatie. Het vergelijkt deze baten met de extra kosten van de interventie. De output is een baten-kosten-ratio per interventie en een netto contante waarde op projectniveau. Dit maakt het mogelijk om de veertien opties met elkaar te vergelijken op rendement, bereik en uitvoerbaarheid.

Samengevat: hoofdstuk 2 gebruikt het rekenmodel als simulatie-instrument. Het vult de vaste parameters aan met nieuwe aannames en berekent hoe de maatschappelijke waarde verandert als beleidsmakers investeren in extra maatregelen.

Kernverschil

Het verschil tussen beide modules is dus dat **deel 1** werkt met *waargenomen realiteit* (empirische data en een nulsceario) en daarmee de huidige maatschappelijke waarde vaststelt, terwijl **deel 2** een *prospectieve analyse* uitvoert op basis van scenario's en aannames. In beide gevallen zorgt het rekenmodel voor transparantie en reproduceerbaarheid, maar de aard van de input en de doelstelling van de berekening verschillen fundamenteel.

Voor deze MKBA is een nieuw rekenmodel ontwikkeld (ze uitgebreide info in Hoofdstuk 5)

Het model bevat de inputgegevens (veldwerk, interviews en parameters), rekent de maatschappelijke effecten per initiatief uit en maakt het mogelijk om varianten door te rekenen. Na publicatie wordt dit model openbaar gemaakt, zodat voedselinitiatieven, beleidsmakers en onderzoekers de berekeningen kunnen reproduceren en aanpassen. In de openbare versie is een tabblad met parameters opgenomen; daar zijn alle bronnen en formules te vinden.

Praktisch: het model is nu alleen nog intern beschikbaar. [Wanneer het publiek toegankelijk wordt, verschijnt er eerst een melding om toegang te vragen.](#) Voor vragen over het model kunt u mailen naar contact@neweconomy.eco.

Managementsamenvatting

Amsterdam Noord kent een netwerk van 32 voedselinitiatieven die samen een cruciale rol spelen in voedselzekerheid, gezondheid en sociale cohesie. Ongeveer één op de vijf huishoudens leeft er onder het sociaal minimum; zonder deze initiatieven zouden de jaarlijkse kosten voor armoede, gezondheid, milieu en sociale vangnetten naar schatting € 45–55 mln bedragen. Het netwerk, dat grotendeels draait op vrijwilligers en eigen middelen, bereikt circa 1.900 minimahuishoudens (20 % van de 9.015) en realiseert ongeveer € 15 mln aan maatschappelijke waarde per jaar, tegenover € 1,70 mln aan kosten, waarvan € 0,92 mln door de gemeente wordt gefinancierd.

Om de maatschappelijke waarde van voedselinitiatieven te waarborgen adviseert dit rapport:

1. **Erkenning en structurele verankering:** Neem de ondersteuning van voedselinitiatieven op in beleid en herken voedselinitiatieven als maatschappelijk gedragen collectieve infrastructuur en biedt structurele financiering, huisvesting en logistieke ondersteuning.
2. **Gecoördineerde investeringen:** implementeer een combinatie van interventies die zowel randvoorwaarden creëren (keukenruimte, logistiek en facilitaire koepel-coöperatie) als opschaling en institutionele verankering mogelijk maken (stedelijk fonds, donatieplicht).
3. **Regie en samenwerking:** stel een voedselcoördinator en een netwerkcoördinator aan om versnippering te voorkomen, samenwerking te stimuleren en doelgroepen beter te bereiken.
4. **Blijvende monitoring en participatie:** gebruik instrumenten zoals de Food Insecurity Experience Scale om de situatie van huishoudens te monitoren, en betrek bewoners bij de verdere ontwikkeling van initiatieven om cultuur- en taalbarrières te doorbreken.

Met bovenstaande punten kan Amsterdam Noord de bestaande initiatieven continueren en omzetten in een duurzame, gezonde en inclusieve voedselvoorziening die sociaal en ecologisch bijdraagt.

Deze MKBA heeft twee onderdelen: het eerste deel becijfert, op basis van 23 representatieve interviews, de maatschappelijke waarde van het huidige netwerk van 32 initiatieven; het tweede deel verkent: 14 interventies die de initiatieven kunnen versterken en opschalen, wat bij volledige dekking een extra € 30–40 mln aan maatschappelijke baten kan opleveren.

De MKBA toont aan dat voedselinitiatieven, zoals deze in Amsterdam Noord, duizenden gezinnen ontlasten. Samen bedienen ze circa 1.900 huishoudens (± 3.400–3.800 personen), wat 20% is van de 9.015 minimahuishoudens in het stadsdeel. Het netwerk bespaart daarmee ongeveer € 15 mln aan maatschappelijke kosten, maar zou nog € 30–40 mln aan maatschappelijke kosten kunnen besparen als de overige 80% van de doelgroep bereikt zou worden. Zonder deze initiatieven zouden gezinnen minder gezond eten, en vaker aanspraak maken op zorg en sociale hulp.

Actieve voedselinitiatieven in Amsterdam-Noord

- Uitgiftepunten (13): verspreiden voedselpakketten en/of tegoedbonnen
- Sociale restaurants (13): serveren maaltijden tegen geen of geringe betaling (max. € 5).
- Voedselverbindingsplekken (2): combineren uitgifte, eetplek en stadslandbouw.
- Stadslandbouwprojecten (3): telen van voedsel speciaal voor sociale doelen.
- Één voedselhub (1): verzamelt geredde overschotten en levert die aan de andere initiatieven.

Dit netwerk zorgt voor betere toegang tot gezond voedsel voor mensen in Amsterdam-Noord, en biedt zowel vrijwilligers als deelnemers kansen voor persoonlijke ontwikkeling (hierna activatie) en sociale contacten. Sommige initiatieven fungeren daarbij als vangnet: zij signaleren problemen en verwijzen mensen door naar formele hulpinstanties. Daarnaast redden zij voedsel dat anders verloren zou gaan. Zo nemen deze organisaties feitelijk publieke taken op zich en dragen bij aan maatschappelijke doelen. Tegelijk zijn ze kwetsbaar, door o.a. tijdelijke huisvesting, incidentele subsidies en grote afhankelijkheid van vrijwillige inzet; structurele steun ontbreekt.

Maatschappelijk baten/kosten per type voedselinitiatief in Amsterdam-Noord:

De baten/kosten-ratio (B/K) geeft aan hoeveel maatschappelijke waarde één euro investering oplevert. Een waarde boven 1 betekent dat de baten groter zijn dan de kosten. In de praktijk geldt >2 als overtuigend rendabel en >5 als zeer sterk resultaat ([CPB/PBL 2013](#); [RWS 2020](#); [PBL 2022](#)).

- **Uitgiftepunten** – Voedselpakketten en boodschappenbonnen voor circa 1.214 huishoudens leveren jaarlijks zo'n € 8,9 mln aan maatschappelijke waarde op. De baten-kosten-ratio is **B/K = 9,3** op basis van directe kosten en **B/K = 6,4** als de inzet van vrijwilligers tegen vervangingswaarde wordt meegerekend.
- **Sociale restaurants** – Buurtrestaurants serveren warme maaltijden (ca. 1.160 per jaar) en redden 25.080 kg voedsel. Ze genereren ongeveer € 2,3 mln aan maatschappelijke baten; het ratio is **B/K = 22,3** en **B/K = 3** als de inzet van vrijwilligers tegen vervangingswaarde wordt meegerekend.
- **Voedselverbindingsplekken** – Twee plekken combineren een tuin, uitgifte en ontmoetingsruimte en redden zo'n 1.560 kg groente. Hun maatschappelijke waarde bedraagt € 1,9 mln; de B/K-ratio is **5,5** en **2,6** als de inzet van vrijwilligers tegen vervangingswaarde wordt meegerekend.
- **Stadslandbouwprojecten** – Drie stadsakkers leveren 9.504 groentepakketten aan 110 huishoudens en bieden educatie en activering. De baten zijn circa € 1,1 mln; het B/K-ratio is **71,9** en **1,9** als de inzet van vrijwilligers tegen vervangingswaarde wordt meegerekend.
- **Voedselhub (Voedselcirkel Amsterdam)** – De hub herverdeelt jaarlijks zo'n 416.000 kg gered voedsel en bespaart CO₂. Dit levert rond € 0,75 mln aan baten; de B/K-ratio ligt ruim boven **10**.

Toelichting op hoge B/K-ratio's

De relatief hoge baten/kosten-ratio's bij voedselinitiatieven zijn niet uitzonderlijk bij dit type maatschappelijke interventies. Ze ontstaan doordat de directe kosten laag zijn (veel inzet van vrijwilligers en donaties), terwijl de maatschappelijke baten zich uitstrekken over meerdere domeinen tegelijk (bestaanszekerheid, gezondheid, milieuschade, sociale cohesie). Vergelijkbare hoge ratio's zijn eerder gevonden in studies naar vrijwilligerswerk en preventieve interventies. Zo laat het SCP zien dat de maatschappelijke waarde van vrijwilligerswerk in de zorg en ondersteuning oploopt tot miljarden euro's per jaar ([SCP, 2020, par. 3.2](#)) Het RIVM toont in analyses van preventieve gezondheidsinterventies aan dat baten/kosten-ratio's regelmatig ver boven 10 uitkomen ([RIVM, 2018, par. 4.1](#)). Rijkswaterstaat en PBL benadrukken in hun handreikingen dat hogere ratio's wijzen op een sterk maatschappelijk rendement, maar dat de uitkomsten altijd afhankelijk blijven van aannames en waarderingsmethoden ([RWS, 2024, par. 2.3](#); [PBL, 2021-22](#)).

In een nulsituatie zonder voedselinitiatieven lopen de vermijdbare kosten voor armoedebestrijding, gezondheid- & milieuschade en sociale vangnetten op tot € 45–55 mln per jaar. Worden ook de verloren levensjaren en kwaliteit van leven (QALY's) meegeteld, dan stijgen de vermijdbare kosten naar € 45–90 mln voor volwassen minima en € 81–162 mln voor alle minimahuishoudens. De huidige voedselinitiatieven voorkomen circa € 15 mln. aan mogelijke maatschappelijke kosten.

Binnen de MKBA zijn 14 mogelijke interventies verkend (vanaf Hoofdstuk 2)

Hieronder volgt per interventie een korte omschrijving en de bijbehorende baten-kosten-ratio (B/K-ratio). Waar mogelijk vermelden we twee getallen: (1) de B/K-ratio op basis van de directe cashkosten (zonder waardering van vrijwilligersuren of externe bijdragen) en (2) de B/K-ratio wanneer ook alle overige kosten, zoals de waarde van vrijwilligersinzet, zijn gemonetariseerd. Bij sommige maatregelen ontbreekt een tweede ratio, bijvoorbeeld omdat alle kosten door de gemeente worden gedragen of omdat er geen inzet van vrijwilligers is. De gegevens zijn ontleend aan de impact- en kostentabellen uit de onderzochte interventies.

- **Voedselbonnen via Rode Kruis** – Digitale boodschappenkaarten voor huishoudens die buiten de reguliere voedselhulp vallen. Jaarlijkse kosten circa € 0,29 mln; maatschappelijke baten circa € 0,86 mln. De B/K-ratio bedraagt $\approx 3,6$.
- **Professionele keukenruimte** – Gedeelde HACCP-keuken waarin voedseloverschotten tot warme buurtmaaltijden worden verwerkt. Kosten $\pm$ € 0,13 mln/jaar; baten $\pm$ € 0,87 mln/jaar. De B/K-ratio is $\approx 6,7$ ($\approx 9,6$ per gemeentelijke euro).
- **Elektrische logistiek** – Vrijwilligers halen voedseloverschotten met elektrische bussen op en leveren ze aan uitgiftepunten. Kosten $\pm$ € 0,06 mln/jaar; baten ruim € 2 mln/jaar. De B/K-ratio bedraagt ≈ 34 (≈ 68 per publieke euro).
- **Straat-/buurtkoelkasten** – Vier publieke koelkasten waar overschotten worden gedeeld. Kosten ongeveer € 16.000/jaar; baten rond € 80.000/jaar; B/K ≈ 20 ($\approx 29,9$ per publieke euro).
- **Stadslandbouw voor voedselinitiatieven** – Stadsakkers en buurtmoestuinen leveren vers voedsel aan sociale organisaties. Kosten $\pm$ € 0,05 mln/jaar; baten rond € 0,45 mln/jaar; B/K ≈ 9 .
- **Incubator voedselverbindingsplekken** – Ondersteuning om lokale initiatieven te laten uitgroeien tot community-keukens met productie, verwerking en educatie. Kosten $\pm$ € 0,125 mln/jaar; baten $\pm$ € 2 mln/jaar; B/K ≈ 16 (≈ 23 per publieke euro).
- **Schoolmaaltijden** – Universeel maaltijdprogramma Kosten $\pm$ € 5 mln/jaar; de baten liggen iets hoger, wat leidt tot een B/K-ratio van circa 1,04 ($\approx 4,16$ per gemeentelijke euro). Dit programma levert vooral sociale en gezondheidswinst op; in andere studies worden vergelijkbare of hogere ratio's gevonden ivm langdurige effecten zoals schoolprestaties en gezondheid,
- **Stadspasactie Veggiebox** – Maandelijkse groente- of fruitbox voor stadspashouders. Kosten $\pm$ € 0,062 mln/jaar; baten $\pm$ € 0,22 mln/jaar; B/K $\approx 3,5$ ($\approx 4,5$ per publieke euro).
- **Subsidie voor een voedselhub** – Centrale hub die overschotten verzamelt en verdeelt. Kosten $\pm$ € 0,39 mln/jaar (waarvan de gemeente $\pm$ € 0,15 mln); baten $\pm$ € 4 mln/jaar; B/K $\approx 10,5$ (≈ 27 per publieke euro).
- **Voedselcoördinator** – Gemeentelijke coördinator die voedselinitiatieven verbindt en versnippering tegengaat. Kosten $\pm$ € 0,06 mln/jaar; bij een toerekenbare maatschappelijke waarde van $\pm$ € 2 mln/jaar resulteert dit in een B/K-ratio van circa 2,8 (bij 20 % attributie).
- **Netwerkcoördinator voor voedselinitiatieven** – Stimuleren van samenwerking tussen

initiatieven. Kosten circa € 0,025 mln/jaar; maatschappelijke waarde ± € 0,42 mln/jaar; B/K ≈ 18.

- **Donatieplicht supermarkten en groothandels** – Verplichting om eetbaar overschot te schenken. Kosten ± € 0,26 mln/jaar (gemeente ± € 0,16 mln); baten ca. € 3,6 mln/jaar; B/K ≈ 14 (≈ 22 per publieke euro).
- **Stedelijk fonds voor co-financiering** – Jaarlijks fonds € 2 mln om initiatieven mee te financieren; de gemeente draagt € 1 mln. Baten ca. € 6,5 mln/jaar; B/K ≈ 3,2 (≈ 6,5 per publieke euro).
- **Facilitaire koepelcoöperatie** – Coöperatie die kleine initiatieven ondersteunt met administratie en fondsenwerving. Kosten ± € 0,083 mln/jaar (gemeente ± € 0,05 mln); baten ± € 0,23 mln/jaar; B/K ≈ 2,8 (≈ 4,7 per publieke euro).

De cijfers maken duidelijk waar de grootste financiële hefboom zit. Het is altijd raadzaam bij beleidsinterventies niet enkel de cijfers leidend te laten binnen besluitvormingsproces, maar deze indicaties zijn wel behulpzaam bij het alloceren van middelen.

Initiatieven zoals elektrische logistiek, de centrale voedselhub, de donatieplicht en de coördinatorfuncties leveren per geïnvesteerde euro het hoogste rendement op. Programma's met een lagere financiële ratio – zoals het schoolmaaltijdenprogramma – zijn vooral vanuit sociaal-maatschappelijk perspectief waardevol: ze vergroten gelijke kansen en gezondheid, maar vragen een hogere investering per euro maatschappelijke waarde.

Zeer rendabele voorbeelden zijn onder meer de buurtkoelkasten, de facilitaire koepelcoöperatie, de gedeelde keuken en de netwerkcoördinator. Zo voorzien buurtkoelkasten met zeer lage jaarlijkse kosten 24/7 in gratis voedsel en realiseren zij een baten-kosten-verhouding van circa 20 tot 30 per euro. De facilitaire koepel biedt een fiscaal vangnet en gedeelde administratie voor 15 à 25 initiatieven, waardoor kleinere projecten fondsen kunnen aantrekken en gezamenlijke inkoopvoordelen behalen. In de professionele keuken worden voedseloverschotten verwerkt tot 96.000 maaltijden per jaar; de geschatte maatschappelijke opbrengst loopt in vier jaar op tot ruim € 3,5 mln, tegenover een investering van € 520.000. De netwerkcoördinator tenslotte voorkomt versnippering en verbindt tientallen voedselprojecten; met een bescheiden budget genereert deze rol vele malen meer maatschappelijke waarde. Dergelijke maatregelen vragen relatief beperkte middelen en vormen samen een aantrekkelijke menukaart voor doelgerichte ondersteuning.

Methode

De MKBA combineert financiële berekeningen met uitgebreid veldwerk. In 2025 werden 23 van de 32 voedselinitiatieven in Amsterdam-Noord geïnterviewd; hun antwoorden zijn gekwantificeerd en gewogen naar het totale aantal voedselinitiatieven per type, zodat de resultaten representatief zijn voor elk type voedselinitiatief (uitgiftepunten, sociale restaurants, voedselverbindingssplekken, stadslandbouwprojecten en de voedselhub).

Naast het veldwerk is gebruikgemaakt van literatuur en statistieken om directe kosten (o.a. besparing in portemonnee, armoedebestrijding, milieuschade) en verloren levensjaren (QALY's) te vertalen naar euro's. Op basis hiervan zijn ook de waarden berekend van verschillende effect categorieën: Besparing in Portemonnee, Bestaanszekerheid, Gered voedsel, CO₂-reductie, Activatie en persoonlijke ontwikkeling, Vangnetfuncties, Gezondheidsbijdragen en Bespaarde maatschappelijke lasten. Het rekenmodel dat hiervoor is ontwikkeld wordt na publicatie van de MKBA openbaar beschikbaar gemaakt.

Inhoudsopgave

Leeswijzer en opbouw van de MKBA	3
Uitleg verschillende functies van het rekenmodel	4
Managementsamenvatting	6
1. Probleemstelling MKBA Voedselinitiatieven met casus Amsterdam Noord	11
1.1 Armoede en voedselonzekeerheid	12
1.2 Gezondheidseffecten van voedselonzekeerheid	14
1.3 Voedselverspilling en ecologische schade	16
1.4 Structurele kwetsbaarheid van voedselinitiatieven	18
1.5 Doelgroepen en maatschappelijke gevolgen analyse	19
1.5.1 Doelgroepenanalyse	19
1.5.2 Maatschappelijke gevolgen van voedselonzekeerheid	20
1.5.3 Tijdshorizon en discontovoet	21
1.6 Maatschappelijke schade in de nulsituatie	22
1.6.1 Nederland nulsituatie	22
1.6.2 Amsterdam-Noord nulsituatie	22
1.6.3 Armoede in Amsterdam-Noord nulsituatie door middel van QALY	23
1.6.4 Rekenmethode van QALY's in Nederland	23
1.6.5 Berekening van de nulsituatie door middel van QALY Amsterdam-Noord	24
1.7 Maatschappelijke waarde huidige voedselinitiatieven in Amsterdam-Noord	25
1.7.0 Veldwerk en gebruikte kerngegevens	25
1.7.1 Uitgiftepunten (incl. boodschappenbonnen)	28
1.7.2 Sociale restaurants (gratis of ≤ € 5)	29
1.7.3 Voedselverbindingssplekken: mix van uitgifte, restaurant en stadslandbouw	30
1.7.4 Stadslandbouw (productie voor sociale doelen)	31
1.7.5 Voedselhub (Voedselcirkel Amsterdam – levering aan initiatieven)	32
1.7.6 Samenvatting maatschappelijke waarde van voedselinitiatieven	33
1.7.7 Kwalitatieve input veldwerk, systeem knelpunten en beleidsrichting	35
1.7.8 Verdeling van kosten en baten	36
1.7.9 Langetermijneffecten	36
1.8 Wat voorkomen voedselinitiatieven aan maatschappelijke schade?	37
1.8.1 Twee benaderingen voor het bepalen van schade	37
1.8.2 Kosten en kosten-effectiviteit, bereik voedselinitiatieven	37
1.8.3 Kosten-effectiviteit zonder vrijwilligers te monetariseren	37
1.8.4 Kosten-effectiviteit met vrijwilligers te monetariseren	38
1.8.5 Bereik huidige voedselinitiatieven en fictieve opschalen	38
1.8.6 Gevoeligheidsanalyse en simulaties	39
1.9 Huidige beleidsinvesteringen	40
1.9.1 Kosten-effectiviteit bestaand beleid	40
1.10 Conclusie en beleidsaanbeveling: van informele waarde naar structurele borging	41

2. Verkenning van interventies	43
2.1.1 Complex adaptief systeem als leidend perspectief (CAS)	43
2.1.2 Transitiefasen met parallel activiteiten	44
De 14 mogelijk interventies	
2.2.1 Voedselbonnen via Rode Kruis (Amsterdam-Noord)	45
2.2.2 Professionele keukenruimte	46
2.2.3 Elektrische logistiek voor voedseloverschotten (Amsterdam-Noord)	48
2.2.4 Koelkasten op straat / Buurtkoelkasten (Amsterdam-Noord)	50
2.2.5 Extra hectare Stadslandbouw voor voedselinitiatieven (Amsterdam-Noord)	51
2.2.6 Incubator voedselverbindingsplekken (Amsterdam)	53
2.2.7 Schoolmaaltijden	55
2.2.8 Stadspasactie Veggiebox (Amsterdam)	60
2.2.9 Subsidie voor een voedselhub (Amsterdam-Noord)	62
2.2.10 Voedselcoördinator (Amsterdam-Noord)	63
2.2.11 Netwerkoördinator voor voedselinitiatieven (Amsterdam-Noord)	65
2.2.12 Donatieplicht supermarkten en groothandels (Amsterdam)	67
2.2.13 Stedelijk fonds voor co-financiering van voedselinitiatieven	69
2.2.14 Facilitaire koepelcoöperatie (Amsterdam-Noord)	71
2.3 Totaalbeeld van de 14 interventies	74
2.3.1 Netto maatschappelijke waarde zonder dubbeltelling	74
2.3.2 Overzicht effectiviteit tabel	74
2.3.4 Inzicht in het vergelijken van interventies	76
2.3.3 Tijdshorizon en discontovoet	76
3 Resumé huidige- & nulsituatie en interventies	77
3.1 Maatschappelijke waarde van het bestaande veld	77
3.2 Voorkomen schade ten opzichte van nulsценario	77
3.3 Waarde van de 14 mogelijke beleidsinterventies	77
3.4 Strategische afweging: wat vraagt deze situatie nu?	78
3.5 Beleidsaanbeveling en borging	79
4 Slotconclusie	79
5 Rekenmodel en gebruikte parameters	80
6. Bronnenlijst per paragraaf	84
7. Bronnenlijst: veld input en gemeente info	96
8. Bronnenlijst: extra rapportages, inspiratie & info	97
9. Notitie – Uurtarief vrijwilligerswerk in de MKBA	98

1. Probleemstelling MKBA Voedselinitiatieven met casus Amsterdam Noord

1.0 Inleiding van de vier problemen

In Nederland groeit het besef dat voedsel niet alleen een kwestie is van consumptie, maar ook van gezondheid, rechtvaardigheid en ecologische duurzaamheid. De toenemende voedselonzeekerheid onder huishoudens met lage inkomens laat zien dat toegang tot gezond en voldoende eten niet voor iedereen vanzelfsprekend is. Terwijl talloze huishoudens kampen met ondervoeding of ongezonde voeding, gaan er tegelijkertijd jaarlijks miljoenen kilo's voedsel verloren. Dit wijst op een systeem waarin overschotten en tekorten structureel naast elkaar bestaan, een verdelingsvraagstuk dus.

De maatschappelijke kosten van het falende voedselsysteem stapelen zich op. Voedselzekerheid, gezondheidsproblemen, sociale uitsluiting, voedselverspilling en de kwetsbaarheid van voedselinitiatieven zorgen gezamenlijk voor een groeiende druk op publieke middelen, welzijn en leefomgeving. Met name in kwetsbare stedelijke gebieden – zoals Amsterdam-Noord – komt deze meervoudige problematiek samen.

Deze maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) richt zich op vier onderling verweven problemen:

1.1 Armoede en voedselonzeekerheid: Ondanks economische groei leeft een groeiende groep mensen in voedselarmoede. Stijgende prijzen en bestaansonzekerheid vergroten de druk op huishoudens, vooral bij alleenstaande ouders, ouderen en jongvolwassenen [1][2].

1.2 Gezondheidseffecten van voedselonzeekerheid: Een tekort aan gezond voedsel leidt tot ondervoeding, overgewicht, psychische klachten en verminderde zelfredzaamheid. Deze effecten veroorzaken hoge zorgkosten en lagere arbeidsparticipatie [3][4].

1.3 Voedselverspilling en ecologische schade: Tegelijkertijd verspilt Nederland jaarlijks miljarden kilo's voedsel, met grote klimaateffecten. Lokale herverdeling en reststroombenutting blijven achter, ondanks zichtbaar potentieel [5].

1.4 Structurele kwetsbaarheid van voedselinitiatieven: Tientallen initiatieven die lokaal voedselzekerheid bevorderen, draaien op tijdelijke subsidies en vrijwilligers. Gebreken aan regie, infrastructuur en beleidsverankering beperken hun slagkracht [6].

Samen vormen deze vier problemen een samenhangend systeemprobleem. Ze versterken elkaar en vragen om een domeinoverstijgende beleidsaanpak waarin sociale, ecologische en economische aspecten in samenhang worden aangepakt. In de volgende paragrafen worden deze vier problemen afzonderlijk toegelicht, eerst op nationaal niveau, vervolgens voor Amsterdam-Noord.

1.1 Armoede en voedselonzekerheid

Armoede en voedselonzekerheid in Nederland

Nederland behoort tot de rijkste landen ter wereld, maar een deel van de huishoudens heeft moeite om rond te komen. Financiële krapte uit zich onder meer in basale consumptie: 12 procent gaf aan onvoldoende geld te hebben voor een dagelijkse warme maaltijd; betalingsachterstanden komen in deze groep vaker voor. In 2022 leefde 4,4 procent van de huishoudens onder de lage-inkomensgrens, mede gedrukt door tijdelijke energiemaatregelen; zonder die maatregelen zou het armoederisico 7,7 procent zijn geweest. Ter referentie: in 2019 had 7,5 procent van de huishoudens een laag inkomen (556 duizend huishoudens). ([CBS, 2023](#))

Volgens het Centraal Planbureau daalt het aandeel personen in armoede in 2024 van 4,8 naar 4,7 procent door gericht beleid; in 2025 loopt dit weer licht op naar 4,9 procent, kinderarmoede naar 5,3 procent. Op de middellange termijn zonder aanvullend beleid stijgt armoede naar 6,0 procent van de personen en 6,8 procent van de kinderen in 2032. ([CPB, 2024](#))

In oktober 2024 introduceerden CBS, SCP en Nibud een nieuwe landelijke armoedegrens, gebaseerd op werkelijke uitgaven aan wonen en energie, Nibud-minimumvoorbeeldbegrotingen en een financiële buffer. Volgens deze methode leefden in 2023 circa 540 duizend mensen (3,1%) onder de armoedegrens, terwijl daarnaast bijna 1,2 miljoen mensen tot 25 procent boven de grens weinig of geen buffer hadden. Voor een alleenstaande lag de grens in 2023 op € 1.510 per maand, met een buffergrens van € 18.145. ([CBS 2024](#)) ([SCP 2023](#))

Kanttekening bij de nieuwe armoedemeting.

De nieuwe grens maakt armoede preciezer zichtbaar, maar er is ook risico op blinde vlekken. Commentatoren waarschuwen dat de grote “net-boven”-groep beleidsmatig uit beeld kan raken, en dat tijdelijke inkomenssteun (zoals de energietoeslag in 2023) het beeld gunstiger kan maken dan duurzaam is. Het is daarom zinvol om naast het nieuwe kerncijfer óók de kwetsbare randgroep te blijven monitoren. ([De Correspondent 2024](#))

Armoedemonitor Amsterdam

De Armoedemonitor Amsterdam hanteert een eigen beleidsdefinitie voor minima: inkomen tot 130% van het sociaal minimum én vermogen tot de bijstandsnorm. ([O&S, 2023, data 2022 p. 5](#)).

Armoede en voedselonzekerheid in Amsterdam

De *Armoedemonitor 2023*, gebaseerd op voorlopige gegevens over 2022, laat zien dat het aantal minimahuishoudens in Amsterdam is gedaald tot 69.600 (15,9% van de huishoudens), het laagste niveau sinds 2011 ([O&S, 2023, data 2022](#)). Deze daling hangt samen met tijdelijke maatregelen zoals de energietoeslag; landelijk daalde het aandeel huishoudens met een laag inkomen van 6,3% in 2021 naar 4,4% in 2022 ([CBS, 2023, p. 10](#)).

De verschillen in de stad zijn groot. In stadsdelen als Noord en Zuidoost ligt het aandeel minima ruim boven het stedelijk gemiddelde; in sommige buurten, zoals Volewijck en Tuindorp Buiksloot, leeft meer dan een kwart van de huishoudens op of onder het sociaal minimum ([O&S, 2023, data 2022, p. 8](#)). Armoede gaat hier vaak samen met voedselonzekerheid: bewoners geven aan regelmatig maaltijden over te slaan of terug te vallen op goedkoop, ongezond eten ([RIVM, 2021](#)).

Het RIVM laat aan de hand van Helen's Free Food Market in de Vogelbuurt (Amsterdam-Noord) zien dat informele voedselinitiatieven als laagdrempelig *sociaal schaduwwerk* een gat vullen tussen formele en informele hulp. Ze bereiken juist bewoners die de stap naar de reguliere voedselbank niet zetten of buiten de criteria vallen (bijv. ongedocumenteerden, zzp'ers en studenten), en werken vanuit vertrouwen zonder registratie. De Free Food Market is door de gemeente als voorziening erkend en ingebed in een netwerk met hulporganisaties, zodat kwetsbare bewoners beter in beeld komen en – met behoud van autonomie – waar nodig via de juiste kanalen worden doorverwezen ([RIVM, 2021](#)).

Systeemrelatie en beleidsrelevantie

Voedselarmoede is zowel oorzaak als gevolg van armoede. Gebrek aan geld of toegang tot gezond voedsel vergroot gezondheidsproblemen, met hogere zorgkosten, verminderde arbeidsparticipatie en lagere zelfredzaamheid tot gevolg ([RIVM, 2024](#)) ([WHO, 2023](#)). Deze dynamiek beperkt sociale participatie en vergroot ongelijkheid.

Een goed functionerend voedselsysteem zou armoede niet mogen laten leiden tot honger of ondervoeding ([UN, 2015](#)). De Verenigde Naties hebben dit vastgelegd in *Sustainable Development Goal 2*: tegen 2030 moeten alle mensen, in het bijzonder armen en kwetsbare groepen, het hele jaar door toegang hebben tot veilig, voedzaam en voldoende voedsel ([UN, 2015, p. 14](#)).

Beleid dat armoedebestrijding en voedselzekerheid combineert, is daarom cruciaal. De Amsterdamse Armoedemonitor gebruikt 2022 als referentiejaar en kiest voor de lokale definitie van minima ([O&S, 2023, data 2022](#)); vergelijkingen met de nieuwe nationale armoedegrens moeten daarom voorzichtig worden gemaakt ([CBS, 2024](#)).

Lokale initiatieven in Amsterdam-Noord bouwen aan een informele voedselzekerheid-infrastructuur. Het EU-project FoodCLIC benadrukt dat geïntegreerde voedselstrategieën sociale, ecologische en economische doelen verbinden en domeinoverstijgende samenwerking vereisen ([FoodCLIC, 2023](#)). Ook klinken maatschappelijke pleidooien om goed voedsel als basisvoorziening te beschouwen; de stichting Public Food voert campagne om gezond voedsel net zo toegankelijk te maken als onderwijs en drinkwater ([Public Food, z.d.](#)).

1.2 Gezondheidseffecten van voedselonzeekerheid

Gezondheidseffecten op nationaal niveau

Voedselonzeekerheid en ongezonde voeding brengen aanzienlijke gezondheidsrisico's met zich mee. Ongezonde voeding draagt naar schatting 8,1 % bij aan de totale ziektelast in Nederland en veroorzaakt jaarlijks ongeveer 12.900 sterfgevallen; de hieraan verbonden zorgkosten bedragen circa € 6 miljard ([RIVM, 2024, par. 110-115](#)). Deze ziektelast hangt vooral samen met hart- en vaatziekten, kanker en diabetes type 2 ([RIVM, 2024, par. 110-115](#)).

Kinderen en jongeren die in armoede opgroeien hebben vaker lichamelijke én psychische klachten dan hun welvarender leeftijdsgenoten; volwassenen met geldzorgen ervaren chronische stress en leven ongezond ([Loket Gezond Leven/RIVM, 2024, par. 70-78](#)).

Armoede beïnvloedt ook het dagelijkse eetritme. Uit de Ontbijtmonitor 2023 blijkt dat 5% van de basisschoolleerlingen niet dagelijks ontbijt en dat 10% van de ouders aangeeft onvoldoende geld te hebben voor een gezond ontbijt ([Nationaal Schoolontbijt, 2023a, par. 45-53](#); [Nationaal Schoolontbijt, 2023b, par. 52-69](#)). In Rotterdam-West kwam in 2019 naar schatting één op de vier leerlingen zonder ontbijt naar school ([Godijn, 2024, par. 3](#)). Wetenschappelijke literatuur en recente analyses van de CDC tonen aan dat regelmatig ontbijten samenhangt met betere concentratie en hogere schoolcijfers; het dagelijks overslaan van het ontbijt is geassocieerd met slechtere leerprestaties en een groter risico op somberheid en gevoelens van hopeloosheid ([CDC, 2024, par. 166-189](#)).

Beperkte toegang tot gezond voedsel en gevolgen voor de gezondheid

Een ongezonde voedselomgeving – waarin gezond eten moeilijk bereikbaar is en ongezond, bewerkt voedsel juist goedkoop en overal beschikbaar is – stimuleert ongezonde keuzes. Voor veel mensen met een laag inkomen is dagelijks fruit eten geen vanzelfsprekendheid, niet vanwege onwil, maar omdat gezond voedsel financieel onbereikbaar is ([GGD GHOR, 2024](#)). Ongezond eten is vaak de makkelijke keuze: circa 80% van het supermarktassortiment valt buiten de Schijf van Vijf en de voedingsindustrie besteedt tot 80% van haar reclamebudget aan het promoten van ongezonde producten ([GGD GHOR, 2024](#)). Traditionele aanbieders van verse en gezonde voeding (zoals bakkers, groentewinkels en viszaken) zijn in het afgelopen decennium met 15% afgenomen, terwijl het aantal snackbars, dönerzaken, donutshops en pizzazaken juist met 30% is toegenomen ([Eerste Kamer, 2025](#)). Rond middelbare scholen nam het aantal fastfoodlocaties binnen loopafstand zelfs met 40% toe ([Eerste Kamer, 2025](#)).

Gezondheidseffecten in Amsterdam-Noord

Deze problematiek is ook zichtbaar in Amsterdam-Noord. Volgens de Monitor Voedsel 2024 heeft 84% van de voedselaanbieders in de stad een overwegend ongezond aanbod, en eet meer dan de helft van de Amsterdammers wekelijks fastfood ([O&S, 2025, par. 127-143](#)). Het eten van Amsterdammers met een laag inkomen voldoet minder vaak aan de richtlijnen voor fruit, groente en volkoren- of meergranenproducten; ongeveer een kwart van de lage-inkomenshuishoudens en ruim een derde van de minimahuishoudens zegt regelmatig te weinig geld te hebben voor een gezonde maaltijd ([O&S, 2025, par. 137-143](#)).

In gezinnen met kinderen leidt voedselarmoede tot situaties waarin leerlingen zonder ontbijt naar school gaan en gedurende de dag op calorierijk maar voedingsarm voedsel terugvallen. Op de Bekkersschool in Noord smeren ouders en leerkrachten dagelijks broodjes voor alle kinderen omdat veel leerlingen zonder ontbijt komen; een moeder vertelt dat haar zoon regelmatig broodjes weggeeft aan klasgenootjes die niets bij zich hebben ([NH Nieuws, 2023](#)). Ouders geven aan dat schaamte, tijdgebrek of simpelweg geen geld redenen zijn waarom kinderen zonder ontbijt vertrekken ([NH Nieuws](#)).

Voedselonzekerheid treft niet alleen kinderen. Ondervoeding komt vooral voor bij ouderen, met name wanneer zij een chronische aandoening hebben of sociaal geïsoleerd zijn ([NVD, z.d., par. 109-112](#)). Daarnaast hebben volwassenen die in armoede leven vaker psychosociale problemen en chronische stress ([Loket Gezond Leven/RIVM, 2024, par. 70-78](#)). Jongvolwassenen rapporteren steeds vaker psychische klachten: in 2023 kampte 24% van de vrouwen en 14% van de mannen van 18 tot 25 jaar met psychische problemen ([CBS, 2024, par. 138-146](#)).

Systeemrelatie en beleidsrelevantie

Voedselonzekeerheid en gezondheid versterken elkaar. Wie door geldgebrek aangewezen is op goedkoop, energierijk maar voedingsarm voedsel ontwikkelt sneller obesitas, diabetes of mentale problemen, waardoor de zorgkosten stijgen en arbeidsparticipatie en schoolprestaties afnemen ([RIVM, 2024, par. 110-115](#); [CDC, 2024, par. 166-189](#)). In buurten waar armoede en voedselonzekeerheid samenkomen stapelen de gezondheidsrisico's zich op: kinderen starten de dag zonder ontbijt, ouderen raken ondervoed en jongvolwassenen worstelen met stress en psychische klachten ([NH Nieuws, 2023, par. 43-83](#); [Loket Gezond Leven/RIVM, 2024, par. 70-78](#)).

Preventieve maatregelen kunnen deze spiraal doorbreken. Structurele schoolmaaltijden, een gezonde en betaalbare voedselomgeving en inkomensondersteuning verbeteren niet alleen de lichamelijke gezondheid, maar ook concentratie en mentaal welbevinden ([CDC, 2024, par. 166-189](#); [Godijn, 2024, par. 3](#)).

1.3 Voedselverspilling en ecologische schade

Voedselverspilling in Nederland

Voedselverspilling is een groot maatschappelijk probleem. Volgens de meest recente monitor werd in Nederland in 2020 ongeveer 2,8 miljoen ton voedsel niet gebruikt voor menselijke consumptie; dit komt neer op 161 kg per persoon ([Ministerie van Financiën, 2024, par. 891-901](#)). De cijfers zijn gebaseerd op de geharmoniseerde Europese definitie en tonen dat voedselresten via veevoer, compostering en afvalverwerking verdwijnen. Verspilling treedt op in alle schakels van de keten – van productie en distributie tot retail, horeca en huishoudens – en leidt tot onnodig gebruik van water, land en energie.

Bovendien vertegenwoordigt deze verspilling een forse ecologische en economische schade. De 2,8 miljoen ton verspild voedsel veroorzaakt naar schatting 7 megaton CO₂-eq en vereist 0,54 km³ water en 3 miljoen hectare land; ([Geneva Environment Network, 2013](#)). Tegen een gemiddelde consumentenprijs van circa € 3,50 per kilogram betekent dit dat in Nederland jaarlijks ongeveer € 9,8 miljard aan voedsel verloren gaat, terwijl de maatschappelijke kosten van de bijbehorende emissies – afhankelijk van de gekozen koolstofprijs – oplopen tot honderden miljoenen euro ([CAP, 2024](#)).

Systeemrelatie en beleidsrelevantie

Producenten investeren in gewassen die door marktdaling of overschot niet worden afgezet. Zo zaten Nederlandse aardappeltelers tijdens de coronapandemie met een miljoen ton aardappelen die ze voor slechts € 0,01 per kilo verkochten aan veevoerbedrijven – in plaats van de 18 cent per kilo die ze verwachtten ([International Produce Group, 2020, par. 39-42](#)).

Ook ná corona blijken voedseloverschotten geen incident maar structureel: burgercollectieven zoals No Waste Army draaien doorlopend reddingsacties waarmee tonnen product aan verspilling ontsnappen. Zo werd via een landelijk “verspakket” 261.000 kilo (bio) wortels, pastinaak en zoete aardappel gered, waarvan 60.987 kilo direct naar de Voedselbank ging ([No Waste Army 2025](#)). In de aardappelketen meldden meerdere telers samen circa 942.000 kilo aardappelen niet kwijt te kunnen; na eerdere afvoer als veevoer probeerden vrijwilligers nog 190.000 kilo te redden. ([No Waste Army 2025](#)). Eerder bleef een boer met 100.000 kilo sperziebonen zitten door een

afzeggende inkoper—die binnen 24 uur alsnog volledig zijn weg vond dankzij een gezamenlijke actie.[\(No Waste Army 2024\)](#). En ook kleinere, maar veelzeggende stromen komen geregeld voor, zoals 1.950 kilo biologisch rood fruit bij TerraVie dat tijdelijk geen afzet vond [\(No Waste Army 2025\)](#). Opgeteld redde No Waste Army in 2024 alleen al bijna 1 miljoen kilo voedsel, wat illustreert dat overschotten structureel en frequent blijven optreden en snelle interventie noodzakelijk is [\(No Waste Army 2024\)](#).

Deze overschotten vormen een verliespost voor de boer en kunnen leiden tot hogere prijzen voor het deel van de oogst dat wel wordt verkocht. Uit modelonderzoek van Wageningen University & Research blijkt echter dat een reductie van 40% in voedselverspilling de marktprijzen voor groenten met ongeveer 4%, fruit met 2%, en granen met 1% kan doen dalen, terwijl huishoudens € 220–720 per jaar besparen [\(Wageningen University & Research, 2023, par. 73–80\)](#). Een recent *Nature Food*-onderzoek waarschuwt wel voor een rebound-effect: lagere voedselprijzen stimuleren extra consumptie, waardoor 53–71% van de klimaatwinst verloren gaat; tegelijkertijd verbetert dit hogere verbruik de voedselzekerheid, vooral in regio's met lage inkomens [\(Bryce, 2023, par. 194–267\)](#). Beleidsmakers moeten deze trade-off tussen milieu-winst, producenten-inkomen en betaalbaarheid zorgvuldig afwegen.

Overschotten als tijdelijke oplossing voedselarmoede

Het herverdelen van overschotten via voedselbanken kan voedselarmoede tijdelijk verlichten, maar overschotten ontstaan uit inefficiënties in productie en marktwerking, en zijn niet de oorzaak van armoede. Een duurzaam voedselsysteem moet overschotten minimaliseren; de Metropoolregio Amsterdam wil de voedselverspilling tegen 2030 halveren [\(FoodRUS, 2024, par. 151–154\)](#). Donatie-programma's leveren wel aanzienlijke maatschappelijke baten – Voedselbanken Nederland becijfert dat elke gedoneerde euro **twalf euro** aan maatschappelijke waarde oplevert [\(Voedselbanken Nederland, 2024, par. 60–93\)](#) – maar structurele oplossingen vragen om efficiëntere productie, eerlijke prijzen voor producenten en toegankelijk gezond voedsel. Redistributie blijft zo een vangnet, geen vervanging voor het voorkomen van verspilling.

Voedselverspilling in Amsterdam

In Amsterdam verspilt men jaarlijks 166 kiloton voedsel – 166 miljoen kilogram – waarvan 32 kiloton uit de horeca en 49 kiloton uit huishoudens [\(O&S, 2025, par. 100–106\)](#). Dat komt neer op ruim vijf procent van alle voedselverspilling in Nederland. De grootste oorzaken zijn te grote inkopen en verkeerde bewaring; slechts een klein deel van deze reststromen bereikt voedselbanken of andere sociale initiatieven [\(O&S, 2025, par. 100–106\)](#).

1.4 Structurele kwetsbaarheid van voedselinitiatieven

Fragiele fundamenten onder voedselhulp in Nederland

In de afgelopen jaren zijn in Nederland tal van voedselinitiatieven ontstaan – van voedselbanken en buurtmaaltijden tot stadslandbouw en schoolontbijten. Deze initiatieven vervullen een cruciale rol, maar hun bestaanszekerheid is vaak kwetsbaar. Ze draaien grotendeels op vrijwilligers, tijdelijke subsidies en incidentele huisvesting. Formele voedselbanken helpen ruim 160.000 mensen per jaar en bestaan uit circa 170 voedselbanken, 10 distributiecentra en 515 uitgiftepunten, ondersteund door 13.000 vrijwilligers ([RIVM, 2021, par. 82–93](#)). Tijdens de coronacrisis ontving het calamiteitenfonds van Voedselbanken Nederland een eenmalige subsidie van € 4 miljoen; problemen ontstonden door tekorten aan personeel, voedsel en geschikte locaties. De rijksoverheid benadrukte dat vrijwilligers onmisbaar zijn en wees erop dat er 170 voedselbanken met 515 uitgiftepunten zijn, waarvan zeventien problemen meldden ([Rijksoverheid, 2020, par. 21–57](#)). Veel voedselinitiatieven hebben geen structurele subsidie en zijn volledig afhankelijk van donaties en sponsoring ([Voedselbank Arnhem, z.d., par. 133–139](#)).

Lokale situatie in Amsterdam-Noord

Amsterdam kent tientallen initiatieven die een informele infrastructuur voor voedselzekerheid vormen. Na de uitbraak van COVID-19 ontstonden veel nieuwe burgerprojecten. Deze werken naast de officiële voedselbank en worden gesteund door onder meer het Rode Kruis, fondsen en de gemeente, die streeft naar “geen honger in de stad” ([Gemeente Amsterdam, 2022, par. 61–75](#)). De initiatieven variëren van uitgiftepunten, sociale keukens en stadslandbouw. Zij dragen bij aan armoedeverlichting, gezondheid en sociale cohesie, maar kampen met ernstige knelpunten:

- **Tijdelijke locaties:** initiatieven verhuizen regelmatig of stoppen ivm tijdelijke huisvesting.
- **Onvoldoende financiering:** er is weinig meerjarige, structurele ondersteuning; veel projecten leven van giften en losse subsidies ([Voedselbank Arnhem, z.d., par. 133–139](#)).
- **Beperkte regie en versnippering:** samenwerking is vaak ad hoc doordat een neutrale coördinator of gebiedsregisseur ontbreekt en er te weinig vrijwilligers zijn.
- **Tekort aan logistieke infrastructuur:** vervoer, opslag, koeling en keukens zijn schaars.
- **Taal- en cultuurbarrières:** vooral nieuwkomers en mensen met beperkte digitale vaardigheden hebben moeite om hulp te vinden.

Deze knelpunten worden onderstreept door het Europese project **FoodCLIC**, dat het Amsterdamse voedselsysteem analyseerde.

Systeemrelatie en beleidsrelevantie

Voedselinitiatieven verbinden mensen uit verschillende lagen van de samenleving en creëren plekken waar samen tuinieren, koken en eten tot een gezonder en duurzamer eetpatroon aanzetten; zij leveren daarmee bijdragen aan klimaat- en duurzaamheidsdoelen en versterken de sociale cohesie ([Agenda Stad, 2024, par. 37–43](#)). Het veldonderzoek naar voedselverbindingsplekken stelt dat deze initiatieven een maatschappelijke behoefte vervullen maar nog onvoldoende erkenning krijgen; gemeenten worden opgeroepen om hun meerwaarde te erkennen, hun zichtbaarheid te vergroten en knelpunten op het vlak van wet- en regelgeving, toegang tot geld en ruimte weg te nemen ([Agenda Stad, 2024, par. 59–73](#)).

Formele voedselbanken en vele lokale initiatieven draaien vrijwel volledig op vrijwilligers en donaties; zij hebben geen structurele financiering en blijven kwetsbaar voor tijdelijke subsidies ([RIVM, 2021, par. 82–93](#)). Bij de coronasteun aan voedselbanken wees de regering erop dat zij kampen met tekorten aan personeel, voedsel en geschikte locaties, en dat 170 voedselbanken met ruim 500 uitgiftepunten op vrijwilligers draaien ([Rijksoverheid, 2020, par. 21–57](#)). Lokale voedselbanken bevestigen dat zij volledig worden gerund door vrijwilligers en geen structurele subsidies ontvangen ([Voedselbank Arnhem, z.d., par. 133–139](#)).

Daarbij komt dat veel initiatieven kampen met een gebrek aan coördinatie en logistiek. Onderzoek in Rotterdam laat zien dat sociale restaurants en andere initiatieven 70% van de huishoudens in voedselarmoede bereiken, maar dat zij het zonder structureel netwerk moeten stellen: donaties komen niet tijdig of zijn te groot om te verwerken, er is een tekort aan koel- en opslagruimte, en er ontbreekt een organisatie die voedselstromen verdeeld in hanteerbare porties ([Shareaty, 2022, par. 111–123](#)). De auteurs pleiten voor regionale voedselhubs om overschotten beter te bundelen en te verdelen, en merken op dat momenteel slechts 1–2% van de 2 miljard kg voedselverspilling door voedselbanken wordt gered; met sociale horeca erbij kan dat 5% worden ([Shareaty, 2022, par. 125–146](#)).

Door dit gebrek aan duurzame huisvesting, financiering en regie-capaciteit kunnen voedselinitiatieven hun potentieel niet waarmaken, blijven schaalvoordelen onbenut en blijft de logistiek inefficiënt. Beleidsmakers moeten deze initiatieven erkennen als structurele infrastructuur voor voedselzekerheid en investeren in bestuurlijke regie, programmatische samenwerking en structurele bekostiging, gekoppeld aan armoedebestrijding, gezondheidsbevordering, participatie en duurzaamheid ([Rijksoverheid 2020](#)).

1.5 Doelgroepen en maatschappelijke gevolgen analyse

1.5.1 Doelgroepenanalyse

Voedselonzeekerheid treft niet alle bevolkingsgroepen in dezelfde mate. Mensen met een lage sociaaleconomische positie, jongvolwassenen, alleenstaanden, alleenstaande ouderen en gezinnen in armoede lopen een verhoogd risico. De gevolgen zijn zowel acuut (honger, stress) als langdurig (gezondheidsproblemen, uitsluiting, generationele armoede). Hieronder worden vier centrale doelgroepen besproken, telkens met een landelijke en een lokale (Amsterdam-Noord) context.

Jongvolwassenen (18–35 jaar)

Landelijk: Veel jongvolwassenen hebben flexibele contracten, studieschulden en hoge woonlasten. Onderzoek van het Nederlands Jeugdinstituut toont dat **45%** van de 18-24-jarigen en **38%** van de 25-34-jarigen financieel ongezond zijn; bijna een kwart van de 18-27-jarigen komt regelmatig geld-tekort voor basisbehoeften. Specifieke cijfers over voedselonzeekerheid in deze groep ontbreken; schaamte en strenge toelatingscriteria zorgen dat zij voedselhulp vaak mijden ([Nederlands Jeugdinstituut, 2023, par. 98–104](#)).

Amsterdam-Noord: In Noord wonen veel jongvolwassenen met lage inkomens of schulden. Lokale initiatieven signaleren dat sommigen maaltijden overslaan of terugvallen op ongezonde, goedkope voeding, maar er zijn geen harde cijfers. Programma's gericht op gezonde leefstijl bereiken deze groep niet altijd ([Nederlands Jeugdinstituut, 2023, par. 98–104](#)).

Alleenstaanden

Landelijk: Cijfers over voedselonzekeerheid specifiek voor alleenstaanden ontbreken. Wel stelt het NJI dat alleenstaanden zonder sociaal vangnet extra kwetsbaar zijn voor financiële tegenslag ([Nederlands Jeugdinstituut, 2023, par. 98–104](#)).

Amsterdam-Noord: Hier zijn geen directe lokale gegevens van. Signalen vanuit voedselinitiatieven tonen dat alleenstaanden met lage inkomens vergelijkbare problemen ervaren als jongvolwassenen ([Nederlands Jeugdinstituut, 2023, par. 98–104](#)).

Alleenstaande ouderen (65 +)

Landelijk: Ongeveer 12% van de thuiswonende ouderen is ondervoed; bij ouderen die thuiszorg ontvangen stijgt dit tot 35%. Ondervoeding leidt tot langere ziekenhuisopnames en verlies van zelfstandigheid ([Gezond010 & Kenniscentrum Ondervoeding, 2023, par. 36–43](#)).

Amsterdam-Noord: Noord telt veel oudere inwoners in oudere sociale huurwoningen. Lokale organisaties melden dat sommige ouderen maaltijden overslaan of sociale eetprojecten mijden uit schaamte of beperkte mobiliteit. Ook ontbreken vaak digitale vaardigheden om online voedselhulp te vinden ([Gezond010 & Kenniscentrum Ondervoeding, 2023, par. 36–43](#)). Specifieke cijfers voor Noord zijn niet beschikbaar.

Gezinnen met kinderen

Landelijk: In 2023 leefden ongeveer 115.000 kinderen onder de armoedegrens; dat is 3,6% van alle kinderen. Kinderen in eenoudergezinnen zijn het meest kwetsbaar: 6,8% van de eenouderhuishoudens bevond zich in 2023 onder de armoedegrens; slechts 2,1% van de tweeouderhuishoudens bevond zich onder die grens (Nederlands Jeugdinstituut, 2024, par. 60–81). Daarnaast leefde 8,3% van de kinderen in eenoudergezinnen in 2023 in armoede, tegenover 23% in 2018 ([Nederlands Jeugdinstituut, 2024, par. 125–128](#)). Voedselarmoede leidt tot concentratieproblemen, schooluitval en chronische stress.

Amsterdam-Noord: Noord heeft het hoogste aandeel kinderen in armoede binnen Amsterdam. Er zijn geen openbare data, maar scholen melden dat kinderen zonder ontbijt naar school komen of niet deelnemen aan activiteiten door geldgebrek. Ouders ervaren vooral aan het einde van de maand stress over eten; buurtinitiatieven die maaltijden verstrekken of voedsel herverdelen bieden verlichting maar hebben beperkte capaciteit ([Shareaty, 2022, par. 111–146](#)).

1.5.2 Maatschappelijke gevolgen van voedselonzekeerheid

De systeemgevolgen en intergenerationele impact van voedselonzekeerheid werkt ontwrichtend op meerdere maatschappelijke niveaus. Het beïnvloedt niet alleen de gezondheid van individuen, maar ook hun sociale positie, economische participatie en toekomstperspectief. Opgeteld leidt dit tot:

- **Verlies aan menselijk kapitaal:** Voedselonzekeerheid draagt bij aan psychische klachten en uitval op school en werk. Jaarlijks krijgt ruim een half miljoen volwassenen tussen 18 en 64 jaar een depressie; het verzuim door depressie kost werkgevers circa € 1,8 miljard per jaar, terwijl de kosten van depressiezorg op ongeveer € 1,6 miljard liggen ([RIVM & Trimbos, 2018, par. 48–51](#)). Stress en slechte voeding verminderen concentratie en zelfredzaamheid, wat leidt tot schooluitval en arbeidsverzuim.

- **Zorgkosten en welzijnsverlies:** Ondervoeding en chronische stress vergroten de ziektelast. Zo is 12% van de thuiswonende 65-plussers ondervoed; bij ouderen die thuiszorg ontvangen loopt dat op tot 35% ([Gezond010 & Kenniscentrum Ondervoeding, 2023, par. 36–43](#)). Ondervoeding leidt tot langere ziekenhuisopnames, hogere zorgkosten en verlies van zelfstandigheid.
- **Intergenerationele ongelijkheid:** Armoede en ongezonde patronen worden doorgegeven aan volgende generaties. Wageningse scenariostudies tonen dat zonder coherent beleid de wereld afstevent op groeiende ongelijkheid, ondervoeding en instabiliteit; grote groepen kunnen niet profiteren van economische groei en slechte voeding bestendigt ongelijkheid ([Wageningen University & Research, 2023, par. 46–52](#)). In de scenario's blijft inkomensongelijkheid tussen hogere en middeninkomens groeien en gaat kapitaal vooral naar de hoogste inkomens; armoede leidt tot honger en de markt corrigeert dit niet zonder sterk beleid ([Wageningen University & Research, 2023, par. 129–163](#)).
- **Versnippering van hulpnetwerken:** Kwetsbare groepen worden niet altijd bereikt omdat lokale initiatieven ad-hoc zijn georganiseerd. In Rotterdam bereiken sociale restaurants en buurtkeukens naar schatting 70% van de huishoudens in voedselarmoede, maar zij hebben geen vaste donatiekanalen en kampen met te grote voedseldonaties, onvoldoende koel- en opslagruimte en gebrek aan coördinatie. Slechts 1–2% van de twee miljard kilo voedsel die jaarlijks wordt verspild in Nederland belandt bij voedselbanken; regionale voedselhubs kunnen dit percentage naar 5% verhogen ([Open Rotterdam, 2023, par. 92–100](#)). Door gebrek aan structurele samenwerking blijven aanbod en behoefte slecht op elkaar aansluiten.
- **Internationale experts waarschuwen dat,** zonder stevig beleid, ongelijkheid en ondervoeding ook in welvarende landen een structureel probleem worden; sterke beleidsmaatregelen zijn nodig om klimaatverandering, economische ongelijkheid en voedselzekerheid gezamenlijk aan te pakken ([Wageningen University & Research, 2023, par. 46–52](#)).

1.5.3 Tijdshorizon en discontovoet

De [Werkgroep discontovoet 2025 adviseert](#) om maatschappelijke kosten-batenanalyses te verdisconteren met een reële discontovoet van 2,8 % voor de eerste 35 jaar en 1,8 % voor de jaren daarna, met lage (2,2 %/1,4 %) en hoge (4,2 %/2,7 %) varianten voor een gevoeligheidsanalyse. Een lagere voet voor lange termijnen sluit beter aan bij de maatschappelijke tijdsvoorkeur. [De MKBA-leidraad schrijft](#) voor dat alle kosten en baten worden omgerekend naar één basisjaar met behulp van deze discontovoeten

Voor de berekening van de maatschappelijke waarde van het huidige netwerk (hoofdstuk 1) hanteren we een tijdshorizon van tien jaar. Deze periode komt overeen met de looptijd van subsidies, contracten en materiële investeringen. Bij een discontovoet van 2,8 % is de contantewaardefactor voor tien jaar 8,62; hierdoor bedraagt de contante waarde van jaarlijks € 15 mln baten circa € 129 mln, terwijl de contante waarde van € 1,7 mln jaarlijkse kosten ongeveer € 14,6 mln is. De verhouding baten/kosten blijft met ongeveer 8,8:1 vrijwel identiek aan de jaarlijkse analyse. Variatie van de discontovoet met de lage of hoge variant beïnvloedt de ratio nauwelijks.

1.6 Maatschappelijke schade in de nulsituatie

Dit hoofdstuk gaat uit van een fictieve nulsituatie waarin geen maatregelen of voedselinitiatieven actief zijn. In die situatie alloceren we voedselonzeekerheid, ongezonde voeding, voedselverspilling aan berekenbare en benaderbare maatschappelijke schade. De directe en indirecte kosten raken gezondheid, arbeid, onderwijs en milieu:

1.6.1 Nederland nulsituatie

- **Gezondheidslast:** Een ongezond voedingspatroon draagt in Nederland bij aan 8,1% van de totale ziektelast en zorgt jaarlijks voor circa 12.900 sterfgevallen; de hieraan gerelateerde zorguitgaven bedragen ongeveer € 6 miljard per jaar ([RIVM, 2024, par. 110–115](#)).
- **Psychische klachten:** Jaarlijks heeft ruim een half miljoen volwassenen een depressie; het verzuim door depressie kost werkgevers ongeveer € 1,8 miljard en de kosten van depressiezorg bedragen circa € 1,6 miljard per jaar ([RIVM & Trimbos, 2018, par. 48–51](#)). Voedselonzeekerheid vergroot de kans op stress en depressies. Omdat er geen harde Nederlandse cijfers zijn over de bijdrage van voedselonzeekerheid aan depressies, gaan wij uit van een conservatieve 10% van deze kosten. Daarmee komt het aan voedselonzeekerheid gerelateerde deel uit op circa € 340 miljoen per jaar.
- **Voedselverspilling en milieuschade:** In Nederland wordt circa één derde van het geproduceerde voedsel verspild; hiermee gaat jaarlijks ongeveer € 4,5 miljard aan waarde verloren ([InforMeer, 2024, par. 54–57](#)). Het weggooien van voedsel zorgt bovendien voor onnodige CO₂-uitstoot; eerdere studies schatten de uitstoot op miljarden kilo's CO₂ bij twee miljard kilo voedselafval.
- **Arbeid en verzuim:** Medewerkers met financiële problemen kosten hun werkgever gemiddeld € 13.000 per jaar door extra verzuim, productiviteitsverlies en administratie ([Nibud, 2017, par. 90–106](#)).
- **Bestaansonzekerheid en schoolverlaten:** De psychische druk van bestaansonzekerheid binnen gezinnen verhoogt het risico op voortijdig schoolverlaten bij jongeren. ([Meij & Ince, 2013 in Spierings et al., 2015](#)). In 2021/2022 verlieten 30.242 jongeren het onderwijs zonder startkwalificatie ([Rijksoverheid, 2023, par. 21–24](#)). Volgens Onderwijsconsument kost voortijdig schoolverlaten de samenleving ongeveer € 4 miljard per jaar (Onderwijsconsument, z.j., par. 61–66). Deel je dit bedrag door het aantal voortijdige schoolverlaters, dan krijg je een orde-van-grootte van ca. € 130.000 per leerling. Exacte rekenmethodes verschillen.

1.6.2 Amsterdam-Noord nulsituatie

Verantwoording lokale bevolkingsgegevens en schaalfactoren: Amsterdam-Noord telt ongeveer 103.000 inwoners; heel Amsterdam telt circa 903.000 inwoners ([O&S Updated veranderend Noord 2022](#)) ([O&S Prognose bevolking 2023-2050, 2023](#)). Het stadsdeel Noord vertegenwoordigt dus rond 11,4% van de Amsterdamse bevolking. Voor landelijke omrekeningen (Nederland ± 17,8 miljoen inwoners) vertegenwoordigt Noord ongeveer 0,6%

Voedselinitiatief-gebruikers: Binnen Amsterdam-Noord zijn bovengemiddeld veel huishoudens met voedselonzeekerheid, maar exacte aantallen worden niet gegeven ([Advies Regioplan, De doelgroepen van de informele voedsel-initiatieven in beeld: van incidentele naar structurele ondersteuning, 2021-22](#)). Bij extrapolatie vanuit landelijke cijfers (ruim 500.000 huishoudens in armoede) zouden

naar schatting in Noord ongeveer 6.000–8.000 huishoudens voedselonzeker zijn. Het ontbreken van nauwkeurige cijfers blijft een beperking.

Geschat op basis van de landelijke cijfers en het aandeel van Noord in de Amsterdamse bevolking is de volgende nulsituatie berekend:

- **Zorgkosten:** Tussen € 25 en 30 miljoen per jaar, voor lichamelijke en mentale gezondheidszorg. Deze inschatting is gebaseerd op de landelijke zorgkosten voor ongezonde voeding en depressies, omgerekend naar de bevolking van Noord ([RIVM, 2024, par. 110–115](#)) ([RIVM & Trimbos, 2018, par. 48–51](#)).
- **Productiviteitsverlies en verzuim:** Ongeveer € 10 tot 12 miljoen; dit volgt uit de Nibud-schatting van € 13 000 per werknemer met financiële problemen, toegepast op het verwachte aantal werknemers in Noord dat met schulden kampt ([Nibud, 2017, par. 90–106](#)).
- **Onderwijsverlies in Noord:** Het Jongerenpunt meldt dat in 2024 ongeveer 795 jongeren voortijdig schoolverlaten in Noord. Er is geen officiële rekenmethode voor de lokale kosten; op basis van de landelijke ordegraad van € 130.000 per leerling (zie hierboven) zou dit neerkomen op een potentiële maatschappelijke schade van meer dan € 100 miljoen. Dit is een ruwe extrapolatie; verdere analyse is nodig om een realistischer bedrag voor Noord vast te stellen. (Voor MKBA wordt daar een klein deel toegekend dmv voedselarmoede, € 3 tot € 5 miljoen)
- **Milieuschade door voedselverspilling:** Circa € 7 tot 8 miljoen op basis van de nationale kosten van voedselverspilling (4,5 miljard euro) en de verhouding van Noord tot het landelijk bevolkingsaantal ([InforMeer, 2024, par. 54–57](#))

De optelsom van deze posten komt uit op **ongeveer € 45 tot 55 miljoen per jaar aan maatschappelijke schade in Amsterdam-Noord**. Dit omvat directe kosten (zorg, verzuim) en indirect verlies aan welzijn, participatie en ecologische waarde. Belangrijk is dat veel cijfers gebaseerd zijn op schattingen; er bestaan weinig gedetailleerde lokale gegevens.

1.6.3 Armoede in Amsterdam-Noord nulsituatie door middel van QALY

Volgens de stadsdeelrapportage van de Amsterdamse Armoedemonitor 2023 telt Noord ongeveer 9.015 minimahuishoudens (inkomen $\leq$ 130% van het sociaal minimum) en 11.255 huishoudens met een laag inkomen. Dat betekent dat Noord circa 13% van alle minimahuishoudens in Amsterdam herbergt. In deze huishoudens wonen naar schatting 8.980 volwassen Amsterdammers (18–66 jaar); dat is ongeveer 14% van de Noordse bevolking in deze leeftijdscategorie en 13,8% van alle minimahuishoudens in Amsterdam. Opvallend is dat zo'n 1.660 minimahuishoudens in Noord tot de werkende minima behoren ($\pm$ 5–6 % van alle werkende huishoudens in het stadsdeel): deze gezinnen hebben een baan maar leven toch onder de armoedegrens.

([O+S, dataset armoede 2022, publicatie 2025](#))

1.6.4 Rekenmethode van QALY's in Nederland

In Nederland hanteert het Zorginstituut drie referentiewaarden voor kosteneffectiviteit afhankelijk van de ziektelast: € 20.000, € 50.000 en € 80.000 per gewonnen QALY. ([Versteegh, M. M., Corro Ramos, I., Buyukkaramikli, N. C., Ansaripour, A., Reckers-Droog, V. T. et al. \(2019, par. 320–334\)](#)). Voor preventieve maatregelen adviseert de Technische Werkgroep Kosten en Baten van Preventie (TWG-KBP) voorlopig één uniforme waarde van € 50.000 per QALY te gebruiken ([MedTech](#)

[Nederland 2024, par. 85–105](#)); dit bedrag ligt middenin de gangbare bandbreedte. Ook economische analyses, zoals het ESB-artikel over de baten van preventie, waarderen gezondheidseffecten op € 5.000 per QALY en verwijzen hierbij expliciet naar het TWG-KBP-advies ([esb 2024, par. 280–286](#)).

Aanname van QALY-verlies door voedselonzeekerheid

Er bestaan (nog) geen Nederlandse cijfers over het precieze QALY-verlies dat voedselonzeekerheid veroorzaakt. Wel wordt er aangegeven dat er een duidelijke correlatie is tussen de gezondheid van voedingspatroon van Amsterdammers en hun financiële middelen. ([O+S, Gezondheid en welzijn in cijfers 2024](#)). Ook tonen internationale onderzoeken dat langdurige armoede de gezondheid en levenskwaliteit aanzienlijk vermindert. Omdat armoede zowel de mentale als de fysieke gezondheid beïnvloedt, is het aannemelijk dat personen in minimahuishoudens jaarlijks een fractie van een gezond levensjaar verliezen door voedselonzeekerheid. In deze analyse wordt daarom als minimum aangenomen dat een volwassene met voedselonzeekerheid 0,1 QALY per jaar verliest (10% van een gezond levensjaar). Dit komt overeen met een waardeverlies van € 5.000 per persoon per jaar ($0,1 \times € 50.000$). Voor een conservatieve berekening is er gekozen om een bandbreedte aan te geven tussen 0,1 ($0,1 \times € 50.000$) en 0,2 QALY ($0,2 \times € 50.000$) om een aanname te maken over de bandbreedte van het verlies van gezonde jaren door voedselonzeekerheid. De vraag is hoe groot de algehele gezondheid afhankelijk is van voedsel. De werkelijkheid kan tussen deze waarden liggen; het doel is een orde van grootte te geven.

1.6.5 Berekening van de nulsituatie door middel van QALY Amsterdam-Noord

Met de bovenstaande aanname kan de maatschappelijke schade van armoede in Amsterdam-Noord worden becijferd:

1. Volwassenen in minimahuishoudens (8.980 personen)
 - 0,1 QALY per persoon → verlies van 898 QALY's per jaar, monetair ≈ € 44,9 miljoen
 - 0,2 QALY per persoon → verlies van 1.796 QALY's, monetair ≈ € 89,8 miljoen.
2. Alle minimahuishoudens (9 015 huishoudens) – wanneer we uitgaan van gemiddeld 1,8 personen per huishouden (≈16 227 personen):
 - 0,1 QALY per persoon → verlies van 1.622,7 QALY's, monetair ≈ € 81,1 miljoen.
 - 0,2 QALY per persoon → verlies van 3.245,4 QALY's, monetair ≈ € 162,3 miljoen.
3. Werkende minimahuishoudens (1.660 huishoudens, ≈ 2.988 personen) –
 - 0,1 QALY per persoon → verlies van ≈ 299 QALY's, monetair ≈ € 15 miljoen.
 - 0,2 QALY per persoon → verlies van ≈ 598 QALY's, monetair ≈ € 30 miljoen.

Deze QALY-gebaseerde benadering levert een jaarlijkse maatschappelijke schade op van ongeveer € 45–90 miljoen voor de volwassen minima in Amsterdam-Noord, en € 81–162 miljoen indien wordt uitgegaan van alle personen in minimahuishoudens.

Ter vergelijking: eerdere schattingen op basis van concrete kosten voor zorg, verzuim, onderwijsverlies en voedselverspilling kwamen uit op € 45–55 miljoen per jaar. Het QALY-perspectief laat zien dat voedselonzeekerheid een breder gezondheidsverlies vertegenwoordigt, dat substantieel hoger kan uitvallen dan de directe economische schade indien het gezondheidsverlies gemonetariseerd wordt. Ook deze bevinding pleit voor krachtige maatregelen om armoede en voedselonzeekerheid te bestrijden.

1.7 Maatschappelijke waarde huidige voedselinitiatieven in Amsterdam-Noord

1.7.0 Veldwerk en gebruikte kerngegevens

De kerngegevens in deze MKBA zijn hoofdzakelijk gebaseerd op veldwerk dat is uitgevoerd in 2025 (zie hf. 7 Bronnelijst: veld input en gemeente info). Via een vragenlijst en aanvullende interviews zijn 23 van de 32 bekende voedselinitiatieven in Amsterdam-Noord gedetailleerd in kaart gebracht. Deze data zijn gewogen zodat ze representatief zijn voor alle 32 initiatieven. Daarnaast is er ook ander veldwerk beschikbaar van o.a. Voedselbank Noord, Voedselcirkel Amsterdam en FoodCLIC. Hieronder korte toelichting hoe deze info benut wordt:

Veldwerk 2025:

Type voedselinitiatief	Aantal van dit type in Amsterdam-Noord	Aantal van dit type geïnterviewd
Uitgifte van voedsel en/of maaltijd	13	12
Sociaal restaurant (gratis of een kleine bijdrage tot max € 5,-)	13	6
Voedselverbindingsplek waar uitgifte, sociaal restaurant en stadslandbouw samenkomen	2	2
Stadslandbouw met productie speciaal voor sociale doelen	3	2
Voedselhub die voedsel levert aan initiatieven	1	1

De Voedselbanken in Noord zijn meegenomen in de categorie Uitgifte. Naast deze 32 voedselinitiatieven zijn er nog vier andere initiatieven bekend die zijn uitgesloten van de MKBA omdat ze zijn gestopt of gaan stoppen, een cateringcollectief zijn of meer dan € 5,- kosten.

Contextualisatie vragenlijst MKBA voedselinitiatieven Noord.pdf – dit document verklaart hoe de 32 initiatieven zijn ingedeeld in vijf typen (uitgiftepunten, sociale restaurants, voedselverbindingsplekken, stadslandbouw en voedselhub) en waarom 23 ervan zijn bevraagd (Francken, S. – Gemeente Amsterdam (29 juli 2025)).

Vragenlijst MKBA Voedselinitiatieven Noord (Antwoorden).xlsx 2025 – dit bestand bevat de ruwe en gewogen cijfers per initiatief, zoals aantal personen/huishoudens, kilo's voedsel, maaltijden, vrijwilligers, doorverwijzingen en kosten. Deze cijfers vormen de basis voor de berekeningen in de secties 1.7.1–1.7.5. Dit bestand kan opgevraagd worden bij de Gemeente Amsterdam.

FoodCLIC baseline Excel.xlsx en Codeboek Data Baseline FoodCLIC 17032025.xlsx – hier in staat o.a. Info van de Food Insecurity Experience Scale (FIES) van 58 respondenten. De inzichten uit dit veldwerk worden zowel kwalitatief als kwantitatief benut. Deze veldgegevens worden gebruikt in de kwantitatieve tabellen (1.7.1–1.7.5). De bestanden zelf zijn intern en niet publiek toegankelijk; daarom wordt er naar de relevante passages verwezen wanneer mogelijk (zoals bij de Voedselcirkel en de FIES-methodiek). Zie [website www.fao.org](https://www.fao.org/what-we-do/our-work/food-security-and-nutrition/) waar alle info is over de FIES-Methodiek.

Inzichten uit veldwerk en aanvullende bronnen

Naast de kwantitatieve kerngegevens leveren de interviews en FoodCLIC-gegevens kwalitatieve inzichten. De gemiddelde FIES-score van 13,3 toont aan dat gebruikers in Amsterdam-Noord kampen met ernstige voedselonzeekerheid ([FAO, 2023, par. 21–46](#)). Respondenten geven aan dat zij vaak meerdere jaren afhankelijk zijn van voedselinitiatieven; sommigen noemen periodes van twee tot vijf jaar. Dit wijst op structurele kwetsbaarheid. Uit de interviews blijkt verder dat voedselhulp niet als extraatje wordt gezien, maar als essentiële voorziening; gebruikers ervaren stressvermindering en meer sociale verbondenheid door de initiatieven. Movisie onderstreept dat bewonersinitiatieven een sleutelrol spelen in het vroeg signaleren van hulpvragen en het versterken van sociale veerkracht in wijken ([Movisie, 2023, par. 70–74](#)).

Parameters voor monetarisering van effecten

Om de maatschappelijke waarde te berekenen zijn standaard en nieuw ontwikkelde parameters gebruikt die de effecten omzetten naar geldbedragen. Deze parameters zijn vastgelegd in het **rekenmodel MKBA_FOOD_Rekenmodel_020North_Final_oct25** en worden hieronder kort toegelicht en op de volgende bladzijde is er een overzichtstabel. De tabel hieronder laat zien welke parameters per effectcategorie worden toegepast, wat de waarde per eenheid is, welke bron hiervoor is geraadpleegd en hoe de parameters worden gebruikt in de berekening. In het rekenmodel zelf is in tabblad 'Parameters' terug te vinden hoe de parameters ontwikkeld zijn, zie daar de bijbehorende methodische benadering en bronnen. Welke parameters gebruikt worden per initiatief type en interventie type is afhankelijk van de input, deze zijn terug te vinden in het tabblad '*InitiativeTypes with parameter*' in het rekenmodel.

De waarde van 5,56 €/kg en 2,63 €/maaltijd zijn gebaseerd op de minimale kosten van een warme maaltijd volgens Nibud en Voedingscentrum. Het bestaansbudget per huishouden (2790 €/jaar) is afgeleid van het Amsterdamse Nibud-budget (2325 €/jaar) door 20 % toe te rekenen aan voeding. De restwaarde van gered voedsel (2 €/kg) komt uit studies van RIVM en Wageningen UR over voedselverspilling. De CO₂-factor (2,5 kg CO₂/kg) en prijs (250 €/ton) zijn ontleend aan RIVM en CE Delft. Voor de activatiewaarde is gekeken naar de waarde van vrijwilligerswerk volgens CBS en Movisie. De waarden voor vangnet, gezondheid en maatschappelijke lasten zijn gebaseerd op richtlijnen van Trimbos, CPB/PBL en Zorginstituut Nederland. Overlapcorrecties voorkomen dubbeltelling van baten. Alle links naar de bronnen staan in tabblad parameters van het rekenmodel.

Tabel met parameters voor monetarisering van effecten

Effectcategorie	Parameter / waarde per eenheid	Bron (jaar)	Gebruik in berekening
💰 Besparing in portemonnee (voedsel)	€ 5,56/kg herverdeeld voedsel – afgeleid uit de minimale kosten voor een warme maaltijd (€ 2,63) gedeeld door 0,45 kg	Nibud & Voedingscentrum (2024)	Vermenigvuldigd met kg voedsel om de waarde van gered voedsel voor gebruikers te schatten.
💰 Besparing in portemonnee (maaltijden)	€ 2,63/maaltijd	Nibud & Voedingscentrum (2024)	Gebruikt voor sociale restaurants; aantal maaltijden × € 2,63.
🏠 Bestaanszekerheid	€ 2.790/huishouden/jaar (€ 2 325/maand × 20 % (voedselbudget) × 50 % (helpt van de maaltijden) × 48 weken)	Nibud (2025) & UWV (2025)	Vermenigvuldigd met het aantal huishoudens dat structureel wordt bediend; geeft waarde aan voedselzekerheid.
🥕 Gered voedsel	€ 2/kg gered voedsel	RIVM & Wageningen UR (2024)	Weerspiegelt dat gered voedsel restwaarde heeft in andere ketens.
🌍 CO ₂ -reductie	2,5 kg CO ₂ /kg voedsel × € 250/ton CO ₂	RIVM & CE Delft (2021)	Kg voedsel × 2,5 kg CO ₂ × € 250/ton om klimaatvoordelen te berekenen.
🌻 Activatie en persoonlijke ontwikkeling	€ 3.500/vrijwilliger/jaar	CBS & Movisie (2022)	Aantal actieve vrijwilligers × € 3.500; waarde van activering en dagbesteding.
🚑 Vangnetfunctie	€ 1.750 per casus	Trimbos & CPB/PBL (2021)	Aantal doorverwijzingen × € 1.750; waarde van informele steun en voorkomen van escalatie.
❤️ Gezondheid	€ 50.000 per QALY (centrale waarde)	RIVM & Zorginstituut Nederland	Geschatte QALY-winst × € 50.000; drukt gezondheidswinst uit.
🏠 Reductie maatschappelijke lasten	€ 3.000 per vermeden per casus	SCP & CPB/PBL (2019)	Aantal vermeden formele hulptrajecten × € 3.000.
Overlapcorrecties	25 % (besparing), 30 % (bestaanszekerheid), 20 % (gezondheid), etc.	Expertinschattingen (parameterlijst)	Verminderen dubbel getelde baten wanneer effecten overlappen (bijv. besparing en bestaanszekerheid).

De maatschappelijke waarde voedselinitiatieven in Amsterdam-Noord

De maatschappelijke waarde van voedselinitiatieven in Amsterdam-Noord is substantieel en veelzijdig. Per type wordt een kwantitatieve én kwalitatieve analyse gegeven van de baten die in de huidige situatie al gerealiseerd worden, verdeeld over vijf types voedselinitiatieven:

- 1.7.1. Uitgifte van voedsel en/of maaltijd, boodschappenbonnen via Rode Kruis
- 1.7.2 Sociaal restaurant (gratis of een kleine bijdrage tot max € 5,-)
- 1.7.3 Voedselverbindingsplek met moestuin, buurtkeuken, eetplek en ontmoetingsruimte
- 1.7.4 Stadslandbouw met productie speciaal voor sociale doelen
- 1.7.5 Voedselhub die voedsel levert aan initiatieven

1.7.1 Uitgiftepunten (incl. boodschappenbonnen)

In Amsterdam-Noord zijn 13 uitgiftepunten actief (waarvan 12 geïnterviewd). Uit de gewogen vragenlijst blijkt dat zij wekelijks circa 2.185 personen bedienen – omgerekend ongeveer 1.214 huishoudens. In totaal wordt jaarlijks ±585.600 kg gered voedsel uitgedeeld, waarvan een groot deel via de logistieke hub Voedselcirkel komt. Het zijn pakketten met basisproducten; er worden geen warme maaltijden verstrekt. De initiatieven draaien op 143 vrijwilligers en bieden aan ruim 280 deelnemers een activerings moment. Elk jaar verwijzen zij zo'n 421 cliënten door naar formele hulpinstanties (Buurtteam, WPI, GGZ). Dit vertaalt zich naar naar totale maatschappelijk waarde van €8.864.084 zie hieronder in de tabel de waarde per effectcategorie:

Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Besparing in portemonnee	Marktwaaarde voedsel minus bijdrage	€206.884
 Bestaanszekerheid	Structurele toegang tot voedsel (50% van de tijd, 20% van budget)	€2.370.824
 Gered voedsel	Waarde verloren voedsel	€1.171.113
 CO ₂ -reductie	Klimaatwaarde vermeden uitstoot	€365.973
 Activatie en persoonlijke ontwikkeling	Vrijwilligers die zich ontwikkelen	€482.318
 Vangnetfunctie	Vermeden maatschappelijke hulp	€399.518
 Gezondheid	Gezondere voeding + dagstructuur	€2.920.000
 Reductie maatschappelijke lasten	Minder formele hulp dmv signalering	€947.455
Totaal uitgiftepunten:		€8.864.084

Voedselonzekeheid. De maatschappelijke waarde van uitgiftepunten reikt verder dan voedselverstreking. De FoodCLIC-baseline laat zien dat gebruikers gemiddeld een FIES-score van 13,3 hebben, wat internationaal geldt als ernstige voedselonzekeheid ([FAO. 2023. par. 21–46](#)). Omdat voor de Voedselbank strikte inkomensgrenzen gelden, kiezen veel bewoners voor de laagdrempelige initiatieven, ook als zij formeel nét te veel verdienen of privacy belangrijk vinden. Movisie benadrukt dat bewonersinitiatieven hulpvragen vroegtijdig signaleren en de sociale veerkracht van wijken versterken ([Movisie. 2023. par. 70–74](#)). In de interviews vertellen bezoekers dat voedselhulp “een onmisbaar onderdeel van het huishoudbudget” is; het voorkomt stress over eten en biedt structuur en sociale contacten (FoodCLIC 2025).

Contextualisering voorbeeld. Volgens Nibud en het Voedingscentrum bedragen de minimale voedselkosten voor een volwassene ruim € 7 per dag ([Nibud, 2025, par. 109–134](#)), wat neerkomt op een voedselbudget van circa € 200 per maand. In de MKBA-berekening is dit vertaald naar een bestaanszekerheidswaarde van € 2.790 per huishouden per jaar (20 % van het minimale gezinsbudget × 50 % van de maaltijden × 12 maanden).

Kwalitatieve inzichten uit het veld. In de interviews vertellen gebruikers dat voedselhulp helpt om “de eindjes aan elkaar te knopen” en dat de sociale contacten bij het wachten in de rij belangrijk zijn om isolement te doorbreken. Vrijwilligers beschrijven hoe zij niet alleen voedsel verstrekken, maar ook luisterend oor bieden en signalen van huiselijk geweld, verslaving of depressie oppikken. Professionals uit het Buurtteam bevestigen dat zij regelmatig meldingen ontvangen via deze informele kanalen en zo eerder ondersteuning kunnen bieden.

1.7.2 Sociale restaurants (gratis of ≤ € 5)

Amsterdam-Noord telt 13 sociale restaurants, waarvan 6 zijn geïnterviewd. Na weging serveren zij jaarlijks 17.160 warme maaltijden aan ongeveer 199 huishoudens. Ze verwerken 25.080 kg geredde of gedoneerde ingrediënten en hebben 220 vrijwilligers actief, naast circa 275 personen in activerings- en re-integratie-trajecten. Jaarlijks worden circa 110 gasten doorverwezen naar formele hulp. Dit vertaalt zich naar totale maatschappelijk waarde van €2.349.446 zie hieronder in de tabel de waarde per effectcategorie:

Tabel 1.7.2 Sociaal restaurant (gratis/≤ €5)		
Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Besparing in portemonnee	Marktwaaarde voedsel minus bijdrage	€33.848
 Bestaanszekerheid	Structurele toegang tot voedsel (50% van de tijd, 20% van budget)	€387.888
 Gered voedsel	Waarde verloren voedsel	€50.160
 CO ₂ -reductie	Klimaatwaarde vermeden uitstoot	€15.675
 Activatie en persoonlijke ontwikkeling	Vrijwilligers die zich ontwikkelen	€742.500
 Vangnetfunctie	Vermeden maatschappelijke hulp	€391.875
 Gezondheid	Gezondere voeding + dagstructuur	€480.000
 Reductie maatschappelijke lasten	Minder formele hulp dmv signalering	€247.500
Totaal sociaal restaurants:		€2.349.446

Ontmoetingsplekken. Sociale restaurants bieden meer dan betaalbare maaltijden: zij creëren ontmoetingsplekken waar wijkbewoners samen eten, contacten opdoen en een gevoel van waardigheid ervaren. Het maximumtarief (meestal € 5) maakt het voor mensen met een beperkt budget mogelijk om “uit eten” te gaan. Movisie stelt dat dergelijke bewonersinitiatieven bijdragen aan structuur en mentale rust ([Movisie, 2023, par. 70–74](#)). In de interviews vertellen bezoekers dat de warme maaltijd hen helpt om geld te besparen en gezonder te eten, en dat vrijwilligerswerk in de keuken of bediening nieuwe vaardigheden en sociale waardering oplevert.

Contextualisering voorbeeld. Voor de MKBA-berekening wordt de waarde van de geserveerde maaltijden geschat op € 2,63 per maaltijd (minimale kosten warme maaltijd) ([Nibud, 2025, par. 109–134](#)). De bestaanszekerheidswaarde wordt opnieuw berekend met € 2.790 per huishouden per jaar. De geredde 25.080 kg voedsel wordt gewaardeerd op € 2/kg restwaarde; de CO₂-winst is afgeleid van 2,5 kg CO₂/kg. De activatiewaarde (€ . 500 per vrijwilliger), vangnetwaarde (€ 1.750 per doorverwijzing) en gezondheidswinst (hier 12 QALY's, berekend met de QALY-factor per gezonde maaltijd) komen uit de parameterlijst. Daarmee tonen de tabellen dat sociale restaurants relatief veel waarde genereren via activatie en sociale cohesie, naast de financiële besparing voor huishoudens.

1.7.3 Voedselverbindingsplekken: mix van uitgifte, restaurant en stadslandbouw

De twee voedselverbindingsplekken in Noord (De Verbroederij en ADM Het Groene Veld) trekken wekelijks ongeveer 180 bezoekers. Omdat veel bezoekers onregelmatig komen, is het jaarbereik geschat op 360 huishoudens. De initiatieven redden of telen ca. 1.560 kg groente en fruit. Op de ene plek kunnen mensen maaltijden met korting eten (*De Verbroederij*), op de andere plek is er wekelijks een gratis maaltijd van gered eten (ADM Het Groene Veld). Er zijn geen formeel geregistreerde vrijwilligers; participatie is informeel. Wel verwijzen de plekken jaarlijks ongeveer 257 bezoekers door naar hulpverlening. Dit vertaalt zich naar naar totale maatschappelijk waarde van €1.904.117 zie hieronder in de tabel de waarde per effectcategorie:

Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Besparing in portemonnee	Marktwaaarde voedsel minus bijdrage	€62.962
 Bestaanszekerheid	Structurele toegang tot voedsel (50% van de tijd, 20% van budget)	€721.525
 Gered voedsel	Waarde verloren voedsel	€190.080
 CO ₂ -reductie	Klimaatwaarde vermeden uitstoot	€59.400
 Activatie en persoonlijke ontwikkeling	Vrijwilligers die zich ontwikkelen	€445.500
 Vangnetfunctie	Vermeden maatschappelijke hulp	€139.650
 Gezondheid	Gezondere voeding + dagstructuur	€240.000
 Reductie maatschappelijke lasten	Minder formele hulp dmv signalering	€45.000
Totaal Voedselverbindingsplek:		€1.904.117

Voedselverbindingsplekken combineren moestuin, keuken ontmoetingsruimte en soms ook uitgiftepunt. Bezoekers werken in de tuin, koken samen en eten wat de oogst uit de moestuin of het geredde voedsel oplevert. De informele sfeer maakt het makkelijk om verhalen te delen en elkaar te helpen. Professionals uit Buurteam en WPI geven aan dat zij via deze plekken kwetsbare buurtbewoners treffen die anders onzichtbaar zouden blijven. De netwerken die ontstaan fungeren als brug naar formele zorg: zij helpen mensen om hulp te zoeken voordat problemen escaleren. Movisie wijst op de belangrijke rol van dergelijke bewonersinitiatieven in het versterken van de

sociale veerkracht ([Movisie, 2023, par. 70–74](#)). De moestuin-activiteiten op deze plekken dragen bij aan een gezondere voedselomgeving en hebben ook een educatieve functie. ([De Boer e.a., 2023](#))

Omdat de voedselstromen klein zijn, liggen de monetaire baten lager dan bij uitgiftepunten of sociale restaurants. Toch levert de bijdrage aan bestaanszekerheid (360 huishoudens × € 2.790) een substantieel bedrag op. De vangnetfunctie (257 doorverwijzingen × € 1 750) en de vermeden maatschappelijke lasten (120 casussen × € 3.000) maken duidelijk dat voedselverbindingssplekken vooral een preventieve en sociale waarde hebben. De QALY-winst (6) is berekend met de standaard QALY-factor voor gezonde maaltijden; bij een lager aantal maaltijden per persoon kan deze waarde nog kleiner uitvallen.

1.7.4 Stadslandbouw (productie voor sociale doelen)

Deze categorie omvat drie projecten, waarvan Voedseltuin IJ-plein de grootste is. Samen verstrekken zij jaarlijks ±9.504 groentepakketten/porties aan ±110 huishoudens; [Voedseltuin IJ-plein](#) levert ongeveer 5.000 porties. De projecten produceren hun eigen voedsel en redden geen overschotten (0 kg). Zij draaien op 183 vrijwilligers, vaak aangevuld met deelnemers in leer- en re-integratie trajecten. Er zijn geen doorverwijzingen bekend. Dit vertaalt zich naar naar totale maatschappelijk waarde van €1.131.202 zie hieronder in de tabel de waarde per effectcategorie:

Tabel 1.7.4 Stadslandbouw (productie voor sociale doelen)		
Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Besparing in portemonnee	Marktwaaarde voedsel minus bijdrage	€18.747
 Bestaanszekerheid	Structurele toegang tot voedsel (50% van de tijd, 20% van budget)	€214.830
 Activatie en persoonlijke ontwikkeling	Vrijwilligers die zich ontwikkelen	€617.625
 Gezondheid	Gezondere voeding + dagstructuur	€280.000
Totaal Voedselverbindingssplek:		€1.131.202

Stadslandbouwprojecten realiseren vooral activering, educatie en sociale cohesie. Deelnemers verzorgen de bedden, oogsten samen en leveren groente aan voedselbanken en buurtrestaurants. Het tuinwerk biedt structuur en rust; vrijwilligers beschrijven het als therapeutisch. Er ontstaan nieuwe netwerken: deelnemers koken samen, organiseren buurtmaaltijden en wisselen kennis over gezonde voeding. De projecten voorzien scholen van lespakketten over duurzaamheid en circulaire economie.

Monetair gezien is de directe besparing volgens de officiële waardering klein: de waarde van de groentepakketten wordt gewaardeerd op € 2,63 per portie, doch is werkelijke waarde van gezond voedsel natuurlijk groter. De kernwaarde van deze initiatieven ligt in de activatiewaarde (183 vrijwilligers × € 3.500) en de gezondheidswinst (7 QALY's). Omdat er geen geredde voedselstromen zijn, zijn er geen baten in termen van restwaarde of CO₂-reductie. De projecten illustreren echter hoe stadslandbouw kan bijdragen aan armoedeverlichting, educatie en sociale verbondenheid.

1.7.5 Voedselhub (Voedselcirkel Amsterdam – levering aan initiatieven)

De Voedselcirkel is heden de enige voedselhub in Amsterdam-Noord en fungeert als logistieke spil voor alle initiatieven in dit onderzoek. Volgens de eigen rapportage redt en herverdeelt de hub jaarlijks ±416.000 kg voedsel ([Voedselcirkel Amsterdam, 2025, par. 92–110](#)). Dit voedsel is afkomstig van supermarkten, groothandels en producenten en bestaat voor ongeveer 65% uit groente en fruit. De hub bereikt geen eindgebruikers direct, maar levert overschotten door aan de uitgiftepunten, sociale restaurants, verbindingsplekken en andere lokale organisaties. Via dit netwerk worden indirect circa 2.750 huishoudens bediend. Om dubbeltelling te voorkomen wordt in de MKBA slechts 50% van dit aantal aan de hub toegeschreven (±1.375 huishoudens). De hub draait op 23 vrijwilligers en ontvangt subsidie via de Rijksimpuls Maatschappelijk Initiatief (RIMI) en SPUK-regeling. Dit vertaalt zicht naar naar totale maatschappelijk waarde van €752.625 zie hieronder in de tabel de waarde per effectcatogerie:

Tabel 1.7.5 Voedselhub (Voedselcirkel Amsterdam – levering aan initiatieven)		
Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Gered voedsel	Waarde verloren voedsel	€240.000
 CO ₂ -reductie	Klimaatwaarde vermeden uitstoot	€75.000
 Activatie en persoonlijke ontwikkeling	Vrijwilligers die zich ontwikkelen	€77.625
 Gezondheid	Gezondere voeding + dagstructuur	€360.000
 Reductie maatschappelijke lasten	Minder formele hulp dmv signalering	€240.000
Totaal Voedselhub:		€752.625

Brede maatschappelijke waarde. De Voedselcirkel speelt een cruciale rol in het infrastructuur en logistieke ecosysteem van voedselhulp. Door centraal voedsel op te halen en te sorteren, ontlast de hub de individuele initiatieven en voorkomt zij dat meerdere partijen dezelfde winkels en groothandels benaderen. De hub vormt bovendien een kwaliteitsfilter: ze waarborgt voedselveiligheid, controleert houdbaarheidsdata en verdeelt groente, fruit, brood en zuivel op basis van vraag en seizoensaanbod. Vrijwilligers krijgen logistieke training en ervaren trots in hun bijdrage aan de strijd tegen voedselverspilling. Dankzij samenwerking met lokale producenten en sociale ondernemingen ontstaan nieuwe verbindingen in de korte voedselketen.

Contextualisering. De hub zelf levert geen maaltijden of pakketten aan huishoudens; daarom worden besparingen in portemonnee en bestaanszekerheid voornamelijk geboekt bij de initiatieven die het voedsel uitdelen. Toch genereert de hub maatschappelijke waarde via andere effectcategorieën. De restwaarde van gered voedsel (416.000 kg × € 2/kg) bedraagt bijna € 0,83 mln; de CO₂-reductie is aanzienlijk: bij 2,5 kg CO₂ per kg vermeden voedsel en een sociale kostprijs van € 250 per ton komt dit neer op ±€ 0,26 mln. De activatiewaarde van de 23 vrijwilligers is ±€ 80 k (23 × € 3.500). In de berekening van de gezondheidswinst wordt rekening gehouden met het feit dat ongeveer 65% van het voedsel groente en fruit is; het totaal aantal gezonde maaltijden dat hieruit kan worden bereid is omgerekend naar 9 QALY's (0,000162 QALY per maaltijd × 600.900 maaltijden × 10% toegerekend aan de hub).

Kwalitatieve inzichten uit het veld. In de interviews benadrukken initiatiefnemers dat de hub een vertrouwde partner is die continuïteit en *efficiency* biedt. Voorheen haalden sommige initiatieven voedsel zelf op bij supermarkten; sinds de hub is opgericht, besparen zij tijd en transportkosten. Bovendien kan de hub grotere partijen voedsel aannemen, waardoor de variatie in pakketten en maaltijden toeneemt. Initiatieven waarderen de professionalisering van logistiek en voedselveiligheid, terwijl supermarkten positieve zichtbaarheid krijgen door hun donaties. Vrijwilligers vertellen dat zij niet alleen nuttig werk doen, maar ook sociale contacten opdoen en nieuwe vaardigheden leren, zoals heftruck bedienen of voorraadbeheer. Beleidsmakers zien in de hub een sleutelcomponent van de circulaire economie: zij verbindt overschotten aan sociale doelen en verkort de voedselketen. Tegelijkertijd is er zorg over continuïteit: subsidies zijn tijdelijk en de hub is afhankelijk van een klein aantal vaste krachten.

De Voedselhub illustreert dat het vermijden van voedselverspilling en het voeden van kwetsbare gezinnen niet los van elkaar staan. Door centraal voedsel te verzamelen en te distribueren, draagt de hub bij aan klimaatrendement en sociale rechtvaardigheid tegelijk ([Voedselcirkel Amsterdam, 2025, par. 92–110](#)).

Aanvullende impactwaarden voor de Voedselhub

Naast de berekende baten in de MKBA benadrukt de Voedselcirkel nog drie extra onderdelen die de maatschappelijke waarde van de voedselhub vergroten:

- Minder kosten voor leveranciers – Bedrijven die overschotten doneren hoeven geen afvalverwerkingstarief te betalen. Bij een tarief van € 0,15 per kilo levert 416.000 kg gedoneerd voedsel een besparing op van ongeveer € 62.400 per jaar voor supermarkten en groothandels.
- Transport en organisatie – Door centraal op te halen, blijft het aantal ritten beperkt. Als de hub 10.000 km per jaar rijdt, terwijl 20 initiatieven afzonderlijk samen 20.000 km zouden moeten afleggen, bespaart de centrale logistiek 10.000 km. Plus besparing op personeel: 50 initiatieven die elk 1 uur per week minder aan planning en opslag besteden, besparen 2.600 uur per jaar; tegen € 30 per uur is dat € 78.000.
- Daarnaast biedt de gezamenlijke koel- en opslaginfrastructuur schaalvoordelen: de hub benut ruimte efficiënter, beperkt huurkosten en vermindert voedselbederf. Deze drie voordelen tonen dat de hub niet alleen waarde creëert via voedsel, maar ook door kosten te vermijden en gedeelde diensten te leveren.

1.7.6 Samenvatting maatschappelijke waarde van voedselinitiatieven

De maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) brengt in kaart welke financiële en sociale baten de voedselinitiatieven in Amsterdam-Noord opleveren. Op basis van veld-data van 23 initiatieven (extrapolatie naar 32) en een reeks monetaire parameters zijn per type initiatief effecten berekend op het gebied van bestedingsruimte, bestaanszekerheid, gered voedsel, CO₂-reductie, activering, vangnet, gezondheid en vermeden maatschappelijke lasten. Er wordt hier geen overlap-correctie toegepast omdat het veldwerk informatie is en binnen het rekenmodel wordt al over overlap binnen initiatief toegepast. Wel kan het zijn dat bepaalde mensen bij meerdere voedselinitiatieven eten ophalen, ook hier is rekening gehouden bij de QALY.

De totale netto maatschappelijke waarde is ongeveer € 15 mln per jaar (Tabel 1.7.6). De uitgiftepunten dragen het meeste bij, maar ook sociale restaurants, voedselverbindingsplekken, stadslandbouwprojecten en de voedselhub leveren aantoonbare baten. De MKBA laat zien dat deze informele infrastructuur niet alleen armoede verlicht, maar ook de klimaatimpact vermindert, vrijwilligers activeert, informele signalering van hulpvragen mogelijk maakt en gezondheidswinst oplevert.

Tabel 1.7.6 – Totale maatschappelijke waarde per type initiatief (netto, €/jaar)

Type initiatief	Toelichting	Totaal netto (€/jaar)
Uitgiftepunten (incl. boodschappenbonnen)	Grootste bijdrage, dankzij omvangrijke voedselstromen en hoge bestaanszekerheids- en vangnetwaarde.	€ 8.864.084
Sociale restaurants (gratis/≤ € 5)	Activatie en sociale cohesie leveren een aanzienlijke bijdrage.	€ 2.349.446
Voedselverbindingsplekken	Hoewel de voedselstroom klein is, blijven de vangnet- en bestaanszekerheidswaarde ook na correctie substantieel.	€ 1.904.117
Stadslandbouw (productie voor sociale doelen)	Waarde komt vooral uit activatie en gezondheidswinst; geen food-waste component.	€ 1.131.202
Voedselhub (levering aan initiatieven)	Restwaarde en CO ₂ -winst van gered voedsel en indirecte bestaanszekerheid; de besparing voor huishoudens wordt bij ontvangende initiatieven geboekt.	€ 752.625
Totaal netto	Som van alle nettowaarden over de vijf categorieën initiatieven.	€ 15.001.474

1.7.7 Kwalitatieve input veldwerk, systeem knelpunten en beleidsrichting

De hoge maatschappelijke waarde staat haaks op de structurele kwetsbaarheid van het huidige netwerk. Zowel in de veldinterviews als in het FoodCLIC-onderzoek komt naar voren dat voedselinitiatieven draaien op tijdelijke subsidies, losse vrijwilligers en informele samenwerkingen. Drie thema's keren steeds terug als oorzaak van deze fragiliteit: vertrouwen, fysieke plekken en organisatorische en financiële stabiliteit. De belangrijkste knelpunten zijn:

- **Structurele onderfinanciering van ruimte, transport en coördinatie.** Veel initiatieven huren noodgedwongen tijdelijke locaties en beschikken niet over eigen opslag of transportmiddelen. Dit belemmert continuïteit en schaalbaarheid.
- **Fragmentatie en gebrek aan regie.** Het netwerk bestaat uit vele kleine initiatieven zonder centrale coördinatie, waardoor er onnodige inefficiëntie ontstaat in logistiek, acquisitie en communicatie.
- **Geen structurele beleidsinbedding.** Voedselinitiatieven vallen tussen verschillende beleidsdomeinen (armoede, gezondheid, welzijn, duurzaamheid) en komen daardoor nauwelijks in aanmerking voor structurele financiering.
- **Beperkte monitoring van impact en resultaten.** Doordat effectmetingen sporadisch plaatsvinden, blijft de waarde van de initiatieven vaak onzichtbaar in beleidscycli.
- **Kwetsbaarheid voor beleidswisselingen en subsidierichtingen.** Incidentele subsidieregelingen (RIMI, SPUK) zijn tijdelijk en onzeker; veranderingen in politieke prioriteiten kunnen de continuïteit bedreigen.

Het FoodCLIC-project en de gemeente Amsterdam hebben reeds enkele **oplossingsrichtingen** geformuleerd om deze knelpunten te verhelpen:

1. **Stadsdeelcoördinatoren voedsel.** Benoem in elk stadsdeel een voedselcoördinator die als verbinder fungeert tussen beleid, initiatieven en bewoners. Deze functie zorgt voor overzicht, afstemming en beleidsmatige verankering.
2. **Gedeelde fysieke ruimtes en opslag.** Faciliteer centrale opslag- en keukencapaciteit per stadsdeel en creëer ontmoetingsplekken waar initiatieven elkaar kunnen vinden. Dit vermindert de kosten voor individuele projecten en bevordert samenwerking.
3. **Structurele financiering van basiselementen.** Ontwikkel een ondersteuningsregeling voor vaste kosten zoals huisvesting, logistiek en coördinatie in plaats van losse projectsubsidies. Niet elk initiatief heeft de capaciteit om complexe subsidieaanvragen te schrijven; structurele basisfinanciering maakt professionalisering mogelijk.
4. **Beleidsmatige erkenning als sociaal fundament.** Erken voedselinitiatieven als onderdeel van de sociale infrastructuur (naast sport, cultuur en welzijn). Dit betekent opname in bijvoorbeeld (minima)-effectrapportages, brede-welvaartsmonitoring en meerjarige beleidskaders.
5. **Neutrale netwerker of voedselmakelaar.** Faciliteer een onafhankelijke coördinator die niet aan één initiatief is verbonden, maar lokale projecten verbindt, partnerschappen smeedt en de brug slaat naar de gemeente.
6. **Logistieke en organisatorische schaalvoordelen.** Stimuleer gezamenlijke inkoop, opslag en distributie (bijvoorbeeld via een gedeelde hub) om transport- en administratieve lasten te verlagen. Dit voorkomt dat elk initiatief apart dezelfde leveranciers benadert en onnodig veel kilometers maakt.

Door deze richtingen te volgen, kan de gemeente de informele kracht van het huidige netwerk waarborgen en ondersteuning. Dat is essentieel: uit de MKBA blijkt dat voor elke euro publieke investering een veelvoud aan maatschappelijke waarde wordt gerealiseerd. Om die waarde te behouden en te vergroten, is het nodig om de huidige losse schakels te smeden tot een robuuste keten met structurele ondersteuning, beleidseembedding en monitoring. In Hoofdstuk 2 wordt verder onderzocht welke interventies het meeste rendement kunnen leveren.

1.7.8 Verdeling van kosten en baten

In de [MKBA-leidraad wordt geadviseerd](#) om, bij aanmerkelijke verschillen, de verdeling van kosten en baten over relevante groepen inzichtelijk te maken. Het doel is om de voor- en nadelen voor verschillende maatschappelijke groepen in hun onderlinge samenhang te tonen.

Voor de voedselinitiatieven in Amsterdam-Noord geldt het volgende. De primaire doelgroep bestaat uit circa 1.900 huishoudens met lage inkomens; deze groep ontvangt de grootste baten via lagere uitgaven aan voedsel, verbeterde gezondheid en grotere bestaanszekerheid. Vrijwilligers profiteren van activering, sociale contacten en werkervaring, maar dragen hun tijd onbetaald bij. De gemeente heeft een directe kostenpost van ongeveer € 0,92 mln per jaar (subsidies, gereduceerde huur, coördinatie) en profiteert van lagere armoede- en zorgkosten. Fondsen en maatschappelijke organisaties leveren zo'n € 0,78 mln via donaties en in-kind bijdragen; hun baten zijn vooral maatschappelijke impact en reputatiewaarde. Onderstaande tabel vat deze verdeling samen:

Groep	Baten	Kosten/inzet
Minima / voedselonzekere huishoudens	Besparing op voedselbudget; verbeterde gezondheid; grotere bestaanszekerheid	Geen directe kosten; wel eigen tijd
Vrijwilligers	Sociale contacten, activering, werkervaring	Onbetaalde inzet; incidentele reiskosten
Gemeente	Minder armoede- en zorgkosten; lagere milieuschade	Subsidies en ondersteuning (~€ 0,92 mln)
Fondsen/maatschappelijke organisaties	Maatschappelijke impact; reputatiewaarde	Donaties en in-kind bijdragen (~€ 0,78 mln)

1.7.9 Langetermijneffecten

De [MKBA-leidraad erkent dat langetermijneffecten](#) op sommige beleidsterreinen onderbelicht kunnen raken als de discontovoet te hoog is. Voor de voedselinitiatieven geldt dat diverse effecten zich pas op middellange termijn manifesteren:

- **Gezondheid** – Structurele toegang tot gezond voedsel vermindert het risico op chronische ziekten, wat zich vertaalt in minder zorgkosten over meerdere jaren.
- **Arbeidsparticipatie** – Betere bestaanszekerheid en activatie verhogen de kans op werk; dit leidt tot hogere inkomens en belastingopbrengsten.
- **Onderwijs** – Kinderen in voedselzekere huishoudens presteren beter op school; dit verbetert hun toekomstige arbeidsmarktpositie.

Deze langetermijneffecten worden moeilijker in euro's te kwantificeren, maar moeten wel worden benoemd zodat beleidsmakers de conservatieve inschatting in de jaarlijkse analyse kunnen herkennen.

1.8 Wat voorkomen voedselinitiatieven aan maatschappelijke schade?

Dit hoofdstuk zet uiteen welke maatschappelijke schade wordt voorkomen dankzij de voedselinitiatieven in Amsterdam-Noord. Om dit zichtbaar te maken, wordt een *nulscenario* — een stad zonder deze initiatieven — vergeleken met de huidige situatie.

1.8.1 Twee benaderingen voor het bepalen van schade

1. **Kostenbenadering (niet-QALY).** In deze methode worden vermijdbare uitgaven op domeinen als zorg, armoedebestrijding, milieuschade en sociale vangnetten geïnventariseerd. Uit de MKBA blijkt dat de maatschappelijke schade in een *nulsituatie* zonder voedselinitiatieven oploopt tot € 45–55 mln per jaar. Met het huidige netwerk wordt circa € 15 mln aan kosten voorkomen (zie § 1.7.6); de resterende schade bedraagt dan € 30–40 mln.
2. **QALY-gebaseerde benadering.** Deze analyse hecht een geldelijke waarde aan verloren gezondheid en levenskwaliteit, uitgedrukt in quality-adjusted life years (QALY's). Voedselinitiatieven vergroten de gezondheid en mentale veerkracht van minima; het ontbreken ervan vertaalt zich daarom in hogere maatschappelijke schade. Op basis van FIES-scores en gezondheidsliteratuur wordt de schade in een nulscenario geraamd op € 45–90 mln per jaar voor volwassen minima en zelfs € 81–162 mln wanneer alle personen in minimahuishoudens worden meegeteld. De bandbreedte is breder dan bij de kostenbenadering omdat de QALY-waarde van gezondheidseffecten (hier € 50.000 per QALY) ook niet-geobserveerde welzijnsverliezen monetariseert; het Nederlandse TWG-KBP adviseert deze waarde voor preventieve interventies ([MedTech Nederland, 2024, par. 85–105](#); [ESB, 2024, par. 280–286](#)). In de huidige situatie worden een deel van deze QALY-verliezen voorkomen; de exacte omvang hangt af van het aantal gezonde maaltijden en de QALY-factor per maaltijd. De QALY-berekening betreft uitsluitend gezondheidseffecten bij deelnemers; de waarde van vrijwilligerswerk — die vooral bij stadslandbouw aanzienlijk is — wordt elders in de MKBA onder de categorie *activatie en participatie* meegenomen (zie § 1.7.6).

1.8.2 Kosten en kosten-effectiviteit, bereik voedselinitiatieven

Type voor MKBA	Totale kosten (circa)	Betaald door gemeente	Netto maatschappelijke waarde	Kosten/baten ratio
Uitgifte voedsel en/of maaltijd	€ 949.924	€ 491.025	€ 8.864.084	≈ 9,3
Sociaal restaurant (gratis/≤ € 5)	€ 105.402	€ 89.592	€ 2.349.446	≈ 22,3
Voedselverbindingsplek	€ 345.000	€ 99.420	€ 1.904.117	≈ 5,5
Stadslandbouw	€ 15.750		€ 1.131.202	≈ 71,9
Voedselhub			€ 752.625	–
Totaal	€ 1.695.576	€ 923.169	€ 15.001.474	–

1.8.3 Kosten-effectiviteit zonder vrijwilligers te monetariseren

Om de kosten-effectiviteit van het bestaande veld inzichtelijk te maken, zijn de jaarlijkse kosten per type initiatief vergeleken met de berekende netto maatschappelijke baten. In deze berekening worden de vrijwillige uren niet als kosten meegenomen. Hierdoor ontstaat het volgende beeld:

- Uitgiftepunten kosten gezamenlijk ongeveer € 950k en leveren ruim € 8,8 mln maatschappelijke waarde op; de baten/kosten-ratio bedraagt ongeveer 9,3.

- Stadslandbouwprojecten kosten direct slechts € 15.750, maar genereren meer dan € 1,1 mln (ratio $\approx 71,9$).
- De totale gemeentelijke bijdrage aan het netwerk bedraagt ruim € 0,92 mln per jaar, terwijl het veld bijna € 15 mln aan waarde creëert; de baten/kosten-ratio voor de publieke investering ligt dus ruim boven 10 : 1.
- Voor de voedselhub is uitgegaan van circa 416.000 kg gered voedsel en ruim 1 mln kg vermeden CO₂-uitstoot; dit resulteert in een netto waarde van ongeveer € 0,75 mln ([Voedselcirkel Amsterdam, 2025, par. 104–112](#)).

Deze cijfers laten zien dat de initiatieven, zonder de inzet van vrijwilligers te monetariseren, een zeer hoge maatschappelijke opbrengst hebben.

1.8.4 Kosten-effectiviteit met vrijwilligers te monetariseren

Om de rol van vrijwilligers goed mee te nemen in de analyse, waarderen we hun tijd in geld en nemen we die op als extra kostenpost. Dat is niet iets wat je normaal gesproken doet, en het is ook niet iets dat je per se met vrijwilligers hoeft te delen; hun inzet komt tenslotte vooral uit onvoorwaardelijke sociale betrokkenheid. Vanuit een moreel perspectief leggen we daar dus liever niet de nadruk op. Tegelijk willen we de kosteneffectiviteit wél goed begrijpen. Daarom hebben we er in deze MKBA toch voor gekozen om deze waardering mee te nemen:

Recent onderzoek van CBS, Movisie en Erasmus University Rotterdam laat zien dat Nederland ruim 6 mln vrijwilligers telt die gemiddeld 4,1 uur per week werken ([Deedmob, 2023, par. 123–128](#)) ([Erasmus University, 2022, par. 121–124](#)); vergelijkbare berekeningen noemen vier uur per week ([eur.nl](#)). Als die uren worden gewaardeerd tegen een geïndexeerd minimumloon van € 14,50 per uur, levert dat een vervangingswaarde van ongeveer € 3.100 per vrijwilliger per jaar ($4,1 \text{ u} \times 52 \text{ weken} \times € 14,50$). Door deze € 3.500 per vrijwilliger op te tellen bij de directe kosten, dalen de baten/kosten-ratio's:

- **Uitgiftepunten:** $143 \text{ vrijwilligers} \times € 3.100 \approx € 443 \text{ k}$ extra kosten. Totale kosten stijgen naar ca. € 1,39 mln; de ratio daalt van 9,3 naar ongeveer 6,4.
- **Sociale restaurants:** $220 \text{ vrijwilligers} \times € 3.100 \approx € 682 \text{ k}$ extra kosten. Totale kosten stijgen naar ca. € 0,79 mln; de ratio daalt van 22,3 naar circa 3.
- **Voedselverbindingsplekken:** $\pm 127 \text{ vrijwilligers} \times € 3.100 \approx € 394 \text{ k}$ extra kosten. Totale kosten stijgen naar ca. € 0,74 mln; de ratio daalt van 5,5 naar $\approx 2,6$.
- **Stadslandbouw:** $183 \text{ vrijwilligers} \times € 3.100 \approx € 567 \text{ k}$ extra kosten. Totale kosten stijgen naar ca. € 0,58 mln; de ratio daalt van 71,9 naar $\approx 1,9$.
- **Voedselhub:** $23 \text{ vrijwilligers} \times € 3.100 \approx € 71 \text{ k}$ extra kosten. De ratio blijft ruim boven 10, omdat de directe kosten gering zijn en de maatschappelijke waarde hoog blijft.

Hoewel de ratio's dalen, zijn ze nog steeds ruim positief. Dat betekent dat zelfs wanneer vrijwilligersuren worden gewaardeerd alsof ze betaald zouden moeten worden, de initiatieven nog altijd meer opleveren dan ze kosten. De berekening onderstreept echter hoe groot de verborgen bijdrage van vrijwilligers is.

1.8.5 Bereik huidige voedselinitiatieven en fictieve opschalen

Het bestaande netwerk bereikt naar schatting circa 1 900 minimahuishoudens (ongeveer 3 400–3 800 personen) via de uitgiftepunten, sociale restaurants, voedselverbindingsplekken en

stadslandbouwprojecten. Dat is ongeveer 20 % van de totale populatie van 9 015 minimahuishoudens in Amsterdam-Noord ($\approx 16\,227$ personen).

Om een indruk te krijgen van het potentiële effect van opschaling is een fictief scenario doorgerekend waarin het aantal voedselinitiatieven vijf keer zo groot wordt, zodat **alle minimahuishoudens** in Amsterdam-Noord bereikt kunnen worden. In dit scenario worden de kosten en baten proportioneel opgeschaald, waarbij rekening wordt gehouden met een bovengrens voor de vermijdbare maatschappelijke schade.

- **Bereik.** Met vijf keer zoveel initiatieven zou de infrastructuur alle minimahuishoudens in Noord kunnen bedienen, waarmee de dekking stijgt van 20% naar 100%.
- **Kosten.** Het huidige netwerk kost circa € 1,70 mln per jaar (waarvan € 0,92 mln uit publieke middelen). Vijf keer zoveel initiatieven zouden naar schatting € 8,5 mln per jaar kosten, waarvan de gemeentelijke bijdrage ongeveer € 4,6 mln bedraagt.
- **Baten.** Het bestaande netwerk voorkomt circa € 15 mln aan maatschappelijke schade per jaar. Lineaire opschaling leidt theoretisch tot $5 \times € 15 \text{ mln} = € 75 \text{ mln}$ aan baten, maar er is een maximum: de maatschappelijke schade zonder initiatieven bedraagt € 45–55 mln per jaar ([ESB, 2024, par. 280–286](#)). Bij volledige dekking kunnen de initiatieven dus vrijwel alle schade voorkomen, zodat de baten realistisch op € 45–55 mln per jaar uitkomen.
- **Baten/kosten-ratio.** Bij € 45–55 mln baten en € 8,5 mln kosten ontstaat een baten/kosten-ratio van ongeveer 5–6 euro per bestede euro. Voor de gemeentelijke bijdrage (€ 4,6 mln) ligt de ratio rond 9–12. Hoewel deze verhouding lager is dan bij het huidige netwerk, blijft de maatschappelijke opbrengst ruimschoots groter dan de investering.

Deze fictieve berekening illustreert dat opschaling richting volledige dekking van de doelgroep theoretisch alle vermijdbare schade kan wegnemen. In de praktijk kunnen schaalvoordelen en vrijwillige inzet voor lagere kosten zorgen, maar ook overlappende effecten of diminishing returns ontstaan. Het scenario laat wel zien dat een grotere dekkingsgraad het maatschappelijk rendement sterk vergroot.

1.8.6 Gevoeligheidsanalyse en simulaties

Een MKBA rust op aannames; de leidraad schrijft daarom voor om onzekerheden in kaart te brengen en belangrijke variabelen via [gevoeligheidsanalyses te testen](#). Voor deze analyse is een eenvoudige gevoeligheidsanalyse uitgevoerd door de volgende kernparameters met $\pm 10\%$ te variëren:

- **QALY-prijs** – een 10 % lagere QALY-waarde verlaagt de totale maatschappelijke waarde van € 15 mln naar ca. € 14 mln; een 10 % hogere waarde verhoogt de maatschappelijke waarde naar ca. € 16 mln.
- **Besparing per kilogram gered voedsel** – variaties hierop beïnvloeden de baten uit voedselverspilling en CO₂-reductie, maar de totale ratio blijft ruim boven 7.
- **Kosten per interventie** – een 10 % hogere of lagere kosteninschatting beïnvloedt de baten-kostenverhouding marginaal omdat de baten vele malen hoger liggen.

Deze analyses bevestigen dat de bevindingen robuust zijn: de maatschappelijke waarde van het huidige netwerk blijft in alle scenario's een veelvoud van de kosten. De details van de berekeningen worden opgenomen in het rekenmodel.

1.9 Huidige beleidsinvesteringen

Hoofdstuk 1.9 brengt de huidige beleidsinvesteringen en werkelijke kosten van het veld in kaart. Het veldwerk toont dat de gezamenlijke kosten van alle voedselinitiatieven in Amsterdam-Noord ongeveer € 1,70 mln per jaar bedragen. Het grootste deel hiervan komt voor rekening van voedseluitgifte en bonnen (€ 1,23 mln). Sociale restaurants (€ 0,11 mln) en voedselverbindingsplekken (€ 0,35 mln) vormen kleinere posten, terwijl stadslandbouw voor sociale doelen circa € 15.750 kost. De gemeentelijke bijdrage aan deze activiteiten bedraagt ongeveer € 0,92 mln, voornamelijk via subsidies, gereduceerde huur en begeleiding van vrijwilligers. Het restant wordt opgehaald via fondsen, giften en eigen bijdragen van initiatieven.

Naast financiële steun investeert de gemeente in randvoorwaarden. Volgens de Voedselstrategie zet Amsterdam in op een gezond, eerlijk, duurzaam en betaalbaar voedselsysteem; regionale productie wordt gekoppeld aan stedelijke consumptie en voedselverspilling moet drastisch worden verminderd. De strategie erkent bestaande voedselhulp en wil deze integraal onderdeel maken van lokale netwerken zodat voedselzekerheid voor iedereen toeneemt. Tevens stimuleert de gemeente compostering en hergebruik van organische reststromen en wil zij de voedselkringloop sluiten ([Openresearch Amsterdam, 2025, par. 58–66](#)). Ondanks deze ambities is er nog geen structureel beleidskader binnen het minima-beleid; de huidige ondersteuning blijft versnipperd en incidenteel.

1.9.1 Kosten-effectiviteit bestaand beleid

De maatschappelijke baten van het veld aan voedselinitiatieven bedragen naar schatting € 15 mln per jaar. De totale jaarlijkse kosten van alle initiatieven samen bedragen circa € 1,70 mln, waarvan de gemeente ongeveer € 0,92 mln financiert (met name via subsidies, gereduceerde huur en ondersteuning via WPI). Wanneer deze bedragen tegen elkaar worden afgezet, ontstaan de volgende verhoudingen:

- Totale kosten vs. baten: € 15 mln vermeden schade / € 1,70 mln totale kosten $\approx$ 6–9 euro maatschappelijke waarde per bestede euro.
- Gemeentelijke bijdrage vs. baten: € 15 mln vermeden schade / € 0,92 mln gemeentelijke bijdrage $\approx$ 11–16 euro maatschappelijke waarde per publieke euro.

Dat betekent dat elke geïnvesteerde euro — zowel publiek als privaat — zich vele malen terugbetaalt in termen van vermeden zorgkosten, onderwijsuitval, arbeidsverzuim, voedselverspilling, CO₂-uitstoot en sociale uitsluiting. De hoge ratio laat zien dat vooral de inzet van vrijwilligers, bewoners en sociaal ondernemers — ondersteund door beperkte gemeentelijke middelen — verantwoordelijk is voor het overgrote deel van de maatschappelijke opbrengst. Deze conclusie sluit aan bij extern onderzoek naar de maatschappelijke rendementen van voedselhulp: een Deloitte-studie over Nederlandse voedselbanken rapporteert dat elke gedoneerde euro circa twaalf euro maatschappelijke waarde oplevert ([Voedselbank Almere & Deloitte, 2022, par. 30–34](#)). Dit bevestigt dat de baten/kosten-ratio van de initiatieven in Amsterdam-Noord in lijn ligt met landelijke bevinding.

1.10 Conclusie en beleidsaanbeveling: van informele waarde naar structurele borging

Dit hoofdstuk vat de maatschappelijke waarde van het bestaande veld samen. Zonder voedselinitiatieven zou de schade in Amsterdam-Noord oplopen tot € 45–55 mln per jaar; het huidige netwerk voorkomt circa € 15 mln schade met een inzet van € 1,70 mln en een gemeentelijke bijdrage van € 0,92 mln. De baten zijn dus een veelvoud van de investeringen.

De initiatieven bereiken doelgroepen buiten het zicht van reguliere voorzieningen, zoals dak- en thuisloze gezinnen, mensen zonder DigiD en huishoudens in stille armoede. Ze combineren voedselhulp met ontmoeting, activering en stadslandbouw en fungeren als informele signaleringspunten. Iedere geredde kilogram voedsel levert meerdere euro's maatschappelijke waarde op en iedere vrijwilliger draagt jaarlijks duizenden euro's bij.

Tegelijk is de infrastructuur kwetsbaar: registratie en monitoring zijn beperkt, financiering komt uit losse potjes en structurele erkenning ontbreekt. Hierdoor blijft het veld afhankelijk van tijdelijke subsidies en goodwill. § 1.9.2 benadrukt dat behoud van waarde alleen mogelijk is als de gemeente het netwerk actief ondersteunt en borgt.

De analyse toont dat voedselinitiatieven in Amsterdam-Noord een onmisbare schakel zijn in het terugdringen van voedselonzeekerheid, sociale isolatie en milieuschade. Ze leveren naar schatting circa € 15 mln maatschappelijke waarde per jaar (bandbreedte € 10–15 mln) op een totale inzet van € 1,70 mln; ze bereiken 20% van de doelgroepen die anders onzichtbaar blijven en sluiten aan bij de gemeentelijke ambitie voor een eerlijk en duurzaam voedselsysteem ([Openresearch Amsterdam, 2025, par. 58–66](#)). Tegelijk komt naar voren dat deze initiatieven nog onvoldoende zijn verankerd in beleid en monitoring. Om de infrastructuur te behouden en uit te bouwen, beveelt de MKBA het volgende aan:

1. **Erkenning en structurele verankering.** Voedselinitiatieven hebben bewezen een essentiële rol te spelen in het vergroten van bestaanszekerheid, gezondheid en sociale samenhang in Amsterdam-Noord. Tot nu toe zijn deze inspanningen vaak afhankelijk geweest van tijdelijke subsidies en vrijwillige inzet. Om de maatschappelijke waarde duurzaam te borgen is erkenning als collectieve infrastructuur noodzakelijk. Dit betekent opname van voedselinitiatieven in het gemeentebestuur en begroting. Structurele financiering, en hulp bij huisvesting en logistiek ondersteunen de basis stabiliteit.
2. **Gecoördineerde investeringen:** Het versterken en opschalen van voedselinitiatieven vraagt om gecoördineerde investeringen die zowel randvoorwaarden scheppen als institutionele verankering mogelijk maken. Dit omvat stabiele subsidies, toegang tot professionele keukens, logistieke capaciteit en meerjarige contracten voor werkruimte. Daarnaast zijn structurele instrumenten nodig die borging mogelijk maken, zoals een stedelijk fonds en een donatieplicht voor supermarkten en groothandels. Zo ontstaat een robuust ecosysteem waarin initiatieven niet telkens afhankelijk zijn van kortlopende projectfinanciering.
3. **Regie en samenwerking.** De huidige versnippering tussen initiatieven, beleidsmakers en hulporganisaties beperkt de effectiviteit. Het instellen van een voedselcoördinator per stadsdeel en een onafhankelijke netwerkcoördinator kan zorgen voor betere samenwerking en afstemming.

Deze functies bevorderen synergie, vergroten het bereik onder doelgroepen en dragen bij aan het doorbreken van cultuur- en taalbarrières. Daarmee wordt niet alleen de operationele kracht vergroot, maar ook de legitimiteit en zichtbaarheid van voedselinitiatieven binnen het sociaal beleid.

4. **Blijvende monitoring en participatie:** Voor een duurzame borging is blijvende monitoring en actieve participatie onmisbaar. Verbind de voedselinitiatieven met de zes actielijnen van de Amsterdamse Voedselstrategie, waaronder het tegengaan van voedselverspilling, het versterken van een gezonde voedselomgeving en de stimulering van stadslandbouw ([Openresearch Amsterdam, 2025, par. 58–66](#)). Gebruik erkende meetinstrumenten zoals de *Food Insecurity Experience Scale* (FIES) om voedselzekerheid systematisch te monitoren en beleidsmatig te onderbouwen ([INDDEX Project, 2024, par. 42–70](#)). Tegelijkertijd moeten bewoners actief betrokken worden bij de verdere ontwikkeling van initiatieven, zodat eigenaarschap wordt versterkt en sociale cohesie groeit.

Door deze aanbevelingen op te volgen, kan Amsterdam de maatschappelijke waarde van voedselinitiatieven verankeren en vergroten. Burgerkracht wordt dan niet alleen benut, maar ook ondersteund en gewaardeerd – in lijn met de ambitie voor een circulair, eerlijk en veerkrachtig voedselsysteem.

2. Verkenning van 14 mogelijk interventies

2.0.0 Intro

In dit hoofdstuk worden veertien interventies verkend die kunnen bijdragen aan het structureel versterken van de voedselzekerheid infrastructuur in Amsterdam-Noord plus een aantal interventies vanuit een stedelijk perspectief die zowel voor Noord als de rest van de stad kunnen werken. Interventies die bijdragen aan systeemverandering kunnen thematisch worden gegroepeerd naar de fase waarin zij een rol spelen – het creëren van randvoorwaarden, doorbraak, versnelling of verankering. Deze fasering helpt om de verschillende functies in het transitieproces te onderscheiden en beleid systematisch te structureren. Cruciaal is echter dat een transitie niet lineair verloopt. In een complex adaptief systeem (CAS), zoals het voedselsysteem in Noord, veranderen structuren, actoren en feedback voortdurend; doelen en plannen moeten mee-evolueren ([Loorbach, 2010, par. 172–200](#)). Acties in de fase ‘randvoorwaarden creëren’ zijn noodzakelijk, maar brengen het systeem niet vanzelf naar een volgende fase. Daarom moeten maatregelen uit verschillende fases gelijktijdig en in samenhang worden ingezet. Sommige randvoorwaarden zijn een voorwaarde voor opschaling of versnelling. Zodra deze aanwezig zijn, kunnen versnelling en verankering parallel worden opgepakt. Interventies in de fase ‘versnelling’ hebben juist het potentieel om de transitie verder te brengen en kunnen, wanneer randvoorwaarden aanwezig zijn, vanaf het begin worden geïmplementeerd.

In de transitie-literatuur wordt bovendien steeds meer aandacht besteed aan ‘active breakdown’: het bewust afbouwen van structuren, routines en beleidspraktijken die gewenste verandering afremmen. Bijvoorbeeld het verminderen van de afhankelijkheid van ongezonde noodhulp, het doorbreken van gefragmenteerde hulpstructuren of het wegnemen van prikkels die een ongezonde voedselomgeving in stand houden. Door opbouw en afbraak parallel te organiseren, kan voorkomen worden dat nieuwe initiatieven stranden in een context die oude patronen blijft reproduceren.

2.1.1 Complex adaptief systeem als leidend perspectief (CAS)

Het voedselsysteem in Amsterdam-Noord wordt gekenmerkt door een veelheid aan actoren, regels en hulpbronnen. In de literatuur wordt dit getypeerd als een complex adaptief systeem ([Loorbach & Rotmans, 2012, par. 45–52](#)), waarin oorzaak en gevolg niet lineair zijn. De complexiteit van zo’n systeem maakt dat het formuleren van vaste doelen en blauwdrukken vaak ineffectief is; doelen en middelen moeten flexibel zijn en inspelen op veranderende omstandigheden ([Loorbach, 2010, par. 709–731](#)). Loorbach en Rotmans benadrukken dat de complexiteit van ‘governance-netwerken’ vraagt om nieuwe vormen van sturing waarin overheid, markt en samenleving samen optrekken ([Loorbach, 2010, par. 172–200](#)). Zowel uitsluitend top-down-sturing, als louter marktwerking, blijken in complexe maatschappelijke vraagstukken ontoereikend; een nieuwe balans van coördinatie en zelforganisatie is noodzakelijk ([Loorbach, 2010, par. 172–200](#)). Bij het managen van een complex adaptief systeem is het bovendien zaak om zowel periodes van stabiliteit, als momenten van verstoring (disequilibria) te benutten; juist in tijden van instabiliteit liggen kansen om richting te geven aan het systeem ([Loorbach, 2010, par. 709–731](#)).

2.1.2 Transitiefasen met parallel activiteiten

In lijn met deze inzichten beschouwt deze MKBA de transitiefasen niet als vaste stappen, maar als typen activiteiten die parallel lopen. Verdiepende interventies (zoals de professionele keuken en de facilitaire coöperatie) versterken de basisinfrastructuur; verbredende interventies (bijvoorbeeld de Stadspasactie) vergroten het bereik en stimuleren gezonde keuzes; opschaling-interventies (zoals de incubator en coördinatoren) helpen initiatieven groeien en repliceren; en verankerende interventies (zoals voedselbeleid en een stedelijk fonds) borgen de verandering institutioneel. Pas wanneer alle typen activiteiten in samenhang worden ontwikkeld, kan de transformatie van het voedselsysteem in Amsterdam-Noord of andere stadsdelen duurzaam worden bestendigd.

	Interventie	Transitiefase	Active breakdown
2.2.1	Voedselbonnen via Rode Kruis	Voorontwikkeling	Ja
2.2.2	Professionele keukenruimte	Voorontwikkeling	Nee
2.2.3	Elektrische bussen voor logistiek van voedseloverschotten	Voorontwikkeling	Nee
2.2.4	Koelkasten op straat	Voorontwikkeling	Nee
2.2.5	Stadslanbouw voor voedseluitgifte	Voorontwikkeling	Nee
2.2.6	Incubator voedselverbindingsplekken	Doorbraak	Nee
2.2.7	Schoolmaaltijden	Doorbraak	Ja
2.2.8	Stadspasactie via Veggiebox	Doorbraak	Ja
2.2.9	Subsidie voor voedselhub	Doorbraak	Nee
2.2.10	Voedselcoördinator (regie)	Versnelling	Nee
2.2.11	Netwerkcoördinator (extern)	Versnelling	Nee
2.2.12	Donatieplicht supermarkten en groothandels	Versnelling	Ja
2.2.13	Stedelijk fonds co-financiering voedselinitiatieven	Stabilisatie	Nee
2.2.14	Facilitaire koepel-coöperatie (Amsterdam-Noord)	Stabilisatie	Nee

De komende paragrafen bieden een integrale beschouwing van de veertien afzonderlijke interventies in de volgorde van de bovenstaande tabel.

Toelichting 10% scenario

De MKBA hanteert een genormaliseerd 10%-scenario om de uiteenlopende interventies beter met elkaar te kunnen vergelijken. Amsterdam-Noord telt circa 9.015 minimahuishoudens (≈ 16.227 personen). De meeste initiatieven bereiken vaak circa 5 tot 10 % van deze doelgroep. Het 10%-scenario herberekent de impact alsof 900 huishoudens (ca. 2.600 personen) worden bediend. In dat scenario worden het aantal deelnemers en de output tot 10% van het totaal teruggeschaald, waardoor de kosten navenant dalen en beleidsmakers appels-met-appels kunnen vergelijken. Dit levert inzicht in schaalvoordelen: wanneer baten en kosten lineair schaalbaar zijn, blijft de baten-kosten-ratio gelijk; bij programma's met hoge vaste kosten daalt de ratio.

Niet alle interventies hebben een 10%-variant. Bij maatregelen op stadsniveau of infrastructuur-maatregelen is het kunstmatig terugschalen naar 10% van de Noordse doelgroep niet zinvol. Een professionele keuken of stedelijk fonds is bedoeld als randvoorwaarde voor vele initiatieven; hun capaciteit en effect worden niet bepaald door het aantal minima-huishoudens in Amsterdam-Noord, waardoor het niet zinvol is hiervoor een 10%-scenario uit te werken. Ook bij maatregelen die vooral organisaties en netwerken bedienen (zoals de voedsel- en netwerkcoördinator) wordt de 10%-variant alleen gebruikt als referentie om de hefboomwerking te schatten.

2.2.1 Voedselbonnen via Rode Kruis (Amsterdam-Noord)

Het Rode Kruis deelt in Amsterdam-Noord digitale boodschappenkaarten uit aan huishoudens die niet in aanmerking komen voor reguliere voedselhulp. Deze kaart is te gebruiken in de supermarkt, geeft keuzevrijheid en wordt met € 21,50 per week opgeladen, tot maximaal 26 weken per huishouden ([NOS, 2024, par. 42–54](#)).

Doel en doelgroep

Doel is de acute voedselonzekerheid in Amsterdam-Noord te verlichten door gezinnen een tijdelijk vangnet te bieden. Het programma richt zich op 250 huishoudens per week (gemiddeld 2,9 personen per huishouden) die nog geen toegang hebben tot formele hulp of daar geen aanspraak op kunnen maken; 67 % heeft papieren en 33 % niet. Voor ongedocumenteerde huishoudens neemt het Rode Kruis de helft van de kaartkosten voor zijn rekening met donaties en een subsidie van het ministerie van SZW; de gemeente betaalt de rest.

Mogelijke resultaten

Gebruikers ervaren minder voedselstress en hebben meer keuzevrijheid. Sinds 2020 zijn landelijk meer dan 1 miljoen kaarten uitgegeven, en uit verhalen van ontvangers blijkt dat de kaart de angst om geen eten te kunnen kopen vermindert ([Rode Kruis, 2024, par. 158–167](#)). Nieuwe inzichten uit het Programma Schoolmaaltijden tonen dat de boodschappenkaart verder bijdraagt aan stressreductie: in een onderzoek onder ruim 8.000 ouders geeft bijna 60 % aan dat hun kinderen gezonder eten en 28 % dat ze met een positiever gevoel naar school gaan; meer dan de helft van de ouders ervaart daardoor minder financiële stress. Een vader omschreef hoe hij zijn kinderen met een gerust hart naar school brengt, wetende dat hun broodtrommel nu vol is.

Werkzame elementen

- **Autonomie:** de kaart is een normale pinpas waardoor stigmatisering afneemt.
- **Gerichte toeleiding:** partners dragen de meest kwetsbare huishoudens voor; de kaart is tijdelijk en volgt het NIBUD-budget voor een warme maaltijd ([NIBUD, 2025, par. 118–129](#)).
- **Stressreductie:** onderzoek naar het schoolmaaltijdenprogramma laat zien dat de kaart de financiële druk verlaagt; meer dan 60 % van de ouders ervaart minder stress en gebruikt de kaart om hun kinderen gezonder te laten eten en te leren budgetteren ([Rode Kruis, 2024](#)).
- **Voorbeelden:** in de voorlichtingscampagne vertelt een ontvanger (“Alicia”) dat zij dankzij de kaart niet meer maandelijks om hulp hoeft te vragen ([Rode Kruis, 2024, par. 158–167](#)).

Gewenste impact

Jaarlijks voorziet het voedselbonnen programma circa 91.000 maaltijden voor ongeveer 2.000 huishoudens (in totaal 364 000 maaltijden over vier jaar). De MKBA beschouwt een looptijd van vier jaar en meldt €1,16 mln totale kosten (ongeveer €0,29 mln per jaar).

Dit vertaalt zich naar een totale jaarlijkse maatschappelijke waarde van ongeveer €5.803.350; zie hieronder in de tabel de jaarlijkse maatschappelijke baten per effectcategorie.

Tabel 2.2.1 Voedselbonnen via Rode Kruis		
Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Besparing in portemonnee	Marktwaaarde voedsel minus bijdrage	€179.498
 Bestaanszekerheid	Structurele toegang tot voedsel	€976.500
 Gezondheid	Gezondere voeding + dagstructuur	€294.840
Totaal voedselbonnen via Rode Kruis:		€1.450.838

Kosten-baten benadering

Kosten en baten 4 jaar. De digitale boodschappenkaart voorziet 364 000 maaltijden. De totale kosten bedragen circa € 1,16 mln, terwijl de maatschappelijke waarde nu wordt geschat op ongeveer € 5,8 mln. Hiermee komt de baten-kostenverhouding (B/K) op zo'n 5,0.

Genormaliseerd scenario naar 10 %. In een kleinschalige uitvoering (€ 0,20 mln kosten) wordt demaatschappelijke waarde op ongeveer € 1,0 mln geraamd, wat dezelfde B/K-ratio oplevert.

Resume. Met een B/K-ratio van ongeveer 5 betekent dit dat elke euro circa vijf euro maatschappelijke waarde oplevert. De interventie is daarmee zeer waardevol.

2.2.2 Professionele keukenruimte

De interventie richt zich op de inrichting van een gedeelde HACCP-keuken van circa 90 m² waar lokale initiatieven en vrijwilligers gered voedsel kunnen verwerken tot buurtmaaltijden. De voorziening biedt toegang tot professionele apparatuur en strikte hygiënenormen. Dankzij deze apparatuur kunnen ongeveer 500 warme maaltijden per dag worden bereid gedurende 48 weken per jaar (96.000 maaltijden/jaar) ([BNNVARA, Thuisarts.nl/Het Voedingscentrum/Nibud 2024 par. 64–70](https://www.bnnvara.nl/thuisarts.nl/het-voedingscentrum/nibud-2024-par-64-70)). De keuken wordt door diverse sociale initiatieven gebruikt, met ondersteuning van de gemeente en enkele fondsen; de huur bedraagt € 30.000 per jaar.

Doel en doelgroep

Het primaire doel is het vergroten van de verwerkingscapaciteit voor gered voedsel en het verbeteren van de voedselveiligheid. De doelgroep bestaat uit lokale initiatieven en circa 80 huishoudens per jaar (gemiddeld 2,9 personen) die door stijgende voedselprijzen behoefte hebben aan betaalbare gezonde voeding. De keuken fungeert als back-office voor sociale keukens; vrijwilligers beheren de productie. De investering van € 200.000 en jaarlijkse exploitatie van € 50.000 worden grotendeels door de gemeente en fondsen bekostigd; de huur (circa € 120.000 over vier jaar) komt voor rekening van het stadsdeel.

Resultaat professionele keukenruimte

Gedurende vier jaar worden naar verwachting 384.000 warme maaltijden bereid, 192.000 kg voedsel gered en 320 huishoudens bereikt. Vrijwilligers ontwikkelen kook- en logistieke vaardigheden en zorgen voor continuïteit. Er zijn indicatief 20 QALY's winst door gezondere voeding ([Zorginstituut Nederland, 2015, par. 633–635](#)).

- **Gedeelde ruimte en samenwerking:** De keuken wordt gedeeld door sociale initiatieven; dit bevordert kennisuitwisseling, gezamenlijke planning en efficiënt gebruik van vrijwilligers.
- **Praktijkvoorbeeld:** In Gent liet een vergelijkbaar project zien dat dankzij een professionele keuken de maaltijdproductie per vrijwilliger werd verdubbeld en de hygiëne verbeterde.

Gewenste impact

De gedeelde HACCP-keuken bereidt jaarlijks 96.000 warme maaltijden, verwerkt 48 000 kg voedseloverschotten en laat vrijwilligers kook- en logistieke vaardigheden ontwikkelen. De MKBA rekent met een vierjarige looptijd en totale kosten van € 0,52 mln (ca. € 0,13 mln per jaar). Met 20 vrijwilligers per jaar komt de activatiebaten uit op € 70.000. Dit vertaalt zich naar naar totale maatschappelijk waarde van €741.600 zie hieronder in de tabel de waarde per effectcategorie:

Tabel 2.2.2 Professionele keukenruimte		
Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Besparing in portemonnee	Marktwaaarde voedsel minus bijdrage	€189.360
 Bestaanszekerheid	Huishoudens met betaalbare maaltijden	€156.240
 Gered voedsel	Waarde verloren voedsel	€96.000
 CO ₂ -reductie	Klimaatwaarde vermeden uitstoot	€30.000
 Activatie en persoonlijke ontwikkeling	Vrijwilligers die zich ontwikkelen	€ 70.000
 Gezondheid	Gezondere voeding + dagstructuur	€ 200.000
Totaal Professionele keukenruimte:		€741.600

Kosten en baten benadering

Kosten en baten 4 jaar. De gedeelde HACCP-keuken bereidt jaarlijks 96 000 warme maaltijden, verwerkt 48 000 kg voedseloverschotten en biedt 20 vrijwilligers kook- en logistieke ervaring. De vierjarige kosten blijven € 0,52 mln (circa € 0,13 mln per jaar). Met de hogere vrijwilligersinzet worden de maatschappelijke baten herberekend op ongeveer € 741 600 per jaar, wat neerkomt op circa € 2,97 mln over vier jaar. Hierdoor stijgt de B/K-ratio tot ongeveer 5,7.

Genormaliseerd scenario naar 10 %. Een 10 %-variant (circa € 0,052 mln kosten) levert naar verwachting € 0,296 mln maatschappelijke waarde op (evenredige opschaling). De B/K-ratio blijft daarmee circa 5,7.

Resume. Door het grotere aantal vrijwilligers neemt de maatschappelijke waarde toe; elke euro investering in de keuken levert nu ruim vijf en een halve euro maatschappelijke baten op. De interventie blijft dus kosteneffectief.

2.2.3 Elektrische logistiek voor voedseloverschotten (Amsterdam-Noord)

Om voedseloverschotten uit supermarkten en voedselverwerkers zinvol in te zetten, is in Amsterdam-Noord een logistiek netwerk opgezet met elektrische bestelwagens. Vrijwilligers halen overschotten op en brengen deze naar lokale uitgiftepunten en sociale keukens. Omdat elektrische voertuigen geen direct uitlaatgas produceren (AFDC, 2023, par. 107–127), vervangen zij de dieselbestelwagens die gemiddeld circa 0,16 kg CO₂/km uitstoten (Empact, 2022, par. 176–183). Door hun beperkte actieradius worden de routes zorgvuldig gepland; onderzoek naar route-optimalisatie laat zien dat efficiënte planning brandstofverbruik en emissies met ongeveer 20% kan terugdringen (HERE Technologies, 2023, par. 53–57). Het project investeert in twee elektrische bussen en voorziet in een permanente stroom van gered voedsel voor kwetsbare huishoudens.

Doel en doelgroep

Doel van de interventie is een emissievrij logistiek netwerk te creëren dat voedselverspilling vermindert en bestaanszekerheid vergroot. De doelgroep bestaat uit circa 9.015 minimahuishoudens (≈ 16.227 personen) in Amsterdam-Noord die via voedselbanken en buurtkeukens van voedsel worden voorzien. Deze huishoudens vallen vaak buiten reguliere voedselhulp, bijvoorbeeld door hun beperkte administratieve toegang. De gemeente financiert een aanzienlijk deel van de investering in voertuigen en exploitatie, terwijl filantropische fondsen en bijdragen van gebruikers de rest afdekken. Verder is het aannemelijk dat het toevoegen van elektrische voertuigen bestaande diesel/benzine voertuigen milieuvriendelijk vervangen.

Resultaat

Per jaar wordt ongeveer 208.000 kg voedsel gered, gelijk aan 462.000 maaltijden (0,45 kg per maaltijd). Dit komt neer op gemiddeld 462 maaltijden per huishouden per jaar. Door de inzet van elektrische bussen worden ongeveer 520 ton CO₂ per jaar vermeden ten opzichte van dieselvervoer (AFDC, 2023, par. 107–127; Empact, 2022, par. 176–183). Vrijwilligers kunnen dankzij de centrale organisatie meer voedsel ophalen in minder tijd. Het project bedient structureel duizend huishoudens en voorkomt naar schatting tien zware hulpverleningscasussen per jaar.

Werkzame elementen en voorbeelden

- **Elektrische voertuigen.** Elektrische bestelwagens stoten geen CO₂ of stikstofoxiden uit tijdens het rijden (AFDC, 2023, par. 107–127) en vermijden zo de directe emissies van dieselbusjes (Empact, 2022, par. 176–183). HelloFresh laat zien dat het vervangen van een kwart van de bezorgvloot door elektrische bussen 400.000 kilometer ruim 75.000 brandstof en 200 ton CO₂ kan besparen. (The EV Report, 2025, par. 60–74).
- **Route-optimalisatie.** Efficiënt plannen van ophaalroutes voorkomt dubbel gereden kilometers; onderzoek concludeert dat route-optimalisatie brandstofverbruik en emissies met circa 20% reduceert (HERE Technologies, 2023, par. 53–57). HelloFresh optimaliseert bijvoorbeeld routes in de elektrische vloot om reistijden en verpakkingsmateriaal te verminderen (The EV Report, 2025, par. 79–80).
- **Vrijwillige inzet.** Vrijwilligers laden en lossen de bussen, coördineren afhaalrondes en sorteren voedsel. De centralisatie maakt het mogelijk om met tien vrijwilligers een logistiek netwerk voor

1.000 huishoudens draaiende te houden. In andere steden worden elektrische voertuigen geschonken aan voedselreddingsorganisaties; het programma *Nourishing Our Neighborhoods* van Whole Foods Market voorziet in elektrische koelbussen voor voedselhulp (Whole Foods Market, 2025, par. 35–40).

- **Samenwerking met leveranciers.** Verschillende leveranciers rijden al rechtstreeks naar de voedselhub Voedselcirkel Amsterdam; hun wagenpark kan worden ingezet om overschotten aan te voeren, waardoor het aantal benodigde bussen en de kosten dalen. Knelpunten zoals beperkte koeling en keukenruimte worden expliciet onderkend; extra logistieke capaciteit heeft alleen zin als de verdere keten de toegenomen volumes kan verwerken.

Gewenste impact

Het elektrische logistiekprogramma haalt jaarlijks 208 000 kg overschotvoedsel op (832 000 kg over vier jaar) en levert 462 000 maaltijden per jaar. De investering bedraagt in totaal €0,24 mln voor vier jaar, dus €0,06 mln per jaar. Dit vertaalt zich naar naar totale maatschappelijk waarde van €3.445.295 zie hieronder in de tabel de waarde per effectcategorie:

Tabel 2.2.3 Elektrische logistiek voor voedseloverschotten		
Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Besparing in portemonnee	Marktwaaarde voedsel minus bijdrage	€911.295
 Bestaanszekerheid	Structurele toegang tot voedsel (50% van de tijd, 20% van budget)	€1.953.000
 Gered voedsel	Waarde verloren voedsel	€416.000
 CO ₂ -reductie	Klimaatwaarde vermeden uitstoot	€130.000
 Activatie en persoonlijke ontwikkeling	Vrijwilligers die zich ontwikkelen	€35.000
Totaal Elektrische logistiek:		€3.445.295

Kosten en baten benadering

Kosten en baten 4 jaar. De aanschaf en inzet van elektrische koelbusjes vergt € 0,24 mln. De nieuwe berekeningen leiden tot een maatschappelijke waarde van circa € 7,82 mln, waardoor de B/K-ratio stijgt tot ongeveer 32,6.

Genormaliseerd scenario naar 10 %. In een 10 %-variant (€ 0,024 mln kosten) blijft de verhouding nagenoeg gelijk; de verwachte maatschappelijke waarde bedraagt dan circa € 0,78 mln.

Resume. De investering in elektrische logistiek is zeer efficiënt: elke euro levert ruim dertig euro aan maatschappelijke waarde op.

2.2.4 Koelkasten op straat / Buurtkoelkasten (Amsterdam-Noord)

Buurtkoelkasten zijn publieke koelinstallaties waarin buurtbewoners, winkels en tuiniers hun overtollige voedsel leggen zodat anderen het gratis kunnen ophalen. Het initiatief wordt in Amsterdam-Noord uitgevoerd door een lokaal netwerk van vrijwilligers. Elke koelkast staat 24 uur

per dag open, er is geen registratie of identiteitscontrole en de voorraad wordt dagelijks gecontroleerd en aangevuld ([Shelterforce, 2021, par. 200–205](#)). Het concept is overgewaaid uit onder meer het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland; in Bern vierde het project Madame Frigo in juni 2022 de opening van de honderdste koelkast, waarmee het netwerk eind 2022 op 110 locaties stond (Madame Frigo, 2022, p. 14 PDF)

Doel en doelgroep

Het programma heeft twee doelen: het verminderen van voedselonzeekerheid en het tegengaan van voedselverspilling in Amsterdam-Noord. De doelgroep bestaat uit kwetsbare huishoudens die moeite hebben om gezonde voeding te betalen. De huidige opzet met vier koelkasten bedient naar schatting 250 huishoudens per jaar (ongeveer 725 personen bij 2,9 personen per huishouden). Schenkingen komen van buurtbewoners, supermarkten en tuiniers; de gemeente betaalt naar verwachting circa 67 % van de exploitatiekosten, terwijl lokale sponsors de rest financieren. Vrijwilligers voeren het dagelijks beheer en worden niet betaald.

Resultaat

Gebruikservaringen uit het Community-Fridge-netwerk in het VK tonen aan dat 85% van de gebruikers dankzij de koelkast hun gezin beter kan voeden, 56% meer groente en fruit eet en 48% minder voedsel verspilt ([UK Green Building Council, 2021, par. 424–435](#)). De hoge omloopsnelheid – volgens Madame Frigo liggen producten vaak slechts enkele uren in de koelkast (Madame Frigo, 2022, p. 14) – voorkomt bederf en vergroot de keuzevrijheid. Voor Amsterdam-Noord wordt geschat dat vier koelkasten jaarlijks ongeveer 27.800 maaltijden opleveren, 12.500kg voedsel redden, 15 vrijwilligers activeren, 5 QALY gezondheidswinst genereren en 20 noodcasussen voorkomen.

Werkzame elementen en voorbeelden

- **Anoniem en laagdrempelig.** Geen identiteitscontrole of registratie betekent dat er minder schaamte is en iedereen toegang krijgt ([Shelterforce, 2021, par. 200–205](#)).
- **Gemeenschap van vrijwilligers.** Een kernteam van 15 vrijwilligers vult en onderhoudt de koelkasten dagelijks. Vrijwilligerswerk bevordert sociale betrokkenheid en wordt maatschappelijk gewaardeerd op € 3.500 per persoon per jaar (Recycle Valley, 2025, PDF).
- **Samenwerking en opschaling.** Andere landen laten zien dat het concept kan groeien: het Britse netwerk redde in 2020 meer dan 2 000 ton voedsel en bediende ruim 4 miljoen maaltijden ([UK Green Building Council, 2021, par. 424–427](#)), terwijl het Zwitserse Madame Frigo in 2022 al 110 locaties telde (Madame Frigo, 2022, p. 14 PDF)
- **Milieueffect.** Per kilo gered voedsel wordt gemiddeld 2,5 kg CO₂-equivalent emissie vermeden.
- **Voorbeeld.** Bij de opening van de honderdste koelkast in Bern was het feestelijk druk; dit illustreert de brede lokale steun voor het concept en laat zien dat opschaling mogelijk is (Madame Frigo, 2022, p. 14 PDF)

Gewenste impact

Vier straatkoelkasten verstrekken jaarlijks ongeveer 27.800 maaltijden en redden 12.500 kg voedsel; dat is 111.200 maaltijden en 50.000 kg over vier jaar. Dit vertaalt zich naar naar totale jaarlijkse maatschappelijk waarde van €137.648 zie hieronder in de tabel de waarde per effectcategorie:

Tabel 2.2.4 Koelkasten op straat / Buurtkoelkasten

Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Besparing in portemonnee	Marktwaaarde voedsel minus bijdrage	€54.836
 Gered voedsel	Waarde verloren voedsel	€25.000
 CO ₂ -reductie	Klimaatwaarde vermeden uitstoot	€7.812
 Gezondheid	Gezondere voeding	€50.000
Totaal Koelkasten op straat		€137.648

Kosten en baten benadering

Kosten en baten 4 jaar. Vier buurtkoelkasten vragen een investering van € 63.560 (maar dit kan ook veel goedkoper afhankelijk van de vorm) en leveren nu naar verwachting € 0,55 mln aan maatschappelijke baten op. Dat resulteert in een B/K-ratio van ongeveer 8,7.

Genormaliseerd scenario naar 10 %. Voor een dekking van 10 % (circa 15 koelkasten, € 0,238 mln kosten) wordt een maatschappelijke waarde van circa € 2,06 mln verwacht, wat eveneens neerkomt op een B/K-ratio van ruim 8,7.

Resume. Buurtkoelkasten zijn kostenefficiënt: per euro wordt bijna negen euro maatschappelijke waarde gerealiseerd.

2.2.5 Extra hectare Stadslandbouw voor voedselinitiatieven (Amsterdam-Noord)

In Amsterdam-Noord is een netwerk van stadsakkers en gemeenschappelijke tuinen opgezet dat verse groenten en fruit levert aan sociale voedselinitiatieven. Lokale vrijwilligers en buurtbewoners bewerken de tuinen; de opbrengst (ongeveer 2,5 kg per m²) wordt geschonken aan huishoudens die moeilijk toegang hebben tot betaalbare voeding. Per hectare grond levert dit ongeveer 4.000 kg groente en fruit en 8.900 maaltijden per jaar ([EnvironBuzz, 2024, par. 78–82](#)) op. De gemeente faciliteert de locatie, terwijl lokale organisaties de coördinatie en educatie verzorgen ([WUR, Re-rooting the Dutch food system: from more to better, 2023](#)).

Doel en doelgroep

De interventie bevordert voedselzekerheid en groene educatie. Doelgroep zijn circa 250 huishoudens (≈ 725 personen) die zich als vrijwilliger inzetten en direct profiteren van de oogst; zij ontvangen gedurende het groeiseizoen wekelijks verse producten. Via workshops leren deelnemers duurzame landbouwtechnieken. De financiering bestaat uit gemeentelijke huur en ondersteuning (circa € 50 000 per jaar) en aanvullende fondsen van deelnemers en private donateurs.

Resultaat extra hectare Stadslandbouw voor voedselinitiatieven

Door eigen groenten te kweken ervaren deelnemers minder voedselstress en meer regie over hun dieet. Onderzoek toont dat deelname aan community-tuinen leidt tot meer groente- en fruitconsumptie, een gevoel van trots, verbinding met de natuur en minder stress (Michigan State University, 2024, par. 32–66). Een dieet rijk aan groenten en fruit verlaagt de bloeddruk en vermindert het risico op hart- en vaatziekten (Harvard T.H. Chan School of Public

Health, 2023, par. 95–104); iedere extra portie vermindert cardiovasculaire sterfte met 4% (Harvard T.H. Chan School of Public Health, 2023, par. 149–159). Vrijwilligers ervaren bovendien een sterk sociaal netwerk en verbeterd mentaal welzijn (Michigan State University, 2024, par. 98–123).

Werkzame elementen en voorbeelden

- Autonomie en educatie: Deelnemers telen zelf voedsel en volgen workshops over zaaien, oogsten en duurzame landbouw.
- Selectieve toewijzingen samenwerking: Lokale scholen en welzijnsorganisaties verwijzen gezinnen met lage inkomens; buurtgenoten en vrijwilligers zorgen voor het onderhoud.
- Vrijwilligersparticipatie: Ongeveer 30 vrijwilligers per jaar zetten zich in; zij ontvangen een forfaitaire onkostenvergoeding van maximaal € 1692,51 per jaar (Danspunt, 2025, par. 122–126).
- Sociale cohesie: Voorbeeldproject NoordOogst in Amsterdam laat zien dat gemeenschappelijke tuinen een ontmoetingsplek bieden, jongeren vaardigheden leren en buurtbewoners samenbrengen.

Gewenste impact

Elke extra hectare stadslandbouw produceert jaarlijks circa 8.900 maaltijden (in totaal 35.600 over vier jaar) en betreft ongeveer 30 vrijwilligers.

Stadslandbouw versterkt de bestaanszekerheid doordat mensen rechtstreeks toegang hebben tot gezond voedsel; het vermindert de kans op schulden en gezondheidsproblemen en bevordert sociale cohesie. Zo wordt de voedselomgeving gezonder door stadslandbouw. Er ontstaat activering, omdat vrijwilligers zinvol werk doen en vaardigheden opdoen. Lokale productie bespaart CO₂-uitstoot door minder transport; het sociale netwerk fungeert als vangnet voor kwetsbare bewoners en voedsel wordt weer integraal onderdeel van de buurt. ([WUR. Re-rooting the Dutch food system: from more to better. 2023](#)). Dit vertaalt zicht naar naar totale maatschappelijk waarde per extra hectare van €180.227 zie hieronder in de tabel de waarde per effectcategorie:

Tabel 2.2.5 Stadslandbouw voor voedselinitiatieven (elke extra hectare)		
Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Besparing in portemonnee	Marktwaaarde voedsel minus bijdrage	€17.555
 Activatie en persoonlijke ontwikkeling	Vrijwilligers die zich ontwikkelen	€105.000
 Gezondheid	Gezondere voeding dankzij lokale groente (QALY-waarde)	€57.672
Totaal uitgiftepunten:		€8.864.084

Kosten en baten benadering extra hectare stadslandbouw voor voedselinitiatieven

Kosten en baten 4 jaar. Een hectare stadslandbouw kost € 0,2 mln en levert volgens de nieuwe berekening ongeveer € 0,41 mln maatschappelijke waarde op. De B/K-ratio komt daarmee op 2,0 uit.

Genormaliseerd scenario naar 10 %. Opschaling naar drieënhalve hectare (kosten € 0,72 mln) zou circa € 1,46 mln maatschappelijke waarde opleveren, met dezelfde B/K-verhouding.

Resume. De stadslandbouw levert twee euro op per geïnvesteerde euro; de maatschappelijke meerwaarde is positief maar relatief bescheiden.

2.2.6 Incubator voedselverbindingsplekken (Amsterdam)

De incubator voedselverbindingsplekken ondersteunt voedselinitiatieven in heel Amsterdam om uit te groeien tot voedselverbindingsplekken, waar productie, verwerking en consumptie van gezond voedsel samenkomen. Anders dan bij klassieke buurtkeukens verbreden deze plekken hun activiteiten: naast betaalbare maaltijden worden ook gemeenschappelijke moestuinen opgezet, voedsel verwerkt en aangeboden aan de buurt, en vinden er educatie plaats.. De plekken fungeren als leeromgeving waar buurtbewoners elkaar ontmoeten en leren over gezonde voeding en ecologische landbouw. Voorbeelden zijn De VerbroederIJ, een stadsstrand met paviljoen en gemeenschapstuin waar buurtbewoners gezamenlijk eten, tuinieren of meedoen aan wijkmaaltijden ([De VerbroederIJ, 2025](#)), en ADM Het Groene Veld dat iedere maandag een gratis driegangen menu op basis van gered voedsel serveert en elke vrijdag een veganistisch driegangenmenu met lokale biologische producten ([Eetcafé ADM Noord, 2023, par. 22–36](#)), en Stadsboerderij Osdorp, een stadsboerderij in Nieuw-West met buurtmoestuin en keuken waar bewoners samen koken en leren tuinieren. Deze plekken combineren commerciële activiteiten met activiteiten op donatie basis. Vergelijkbare internationale voorbeelden laten zien hoe voedselinitiatieven de link leggen tussen landbouw en gemeenschapskeukens. Het programma *Landed Community Kitchens* in Noord-Engeland ontwikkelt coalities van agro-ecologische boeren en voedselorganisaties om regionale community kitchens te starten ([Urban Food Justice, 2024, par. 77–92](#)), en Granville Community Kitchen in Londen combineert een betaalbare vegabox en lokale community kitchen zodat mensen toegang krijgen tot gezond, lokaal voedsel ([Granville Community Kitchen, 2023, par. 18–44](#)).

Doel en doelgroep

Doel is om bestaande voedselinitiatieven met de ambitie een voedselverbindingsplek te worden, te helpen hun activiteiten te verbreden en te professionaliseren. Het programma richt zich op maximaal tien locaties verspreid over Amsterdam. Elke locatie telt rond 100 vaste deelnemers, zodat in vier jaar circa 375 huishoudens structureel worden bereikt. Deelnemende initiatieven ontvangen begeleiding en financiële ondersteuning om bijvoorbeeld een buurttuin op te zetten, een verwerkingskeuken in te richten of educatieve programma's uit te rollen. Hierbij wordt aandacht besteed aan het verdienpotentieel van een mix aan activiteiten, zodat de plekken hun inkomstenbronnen kunnen diversifiëren. De gemeente financiert ongeveer 70% van de programmakosten; de rest komt van fondsen en eigen bijdragen.

Resultaat incubator voedselverbindingsplekken

Door coaching bij organisatieontwikkeling verbreden de initiatieven hun activiteiten van puur voedselverstrekking naar ook educatie en productie. Daardoor groeit de impact op activatie en vangnetfunctie: buurtbewoners koken samen, leren tuinieren en vinden sneller hun weg naar zorg en sociale ondersteuning. Voedselverbindingsplekken worden zo ontmoetingsruimtes met een bredere

maatschappelijke rol. Door te diversifiëren in activiteiten vergroten deze initiatieven tegelijkertijd hun capaciteit om meer diverse inkomstenbronnen aan te boren.

Werkzame elementen en voorbeelden

- **Coaching en infrastructuur** – Het incubatorprogramma levert coaching, kennisoverdracht en subsidie (± € 20.000 per locatie) om een voedselverbinding te ontwikkelen, met aandacht voor verbouwing, verwerking en consumptie, en het onderzoeken van verdienmodellen hierin
- **Lokale productie en verwerking** – Buurtmoestuinen leveren groenten die ter plekke worden verwerkt. Het Eetcafé ADM Noord combineert bijvoorbeeld een veganistisch driegangenmenu met groenten van lokale bioboeren en de eigen tuin; alle uitgaven gaan rechtstreeks naar boeren ([Eetcafé ADM Noord, 2023, par. 22–36](#))
- **Educatie en participatie** – Plekken organiseren cursussen tuinieren, koken en workshops over gezonde voeding. Stadsboerderij Osdorp biedt workshops voor kinderen, een voedselcoöperatie en moestuinlessen.
- **Community-aansturing** – Vrijwilligers en deelnemers bepalen zelf het menu en de activiteiten. Bij De VerbroederIJ is het paviljoen en de gemeenschapstuin samen met buurtbewoners opgezet; de plek nodigt mensen uit voor lunch, diner of een middag tuinieren.
- **Internationale voorbeelden** – Het project *Landed Community Kitchens* ondersteunt coalities van agro-ecologische boeren en food-sovereignty-organisaties om acht prototypes te ontwikkelen ([Urban Food Justice, 2024, par. 77–92](#)) urbanfoodjustice.org. Granville Community Kitchen in Londen combineert betaalbare vegaboxen met een community kitchen en zet in op gezonde, lokaal geproduceerde voeding ([Granville Community Kitchen, 2023, par. 18–44](#))

Gewenste impact

Het incubatorprogramma zorgt voor een verbreding in activiteiten van initiatieven en daarmee vergroting van mogelijke inkomstenbronnen, wat de stabiliteit en toekomstperspectief van deze initiatieven ten goede komt. De interventie bevordert verder een gezonde voedselomgeving door zelf voedsel te verbouwen, te verwerken en te koken. Deelnemers bouwen kennis op over duurzame voeding en ervaren meer bestaanszekerheid dankzij betaalbare maaltijden en toegang tot verse groente. De plekken fungeren als broedplaatsen voor sociale cohesie, activeren vrijwilligers, en bieden een vangnet voor mensen die anders geen toegang hebben tot voedselhulp. Door lokaal te produceren en voedselverspilling tegen te gaan wordt ook CO₂-uitstoot verminderd; onderzoek naar community gardens en kitchens in Berlijn benadrukt dat alternatieve voedselprojecten de afstand tussen producent en consument verkleinen en bijdragen aan voedselzekerheid ([Real CORP, 2023, par. 17–69](#)).

Het visiedocument *Re-rooting the Dutch food system* beschrijft dat gezonde agro-ecosystemen en lokale socio-economische omstandigheden de basis vormen voor het voedselsysteem van de toekomst ([Re-rooting the Dutch food system: from more to better, 2023, par. 58–66](#)). Deze visie is het fundament van de Amsterdamse voedselstrategie, zoals in de Uitvoeringsagenda [Voedselstrategie 2023-2026 te lezen is](#).

De incubator ondersteunt tien locaties (tuinen, keukens en educatie) en levert over vier jaar circa 60.000 maaltijden en redt 150.000 kg voedsel. Door betaalbare maaltijden en lokaal geproduceerde groenten worden kwetsbare huishoudens voorzien van gezonde voeding, waardoor

bestaanszekerheid en gezondheid verbeteren. De combinatie van tuinieren, koken en onderwijs stimuleert kennisdeling en sociale cohesie. Door herverdeling en verwerking wordt voedselverspilling verminderd, wat CO₂-reductie oplevert. Ten slotte fungeert de incubator als sociale hub die een vangnet biedt voor mensen buiten het reguliere hulpstelsel. Dit vertaalt zich naar een totale maatschappelijke waarde van €346.120 zie hieronder in de tabel de waarde per effectcategorie:

Tabel 2.2.6 Incubator voedselverbindingsplekken		
Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Besparing in portemonnee	Marktwaaarde voedsel minus bijdrage	€29.588
 Bestaanszekerheid	Structurele toegang tot voedsel (50% van de tijd, 20% van budget)	€183.094
 Gered voedsel	Waarde verloren voedsel	€75.000
 CO ₂ -reductie	Klimaatwaarde vermeden uitstoot	€23.438
 Activatie en persoonlijke ontwikkeling	Vrijwilligers die zich ontwikkelen	€35.000
Totaal Incubator:		€346.120

Kosten en baten benadering

Kosten en baten 4 jaar. De incubator kost € 0,5 mln en genereert een maatschappelijke waarde van ongeveer € 1,28 mln. Dat geeft een B/K-ratio van circa 2,6.

Genormaliseerd scenario naar 10 %. Bij een kleinschalige uitvoering (€ 0,05 mln) wordt de maatschappelijke waarde op ongeveer € 0,13 mln geraamd; de B/K-ratio blijft gelijk.

Resume. Met een kleine marge boven de kosten levert de incubator een maatschappelijke waarde op die iets meer dan dubbel zo hoog is als de investering.

2.2.7 Schoolmaaltijden

Een programma voor schoolmaaltijden in Amsterdam-Noord kan ervoor zorgen dat leerlingen van basisscholen en vmbo's niet met een lege maag de klas in gaan. Scholen met minimaal 30% leerlingen uit huishoudens met lage inkomens kunnen maandelijks een budget aanvragen bij het Jeugdeducatiefonds om ontbijt, lunch of gezonde snacks te verzorgen. Scholen zijn vrij om dit programma zelf in te richten: naast een maaltijd op school kunnen zij er ook voor kiezen om ouders een boodschappenpakket te geven of een '[boterhammenbar](#)' aan het begin van de dag te organiseren ([Rijksoverheid, 2023, par. 58–64](#)). Het budget bedraagt € 9 per leerling per schoolweek, oftewel € 1,80 per dag ([Programma Schoolmaaltijden, 2024, par. 261–279](#)).

Uit onderzoek van Kokkerelli en Deloitte blijkt dat elke euro die in een nationale gezonde schoollunch wordt geïnvesteerd tot vijf euro aan maatschappelijke besparingen kan opleveren ([Kokkerelli, 2024, par. 69–83](#)). Het Europees rapport over schoolmaaltijden spreekt zelfs van een terugverdieneffect van minstens €7 tot maximaal €43 euro per geïnvesteerde euro ([European Commission, 2025, par. 102–113](#)).

Doelgroep schoolmaaltijden: De interventie richt zich op ongeveer 6.000 leerlingen uit het primair en voortgezet onderwijs in Amsterdam-Noord. Scholen doen een beroep op het programma wanneer minstens 30% van hun leerlingen uit een huishouden met een laag inkomen komt ([Programma Schoolmaaltijden, 2025, par. 34–45](#)). Ouders hoeven niet te betalen; de overheid financiert de maaltijden. Uit de handleiding blijkt dat scholen per leerling € 9 per week kunnen aanvragen ([Programma Schoolmaaltijden, 2024, par. 261–279](#)). Externe cateraars zoals Tommy Tomato zijn mogelijk, maar dan moeten ouders bijbetalen voor grotere porties ([TommyTomato, 2025, par. 540–548](#)).

Resultaat schoolmaaltijden: Kinderen krijgen dagelijks een volwaardige lunch van gemiddeld 76 gram groenten in plaats van 8,3 gram. Leerkrachten ervaren minder honger in de klas en worden ontzorgd, terwijl leerlingen positiever gestemd zijn en ouders en scholen tevreden reageren ([Kokkerelli & Maastricht University, 2024, par. 117–126](#)).

Studies wijzen erop dat gezonde school lunches op lange termijn kunnen bijdragen aan hogere inkomens; Zweeds onderzoek laat zien dat het inkomen op volwassen leeftijd met 0,35 % stijgt voor elk jaar dat een kind een gezonde schoollunch krijgt ([Kokkerelli, 2024, par. 97–103](#)).

Werkzame elementen en voorbeelden

- **Vaste structuur.** Elke schooldag is er een maaltijd waardoor geen enkel kind hongerig in de klas zit. Het dagelijkse ritueel bevordert concentratie en leerprestaties.
- **Gezond en gevarieerd.** De menu's zijn afgestemd op de Schijf van Vijf en bevatten voornamelijk groente en fruit. In een pilot aten kinderen tijdens de lunch gemiddeld 76 gram groenten in plaats van 8,3 gram ([Kokkerelli & Maastricht University, 2024, par. 119–125](#)). Een Zweedse langlopende studie naar universele schoolmaaltijden toonde aan dat leerlingen die negen jaar lang gratis lunch kregen later 3% hoger inkomen hadden ([European Commission, 2024, par. 107–113](#)).
- **Budget discipline.** Volgens de handleiding mag een school maximaal € 1,80 per leerling per dag besteden. Daarnaast kunnen eenmalige opstartkosten (bijvoorbeeld voor servies of keukenapparatuur) worden aangevraagd tot 50% van het maandbudget ([Programma Schoolmaaltijden, 2024, par. 261–279, 330–338](#)).
- **Publiek-private samenwerking.** Het nationale onderzoeksrapport van Deloitte laat zien dat investeringen in schoollunches vragen om samenwerking tussen overheid, scholen en bedrijven ([Kokkerelli & Deloitte, 2024, par. 104–109](#)).
- **Internationale voorbeelden.** Finland biedt al sinds 1.943 gratis schoolmaaltijden en ziet deze maatregel als een sleutel tot gelijke kansen en een hoog opleidingsniveau; de regering noemt het programma “instrumenteel in de maatschappelijke transformatie”. De Finse School Meals Coalition rapporteert bovendien dat schoolmaaltijden per geïnvesteerde dollar tot 7 × rendement opleveren en dat programma's ook lokaal werkgelegenheid scheppen (circa 1 400 banen per 100.000 kinderen ([School Meals Coalition, 2024, par. 87–96](#))).

Gewenste effecten schoolmaaltijden

- **Bestaanszekerheid en besparingen.** Gratis lunches verlichten de financiële druk op gezinnen. Uit de handleiding blijkt dat personeel en ouders niet hoeven te betalen; alle kosten worden vergoed binnen het budget ([Programma Schoolmaaltijden, 2024, par. 261–279](#)). Dit voorkomt

dat minimahuishoudens (ca. 2 128 in Noord) voedselstress ervaren en bespaart hen gemiddeld € 1,80 per schooldag per kind.

- **Gezondheid en ontwikkeling.** Kinderen eten significant meer groenten en fruit tijdens een georganiseerde lunch ([Kokkerelli & Maastricht University, 2024, par. 119–125](#)). Volgens onderzoekers van Kokkerelli en Deloitte bevordert een gezonde lunch zowel de fysieke gezondheid (minder overgewicht) als de psychische stemming ([Kokkerelli & Maastricht University, 2024, par. 130–135](#)). Het EU-rapport benadrukt dat schoolmaaltijden ondervoeding verminderen en bijdragen aan betere cognitieve ontwikkeling en schoolprestaties. Langdurige deelname kan zelfs de lifetime-inkomsten verhogen met 3 % ([European Commission, 2024, par. 107–113](#)).
- **Sociale gelijkheid en ouderbetrokkenheid.** Het aanbod is universeel voor alle leerlingen, waardoor stigmatisering verdwijnt. Schoolmaaltijden verbeteren de band tussen ouders en scholen en vergroten de sociale cohesie.
- **Economische en maatschappelijke baten.** Deloitte berekende dat een investering van 1 miljard euro in een nationaal schoollunch programma € 2,7–4,8 mrd kan opleveren ([Kokkerelli, 2024, par. 69–83](#)); het Europees rapport spreekt zelfs van € 7–34 opbrengst per geïnvesteerde euro ([European Commission, 2025, par. 102–113](#)). De Finse School Meals Coalition bevestigt dit met een geschatte 7 : 1 terugverdien ratio en wijst op banencreatie . Deze effecten worden gerealiseerd via lagere zorgkosten, hogere productiviteit en extra werkgelegenheid. ([School Meals Coalition, 2024, par. 69–113](#))
- **Klimaat en lokaal voedsel.** Een plant-rijk menu verlaagt de CO₂-uitstoot (ca. 2,5 kg CO₂ per kg voedsel). Bij 288.000 kg voedsel over vier jaar wordt rond 720 ton CO₂ vermeden; tegen een maatschappelijke waarde van € 250 per ton komt dat neer op circa € 180.000 aan klimaat voordeel.
- **Onderwijs en welzijn.** Regelmatige maaltijden vergroten de concentratie en het welbevinden van kinderen. Onderwijsstudies tonen aan dat schoolmaaltijden hun stemming verbeteren en dat het later 0,35 % hogere inkomens per jaar oplevert ([Kokkerelli, 2024, par. 97–103](#))[kokkerelli.nl](https://www.kokkerelli.nl).

Gewenste impact:

Het schoolmaaltijdenprogramma in Amsterdam-Noord zorgt ervoor dat ongeveer 6.000 leerlingen iedere schooldag een gezonde lunch krijgen. De lunches zijn kosteloos voor ouders, waardoor zo'n 2 128 minimahuishoudens niet langer € 1,80 per dag hoeven te besteden aan broodjes of snacks. Dit

verlicht de financiële druk en voorkomt voedselstress. Naast het budget van ongeveer € 2,16 mln per jaar (plus ± € 70 000 vrijwilligersbijdrage) dragen vrijwilligers bij aan de uitvoering, waardoor de school zich kan focussen op onderwijs. De maaltijden bevorderen gezondheid en ontwikkeling; kinderen eten significant meer groente en fruit, wat 15 QALY's per jaar oplevert. Onderzoekers benadrukken dat dit programma ondervoeding vermindert en de concentratie en leerprestaties verbetert.

Het programma draagt ook bij aan een duurzamer voedingspatroon. Door een plantaardig menu wordt circa 720 ton CO₂-uitstoot vermeden over vier jaar (180 t/jaar). Bovendien stimuleren de schoolmaaltijden sociale gelijkheid en ouder-schoolbetrokkenheid: iedere leerling eet mee, waardoor stigmatisering verdwijnt.

Toegevoegde effectcategorie voor de interventie schoolmaaltijden: Economische toekomst:

Studies laten zien dat deelname aan een gezonde schoollunch het toekomstige inkomen van leerlingen verhoogt. Een langlopende Zweedse studie geeft aan dat elke jaar gratis schoollunch leidt tot 0,35 % hogere inkomens. Daarnaast meldt het Europese rapport dat langdurige deelname de lifetime-inkomsten met 3 % kan verhogen. Om deze potentiële inkomen winst te waarderen, is een nieuwe effectcategorie toegevoegd: *Economische toekomst (hogere inkomens)*. Hiervoor is een nieuwe parameter gedefinieerd: **€ 140 per leerling per jaar**. Deze waarde komt voort uit de 0,35 %-stijging toegepast op een gemiddelde jaarinkomen van € 40.000 ($0,35 \% \times 40.000 = € 140$). Vermenigvuldigd met de 6.000 leerlingen resulteert dit in **€ 840 000 per jaar** aan toekomstige inkomen winst. Dit vertaalt zich naar naar totale jaarlijkse maatschappelijk waarde van €5.440.000 zie hieronder in de tabel de waarde per effectcatogerie:

Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Besparing in portemonnee	Marktwaaarde voedsel minus bijdrage	€2.367.000
 Bestaanszekerheid	Structurele toegang tot voedsel	€ 1.518.000
 CO ₂ -reductie	Plantrijk menu	€45.000
 Activatie en persoonlijke ontwikkeling	Vrijwilligers die zich ontwikkelen	€70.000
 Gezondheid	Gezondere voeding + dagstructuur	€600.000
 Economische toekomst	Toekomstperspectief leerlingen	€840 000
Totaal xchoolmaaltijden:		€5.44.0000

Maaltijdkosten. Volgens de handleiding bedraagt het budget € 1,80 per leerling per dag ([Programma Schoolmaaltijden, 2024, par. 261–279](#)). Voor 6.000 leerlingen en 200 maaltijden per jaar komt dit neer op € 2.160.000 per jaar. De maaltijden worden grotendeels verzorgd door scholen; daarnaast leveren circa 20 vrijwilligers hun tijd. Hun inzet heeft een economische waarde van ongeveer € 70.000 per jaar (gebaseerd op een in-kind waardering van € 3.500 per vrijwilliger). Deze bijdrage is in natura en wordt niet als uitgave geboekt, maar maakt wel onderdeel uit van de totale maatschappelijke kosten. De budgettaire kosten bedragen dus € 2.160.000 per jaar; inclusief de in natura vrijwilligers waarde komt het volledige kostenplaatje uit op circa € 2.230.000 per jaar, oftewel

€ 8.920.000 over vier jaar. Binnen het programma wordt ervan gegaan dat er een gemeentelijke bijdragen is van doorgaans 40 % bij ($\approx$ € 3.568.000 over vier jaar); de rest wordt door het Rijk en partners gefinancierd.

Variant externe aanbieder. Wanneer scholen de organisatie uitbesteden aan een cateraar zoals Tommy Tomato, liggen de kosten hoger: een lunch kost € 3,35 (onderbouw) of € 3,89 (bovenbouw) ([TommyTomato, 2025, par. 540–548](#)). Uitgaande van een gemiddelde van € 3,35 leidt dit tot ruim € 4.020.000 per jaar aan maaltijdkosten ($6.000 \text{ leerlingen} \times 200 \text{ dagen} \times € 3,35$). Ook hier werken vrijwilligers mee; hun bijdrage wordt gewaardeerd op € 70.000 per jaar maar betreft geen contante uitgave. Inclusief deze in-kind waarde komt het totale kostenplaatje op € 4.090.000 per jaar. Deze optie is duurder maar ontzorgt scholen.

Kosten en baten benadering uitgebreid (er is veel informatie beschikbaar)

De interventie voor schoolmaaltijden in Amsterdam-Noord richt zich op 6 000 leerlingen en verstrekt hen dagelijks een gezonde lunch. De kosten van de lunches bedragen circa € 8,64 mln over vier jaar; inclusief de waarde van de inzet van vrijwilligers loopt het totale maatschappelijke kostenplaatje op tot ongeveer € 8,92 mln. De gezondheidswinst wordt geraamd op 60 QALY's in vier jaar, hetgeen een kostprijs van circa € 144 000 per QALY oplevert; met vrijwilligers meegerekend is dat € 149 000. Dit ligt boven de preventienorm van € 20 000–80 000 per QALY, maar de doelstelling van het programma gaat verder dan gezondheid alleen.

Beleidsrapporten wijzen op een aanzienlijk maatschappelijk rendement: een analyse van Deloitte becijferde dat elke geïnvesteerde euro in gezonde schoollunches een besparing van ongeveer € 5 oplevert, terwijl het Europese rapport zelfs een bandbreedte van € 7–34 per geïnvesteerde euro noemt. Met deze schattingen komt de totale maatschappelijke opbrengst van de interventie uit op circa € 43 mln tot € 60 mln over vier jaar, waardoor de baten-kosten-verhouding uitkomt op ongeveer 5–7. Ter vergelijking: wanneer men alleen kijkt naar de gemeentelijke bijdrage (ca. € 3,57 mln over vier jaar), levert dit 12–17 euro maatschappelijk rendement per publieke euro.

Naast besparing, gezondheid, activatie, CO₂-reductie en bestaanszekerheid is een extra effectcategorie toegevoegd: Economische toekomst (hogere inkomens). Langlopende studies tonen dat ieder jaar gezonde schoolmaaltijden het toekomstige inkomen van leerlingen met ongeveer 0,35 % verhoogt. Bij een gemiddeld jaarinkomen van € 40000 levert dit circa € 140 inkomenswinst per leerling op; toegepast op 6.000 leerlingen ontstaat een extra maatschappelijke opbrengst van € 840.000 per jaar. Dankzij deze aanvullende opbrengst stijgt de totale maatschappelijke waarde tot ongeveer € 21,8 mln over vier jaar, wat neerkomt op een baten-kosten-ratio van circa 2,4. De literatuur van Kokkerelli en Deloitte en de Europese Commissie bevestigt dat investeringen in schoolmaaltijden resulteren in substantiële economische en sociale opbrengsten die de financiële kosten ruim overtreffen.

Kosten-baten beknopt

Kosten en baten vier jaar: Totale kosten (inclusief vrijwilligerswaarde) € 8,92 mln. Totale maatschappelijke waarde $\pm$ € 21,8 mln. **B/K-ratio $\approx$ 2,4.**

Genormaliseerd scenario (10 %): Bij een pilot op 10 % van de doelgroep (circa 600 leerlingen)

liggen de kosten rond € 0,892 mln en de maatschappelijke waarde op circa € 2,18 mln; de B/K-ratio blijft vergelijkbaar.

Conclusie: Wanneer alle gecorrigeerde effectcategorieën worden meegenomen – inclusief de categorie voor toekomstige inkomensgroei – overtreffen de baten de kosten ruimschoots. De schoolmaaltijden zijn dus niet alleen sociaal en educatief waardevol, maar ook financieel aantrekkelijk.

2.2.8 Stadspasactie Veggiebox (Amsterdam)

De Stadspasactie Veggiebox is een samenwerking tussen de gemeente Amsterdam en het Noord-Hollandse initiatief Veggiebox. Amsterdammers met een Stadspas kunnen maandelijks tot twee boxen met verse groente of fruit bestellen. De boxen bevatten zogenoemde ‘buitenbeentjes’ die normaal niet in de winkel komen en wegen gemiddeld 6 à 7 kg. De pashouder betaalt € 3,50 per box; de normale verkoopprijs bedraagt € 9,49 en de winkelwaarde is circa € 25 ([Gemeente Amsterdam, 2025, par. 87–89](#)). De gemeente subsidieert € 4,75 per box en Veggiebox legt € 1,25 bij, zodat gezonde producten toegankelijk blijven en voedselverspilling wordt verminderd. De actie is sinds maart 2024 structureel beschikbaar en er zijn tien afhaallocaties verspreid over de stad ([Gemeente Amsterdam, 2025, par. 79–85](#)).

Doel en doelgroep

De interventie heeft als doel de consumptie van groenten en fruit onder lage-inkomensgroepen te verhogen en de bewustwording rond gezonde voeding te vergroten. Ze richt zich op circa 4.000 Stadspashouders (voornamelijk minima) die maximaal twee boxen per maand kunnen bestellen ([Gemeente Amsterdam, 2025, par. 103–108](#)). De financiering bestaat uit een gemeentelijke subsidie van € 4,75 per box en een bijdrage van Veggiebox van € 1,25; de resterende winkelwaarde wordt gedekt doordat boeren misvormde of te grote groenten en fruit doneren ([Gemeente Amsterdam, 2025, par. 69–75](#)). Het programma is toegankelijk voor pashouders vanaf 18 jaar en is alleen geldig binnen Amsterdam ([Gemeente Amsterdam, 2025, par. 103–109](#)).

Resultaat

Deelnemers ontvangen kwalitatief goede groenten en fruit tegen een minimale bijdrage, waardoor zij meer gezonde producten eten. De besparing in hun portemonnee bedraagt circa € 21,50 per box (winkelwaarde € 25 minus eigen bijdrage € 3,50). Bij een beoogde afzet van 10.000 boxen per jaar betekent dit een directe winst in besteedbaar inkomen van ruim € 215.000. In de pilotperiode (augustus 2024 – mei 2025) werden al 2.473 boxen verkocht; de structurele actie beoogt een stevige opschaling. Het programma draagt bij aan lagere voedselstress en vergroot de keuzevrijheid, omdat deelnemers zelf het soort box kiezen en de afhaallocatie selecteren reduceert dit mogelijke schaamte ([Veggiebox, 2025, par. 35–41](#)).

Werkzame elementen en voorbeelden Stadspasactie Veggiebox

Prijskorting en autonomie – De prijsreductie (van € 9,49 naar € 3,50 per box) verlaagt de financiële drempel aanzienlijk. Deelnemers kiezen zelf een groente- of fruitbox en kunnen tot twee boxen per maand afnemen, hetgeen autonomie en keuzevrijheid bevordert.

Lokale afhaalpunten – Tien verspreide afhaalallocaties met maandelijkse momenten maken de toegang laagdrempelig. Pashouders kunnen bij het bestellen de locatie en tijd kiezen en ontvangen een bevestiging per e-mail ([Veggiebox, 2025, par. 42–46](#)).

Samenwerking en hergebruik – Veggiebox werkt samen met lokale telers om ‘buitenbeentjes’ te redden van verspilling. De gemeente financiert een substantieel deel van de winkelwaarde, terwijl boeren producten leveren die anders zouden worden weggegooid ([Gemeente Amsterdam, 2025, par. 69–75](#)).

Voorbeeld – Een deelnemer vertelde tijdens een informatiesessie dat zij dankzij de Veggiebox nu iedere maand verse groente kan kopen voor haar kinderen en daarmee minder gebruik hoeft te maken van noodhulp; de mogelijkheid om de box zelf te kiezen geeft haar het gevoel dat zij “net als ieder ander boodschappen doet”.

Gewenste impact

Stadspashouders kunnen tweemaal per maand een box met groente en fruit ophalen; over vier jaar worden 40.000 boxen (circa 260.000 kg voedsel) verdeeld. Dat komt neer op 10.000 boxen per jaar. Dit vertaalt zich naar naar totale maatschappelijk waarde van €2.544.825 zie hieronder in de tabel de waarde per effectcategorie:

Tabel 2.2.8 Stadspasactie Veggiebox		
Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Besparing in portemonnee	Marktwaaarde voedsel minus bijdrage	€1.953.000
 Gered voedsel	Waarde verloren voedsel	€130.000
 CO ₂ -reductie	Klimaatwaarde vermeden uitstoot	€40.625
 Gezondheid	Gezondere voeding + dagstructuur	€421.200
Totaal stadspasactie Veggiebox:		€2.544.825

Kosten en baten benadering beknopt

Kosten en baten 4 jaar. De Veggiebox-actie kost € 0,25 mln. Nieuwe berekeningen wijzen op een maatschappelijke waarde van ongeveer € 10,18 mln. Dit levert een uitzonderlijk hoge B/K-ratio op van circa 40,7.

Genormaliseerd scenario naar 10 %. In een 10 %-variant (kosten € 0,025 mln) wordt de maatschappelijke waarde op ruim € 1,02 mln geraamd; de B/K-ratio blijft nagenoeg gelijk.

Resume. Dit is de meest rendabele interventie: elke euro investering leidt tot ruim veertig euro maatschappelijke waarde.

2.2.9 Subsidie voor een voedselhub (Amsterdam-Noord)

Een voedselhub verzamelt overtollig voedsel van supermarkten, groothandels en boerderijen, sorteert en koelt dit in een centrale loods, en verdeelt het naar lokale voedselinitiatieven. De Voedselcirkel Amsterdam is het voorbeeld van zo’n hub en werkt sinds 2022 als een centrale

logistieke schakel: de organisatie haalt wekelijks voedseloverschotten op en ondersteunt 20–25 voedselpunten in de stad.

Doel en doelgroep

Het doel is de voedselketen te verduurzamen door meer voedselverspilling tegen te gaan en voedselonzeekerheid te verminderen door een structurele subsidie voor de hub. De hub bedient via aangesloten initiatieven indirect ongeveer 2.750 huishoudens in Amsterdam ([Voedselcirkel Amsterdam, 2024, par. 53–67](#)). Het betreft voornamelijk huishoudens met een laag inkomen; de hub zelf richt zich niet op directe uitgifte, maar ondersteunt lokale uitgiftepunten die mensen zonder toegang tot reguliere voedselbank hulp bedienen. De financiering komt grotendeels van de gemeente, aangevuld met fondsen, bedrijfsbijdragen en eigen inkomsten. In 2025–2029 varieert de gemeentelijke bijdrage tussen € 110.000 en € 180.000 per jaar; overige kosten worden gedragen door fondsen en sponsoring.

Werkzame elementen en voorbeelden

- **Centrale opslag en logistiek.** De hub beschikt over professionele koel- en sorteer faciliteiten en plant routes zodat overschotten veilig worden opgehaald en verspreid ([Voedselcirkel Amsterdam, 2024, par. 38–41](#))
- **Samenwerking met leveranciers.** Supermarkten, groothandels en boeren leveren producten die anders zouden worden weggegooid; de hub ontzorgt deze leveranciers ([Voedselcirkel Amsterdam, 2024, par. 38–41](#))
- **Netwerk van voedselinitiatieven.** Lokale sociale keukens, buurtmaaltijden en uitgiftepunten verdelen het voedsel onder mensen met een smalle beurs ([Voedselcirkel Amsterdam, 2024, par. 53–67](#))
- **Vrijwilligers en participatie.** Ongeveer 23 vrijwilligers helpen wekelijks bij distributie en logistiek; vrijwilligerswerk draagt bij aan activering en welzijn ([Movisie, 2023, par. 117–129](#))

De blijvende subsidie moet leiden tot:

- **Bestaanszekerheid.** Meer continuïteit in het aanbod van vers voedsel voor duizenden huishoudens.
- **Gered voedsel en CO₂-reductie.** Jaarlijks wordt ruim 416 ton voedselverspilling voorkomen, met een besparing van circa 1.000 ton CO₂ ([Voedselcirkel Amsterdam, 2024, par. 53–67](#); [Too Good To Go, 2023, par. 97–103](#))
- **Gezondheid en welzijn.** De hub verdeelt veel groente en fruit; regelmatige toegang tot verse producten draagt bij aan betere gezondheid en mentale weerbaarheid.
- **Activering en vangnet.** De vrijwilligers versterken sociale contacten en vaardigheden ([Movisie, 2023, par. 117–129](#)); door een stabiel voedselnetwerk worden zwaardere hulptrajecten voorkomen.

Gewenste impact subsidie voor een voedselhub

De voedselhub ('Voedselcirkel') verzamelt overschotten van supermarkten en producenten en distribueert deze via partners. Over vier jaar redt de hub ongeveer 416.000 kg voedsel en levert 1,664 mln maaltijden. Door een betere logistiek wordt voedselverspilling fors verminderd en daalt

de CO₂-uitstoot (ruim 1.000 ton per jaar). De hub bereikt circa 2 750 huishoudens, activeert 23 vrijwilligers en levert 9 QALY's doordat deelnemers gezondere voeding krijgen.

Dit vertaalt zich naar naar totale maatschappelijk waarde van €3.981.748 zie hieronder in de tabel de waarde per effectcategorie:

Tabel 2.2.9 Subsidie voor een voedselhub		
Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Besparing in portemonnee	Marktwaaarde voedsel minus bijdrage	€820.560
 Bestaanszekerheid	Structurele toegang tot voedsel	€1.342.688
 Gered voedsel	Waarde verloren voedsel	€208.000
 CO ₂ -reductie	Klimaatwaarde vermeden uitstoot	€65.000
 Activatie en persoonlijke ontwikkeling	Vrijwilligers die zich ontwikkelen	€80.500
 Vangnetfunctie	Vermeden maatschappelijke hulp	€602.000
 Gezondheid	Gezondere voeding + dagstructuur	€90.000
 Reductie maatschappelijke lasten	Minder formele hulp dmv signalering	€773.000
Totaal subsidie voor een voedselhub:		€3.981.748

Kosten en baten benadering

Kosten en baten 4 jaar. De voedselhub kost € 1,56 mln. De nieuwe berekening kent een maatschappelijke waarde toe van circa € 15,69 mln, wat resulteert in een B/K-ratio van 10,1.

Genormaliseerd scenario naar 10 %. Een kleinere variant (€ 0,52 mln kosten) genereert naar verwachting € 5,23 mln maatschappelijke waarde, met dezelfde baten-kostenverhouding.

Resume. De voedselhub is een goede investering: per euro ontstaat ongeveer tien euro maatschappelijke baten.

2.2.10 Voedselcoördinator (Amsterdam-Noord)

Veel voedselinitiatieven in Amsterdam-Noord werken onafhankelijk van elkaar en missen een verbindende schakel. De gemeentelijke voedselcoördinator vervult deze rol door als centraal contactpunt te fungeren, beleid te vertalen naar de praktijk en initiatieven aan elkaar te koppelen. In verschillende regio's wordt een Food Policy- of Food Council-coördinator aangesteld om stakeholders te verbinden en voedselbeleid te coördineren. Zo omschrijft de Southwest Florida Regional Planning Council de functie als het coördineren van community food policy-onderzoek, het opbouwen van partnerschappen en fungeren als liaison tussen stakeholders om het food policy-netwerk te versterken ([Southwest Florida Regional Planning Council, 2020, par. 20–36](https://www.swfrpc.org)) [swfrpc.org](https://www.swfrpc.org). New York City stelde via Executive Order 122 een Food Policy Coordinator aan die initiatieven ontwikkelt om toegang tot gezond voedsel te bevorderen en een taskforce bijeenbrengt met vertegenwoordigers van gezondheidszorg, onderwijs, sociale diensten en andere gemeentelijke instanties ([City of New York, 2008, par. 40–66](https://www.cityofnewyork.us)). Ook de Orange County Food Council in North Carolina merkte dat er, naarmate haar visie groeide, behoefte ontstond aan een gecoördineerd aanspreekpunt; volgens de council was een betaalde, full-time Food Council Coordinator essentieel om verbindingen te leggen

tussen communityleden, lokale overheden, boeren, instellingen en non-profits ([Community Food Strategies, 2020, par. 60–67](#)). Deze voorbeelden illustreren het belang van één aanspreekpunt dat beleid en praktijk verbindt.

Doel en doelgroep

Het doel is het netwerk van voedselinitiatieven te versterken, overlap te voorkomen en samenwerking te verbeteren. Verder verbindt de voedselcoördinator initiatieven met relevante contacten buiten het netwerk. De functie wordt uitgevoerd door een gemeentelijke ambtenaar die binnen het stadsdeel verantwoordelijk is voor de voedselagenda. Doelgroep zijn alle voedselinitiatieven en netwerkpartners in Noord, waaronder armoedebestrijding, sociale basis, gezondheid en groen (stadslandbouw). Indirect profiteert een groot deel van de minimahuishoudens (≈ 9.015 huishoudens, 16.227 personen) van een beter functionerend voedselnetwerk. De gemeente financiert de functie volledig (circa € 60 k/jaar, exclusief overhead).

Resultaat

De inzet van een voedselcoördinator heeft vooral kwalitatieve resultaten. In Orange County, North Carolina ondertekenden vier partijen een Memorandum of Understanding om de aanstelling van een full-time coördinator te financieren, en de Food Council ontwikkelde een Community Food Resource Guide ([Community Food Strategies, 2020, par. 90–110](#)). Het functieprofiel uit Florida beschrijft dat de coördinator stakeholders opspoort, partnerships opbouwt en het food policy-netwerk versterkt ([Southwest Florida Regional Planning Council, 2020, par. 20–36](#)).

In New York coördineert de Food Policy Coordinator initiatieven om toegang tot gezond voedsel te bevorderen en leidt zij een interdepartementale taskforce met vertegenwoordigers van de gezondheidsdienst, het onderwijs en sociale diensten ([City of New York, 2008, par. 40–66](#)).

Door relaties te bouwen, verkorten dergelijke coördinatoren de doorlooptijd van ideeën naar uitvoering en ontstaan nieuwe samenwerkingsprojecten. In sommige steden leidt de coördinatie tot betere allocatie van subsidies en extra fondsenwerving; zo wist de Food Policy Coordinator van New York miljoenen dollars aan externe middelen aan te trekken (niet verder gespecificeerd).

Werkzame elementen en voorbeelden

Centrale aanspreekpunt: één persoon met mandaat om beleid en initiatieven te verbinden. In New York heeft de Food Policy Coordinator de taak om initiatieven te ontwikkelen die toegang tot gezond voedsel bevorderen en om een taskforce te convenen met vertegenwoordigers van meerdere gemeentelijke diensten ([City of New York, 2008, par. 40–66](#)).

Netwerkweaving en kennisdeling: de coördinator onderhoudt contact met initiatieven, verzamelt data, organiseert bijeenkomsten en deelt best practices. De Southwest Florida Regional Planning Council omschrijft hoe de Food Policy Coordinator partnerships opbouwt, stakeholders samenbrengt en het voedselnetwerk versterkt ([Southwest Florida Regional Planning Council, 2020, par. 20–36](#)). In Orange County, North Carolina leidde de ontwikkeling van een Community Food Resource Guide tot een praktische tool voor bewoners en organisaties ([Community Food Strategies, 2020, par. 90–110](#)).

Middelenwerving en beleidsinbedding: door overzicht te houden over subsidiepoten en beleidsprocessen kan de coördinator extra financiering aantrekken en zorgen dat initiatieven aansluiten bij stedelijk beleid. De New Yorkse Food Policy Coordinator heeft bijvoorbeeld een taskforce samengesteld om voedselstandaarden voor alle stadsagentschappen te ontwikkelen.

Gewenste impact

Veel voedselinitiatieven in Amsterdam-Noord werken los van elkaar. De gemeentelijke voedselcoördinator fungeert als centraal aanspreekpunt: hij vertaalt beleid naar de praktijk, koppelt initiatieven aan elkaar en zorgt voor kennisdeling. Coördinatie voorkomt overlap en versnelt opschaling, waardoor meer mensen worden bereikt en bestaanszekerheid toeneemt. Door processen als herverdeling en compostering te stroomlijnen worden meer voedselreststromen gered en vermindert de CO₂-uitstoot. De coördinator creëert ook vrijwilligersplekken en houdt het netwerk toegankelijk voor kwetsbare groepen.

Het gaat vooral om een kwaliteitsimpuls; de functie kost circa €0,06 mln/jaar en resulteert – bij een toerekenbare waarde van €2 mln/jaar – in een B/K-ratio van circa 2,8.

2.2.11 Netwerkcoördinator voor voedselinitiatieven (Amsterdam-Noord)

Amsterdam-Noord kent tientallen voedselinitiatieven – van voedselbanken en sociale kruideniers tot buurttuinen en kookgroepen – die elkaar niet altijd goed kennen. Om samenwerking te bevorderen en effectiviteit van het netwerk te vergroten, is in 2022 een externe netwerkcoördinator aangesteld. Deze persoon is geen medewerker van de gemeente of een initiatief, maar een neutrale spil die het veld organiseert, vertrouwen bouwt en gezamenlijke fondsenwerving ondersteunt ([Munn & Henderson, 2022, par. 50–55](#)). De functie combineert netwerk weven en ecosysteem facilitatie: de coördinator legt verbindingen, houdt informatie bij, helpt met rapportages en ondersteunt deelnemers bij het formuleren van gezamenlijke strategieën ([Munn & Henderson, 2022, par. 87–110](#); [Earth System Governance, 2019, par. 60–71](#)). Het gaat om een senior-FTE met een jaarlijks extern werkbudget van circa € 80.000 (gemiddelde over 2022–2025), betaald uit het programma Sociale basis en de WPI-regeling (interne memo, gemeente Amsterdam, 2025).

Doel en doelgroep

Het doel is een veerkrachtig en efficiënt voedselsysteem in Amsterdam-Noord op te bouwen. De coördinator richt zich op alle voedselinitiatieven in het stadsdeel (± 30 organisaties) en op hun partners: buurtverbinders, fondsen, bedrijven en gemeentelijke afdelingen. Door als onafhankelijke “voedselmakelaar” op te treden, kan hij of zij partijen samenbrengen en gedeelde agenda’s ontwikkelen. De doelgroep bestaat dus niet uit individuele huishoudens, maar uit organisaties die voedselzekerheid nastreven.

Resultaat

Het belangrijkste resultaat van de coördinatie is synergie: organisaties vinden elkaar sneller, wisselen kennis uit en dienen gezamenlijke subsidieaanvragen in. Uit internationale literatuur over netwerkweven blijkt dat dergelijke coördinatie de kans op succesvolle systeemveranderingen met 40–68% vergroot ([Munn & Henderson, 2022, par. 87–110](#)). In Amsterdam-Noord leidde dit in 2024 tot gezamenlijke projecten rondom voedselverspilling en tot één grote aanvraag voor Europese fondsen. Bovendien rapporteerden partners dat de coördinator vertrouwensproblemen tussen initiatieven hielp oplossen ([Röbke, 2025, par. 62–63](#)). In kwantitatieve termen werden naar schatting 20% van de resultaten van de gezamenlijke interventies aan de coördinatie toegeschreven (zie genormaliseerd scenario).

Werkzame elementen en voorbeelden

- **Verbinding en vertrouwen.** Netwerkkwevers luisteren naar deelnemers en verbinden organisaties die anders niet zouden samenwerken; zo ontstaat vertrouwen, een cruciale basis voor collectieve impact ([Röbke, 2025, par. 62–66](#)).
- **Leren en innoveren.** De coördinator organiseert sessies waarin initiatieven hun ervaringen delen en samen oplossingen ontwikkelen. In de RE-AMP-coalitie leidde deze aanpak tot baanbrekende energiewetgeving ([Röbke, 2025, par. 96–120](#)); in Amsterdam-Noord inspireerde het om voedselreststromen te gaan delen.
- **Bundeling van middelen.** De coördinator onderhoudt een netwerkdatabase, monitort activiteiten en ondersteunt bij rapportages ([Earth System Governance, 2019, par. 60–71](#)). Hierdoor kunnen subsidieaanvragen worden gebundeld en administratieve lasten worden verminderd.
- **Voorbeeld.** Tijdens een regionale markt bracht de coördinator een buurtmoestuin, een sociale kruideniersketen en een lokale cateraar samen. Door afspraken over inkoop en distributie konden zij structureel groenteoverschotten benutten en extra maaltijden uitdelen. Volgens betrokkenen was de neutrale bemiddeling doorslaggevend ([Munn & Henderson, 2022, par. 87–110](#)).

Gewenste impact. Een externe netwerkcoördinator – geen gemeentemedewerker – ondersteunt circa dertig initiatieven en hun partners om samen te werken. Hij of zij weeft het netwerk, organiseert kennisuitwisseling en bundelt subsidieaanvragen. Dat vergroot volgens internationale literatuur de kans op systeemverandering met 40–68 %. Indirect leidt betere samenwerking tot meer mensen die voedselhulp krijgen, minder voedselverspilling en CO₂-uitstoot, meer vrijwilligersactivatie, een sterker vangnet en gezondere voeding.

Kosten en baten 4 jaar. De coördinator kost jaarlijks ongeveer € 80 000; over een looptijd van vier jaar komt dat neer op € 0,32 mln. De maatschappelijke meerwaarde wordt geschat op circa € 0,42 mln per jaar, oftewel € 1,68 mln over vier jaar. Dat resulteert in een baten-kostenverhouding (B/K) van ongeveer 5,25.

Genormaliseerd scenario naar 10 %. Deze functie is moeilijk schaalbaar; de kosten zijn grotendeels vast en de voordelen nemen niet lineair af met minder initiatieven. Uitgaande van een evenredige benadering zouden de baten bij ondersteuning van 10 % van de initiatieven dalen tot ongeveer € 0,17 mln over vier jaar, terwijl de kosten op € 0,32 mln blijven. In dat geval zakt de B/K-ratio tot circa 1,7.

Resume. Een netwerkcoördinator zorgt voor substantieel meerwaarde: over vier jaar wordt elke euro investering meer dan vijf keer terugverdiend in maatschappelijke waarde. Bij gedeeltelijke inzet daalt de efficiëntie sterk, wat aangeeft dat deze rol vooral effectief is wanneer hij het volledige netwerk kan bedienen.

2.2.12 Donatieplicht supermarkten en groothandels (Amsterdam)

De donatieplicht voor supermarkten en groothandels is een juridisch kader dat eetbaar voedseloverschot verplicht doorgeeft aan voedselbanken en maatschappelijke organisaties in plaats van het weg te gooien. Het idee is geïnspireerd door de Franse *Loi Garot* uit 2016, die supermarkten verbiedt eetbare producten weg te gooien ([Van de Loo, 2019, par. 161–184](#)). Ook Italië past via de

Gadda-wet sinds 2016 fiscale stimulansen toe om bedrijven te stimuleren hun overschotten te schenken ([Dellagiacoma, 2016, par. 162–181](#)). In het Noord-Amsterdamse voorstel moeten supermarkten en groothandels hun logistiek en administratie zo inrichten dat overschotten structureel worden afgevoerd naar organisaties die voedselhulp verlenen.

Doel en doelgroep

Doel van de interventie is voedselverspilling verminderen en de voedselzekerheid voor kwetsbare huishoudens vergroten. De maatregel is gericht op alle supermarkten en groothandels in Amsterdam. Indirect profiteren naar schatting 4.000 huishoudens (gemiddeld 2,9 personen) in Amsterdam-Noord die via voedseluitgiften structureel toegang krijgen tot gered voedsel. De invoering wordt gefinancierd door de gemeente, met medewerking van voedseluitgiften en andere partners; supermarkten en groothandels dragen bij door overschotten kosteloos beschikbaar te stellen en de logistiek te regelen. Uitbreiding naar andere branches is een optie, maar het voordeel van de focus op supermarkten en groothandels is dat het geredde voedsel gelijk geschikt is voor consumptie.

Resultaat

De donatie plicht wordt ingeschat op een structurele redding van circa 375.000 kg voedsel per jaar in Amsterdam-Noord, wat neerkomt op ongeveer 833.000 warme maaltijden. Over vier jaar betreft dat 1,5 mln kg voedsel en 3,3 mln maaltijden. De maatregel voorkomt jaarlijks zo'n twintig acute nood casussen en levert door de hogere groente- en fruitconsumptie naar verwachting 5 QALY per jaar.

Werkzame elementen en voorbeelden

- **Juridisch kader met handhaving.** De Franse *Loi Garot* verplicht supermarkten met een verkoopoppervlak groter dan 400 m² om onverkochte, nog eetbare producten via een samenwerkingsovereenkomst aan erkende voedselbanken af te staan in plaats van ze weg te gooien ([EY, 2019, par. 160–165](#)). Het opzettelijk ongeschikt maken van dit voedsel is strafbaar; overtreders riskeren een boete tot circa € 3.750 ([Mourad, 2023, par. 142–148](#)). Sinds 2020 kan die boete zelfs oplopen tot 0,1 % van de jaarlijkse omzet van het bedrijf ([Zero Waste Europe, 2020, par. 93–95](#)). Sommige publicaties noemen een bandbreedte van € 3.750 tot € 75.000 of een mogelijke gevangenisstraf van twee jaar ([FoodNavigator, 2017, par. 110–121](#)). Evaluaties signaleren dat er tot nu toe nog geen boetes zijn opgelegd en dat de maatregel vooral een symbolische afschrikking vormt ([Mourad, 2023, par. 142–148](#)).
- **Fiscale en logistieke prikkels.** Italië's *Gadda-wet* vereenvoudigt de administratie, staat toe dat producten na de houdbaarheidsdatum worden gedoneerd en biedt belastingvoordelen ([Dellagiacoma, 2016, par. 162–181](#)). Deze stimulansen maken het aantrekkelijk om overschotten af te staan.
- **Verbinding met sociale organisaties.** In Frankrijk sturen meer dan 2.700 supermarkten dagelijks bijna-over-datum voedsel naar circa 80 distributiecentra; hierdoor wordt jaarlijks 46.000 ton

voedsel gered en stegen donaties aan voedselbanken met meer dan 20 % ([A. A. News, 2016, par. 261–267](#)). Deze samenwerking toont hoe wetgeving praktische samenwerking stimuleert.

- **Internationale voorbeelden.** Brussel voert vanaf 2024 een verplichting in voor supermarkten groter dan 1.000 m² om onverkocht voedsel één dag voor de houdbaarheidsdatum te doneren ([Change.Inc. 2023, par. 90–96](#)). De maatregel ondersteunt ongeveer 70.000 mensen die afhankelijk zijn van voedselhulp ([Belga, 2024, par. 16–33](#)). Zulke voorbeelden illustreren dat verschillende steden en landen vergelijkbare regels hanteren.

Gewenste impact

Een lokale verordening verplicht supermarkten en groothandels eetbaar overschot te doneren aan voedselbanken in plaats van het weg te gooien. De maatregel – geïnspireerd door de Franse Loi Garot – redt naar schatting 375 000 kg voedsel per jaar (1,5 mln kg en 3,3 mln maaltijden in vier jaar). De hogere groente- en fruitconsumptie levert ongeveer 5 QALY's per jaar op. Door de verplichting neemt voedselverspilling sterk af en vermindert de CO₂-uitstoot; meer mensen krijgen toegang tot gezonde voeding.

Dit vertaalt zich naar naar totale maatschappelijk waarde van €2.811.687 zie hieronder in de tabel de waarde per effectcategorie:

Tabel 2.2.12 Donatieplicht supermarkten en groothandels		
Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Besparing in portemonnee	Marktwaaarde voedsel minus bijdrage	€1.627.312
 Gered voedsel	Waarde verloren voedsel	€750.000
 CO ₂ -reductie	Klimaatwaarde vermeden uitstoot	€234.375
 Gezondheid	Gezondere voeding + dagstructuur	€200.000
Totaal Donatieplicht:		€2.811.687

Kosten en baten benadering

Kosten en baten 4 jaar. De verplichte donatie van supermarktoverschotten kost € 1,038 mln. De herziene maatschappelijke waarde bedraagt circa € 10,65 mln, waardoor de B/K-ratio rond de 10,3 uitkomt.

Genormaliseerd scenario naar 10 %. Bij een versie met 10 % overschotten (kosten € 0,144–0,232 mln) wordt de maatschappelijke waarde geraamd op € 1,48–2,38 mln; de baten-kostenverhouding blijft gelijk.

Resume. De donatieplicht is zeer kosteneffectief: elke euro investering levert ongeveer tien euro maatschappelijke waarde op.

2.2.13 Stedelijk fonds voor co-financiering van voedselinitiatieven

Amsterdam-Noord wil via een stedelijk fonds de voedselinitiatieven organisatorisch versterken en waar mogelijk opschalen. De interventie sluit aan bij een bredere beweging om een financieel ecosysteem voor gemeenschaps-'commons' te bouwen: steeds meer Amsterdammers nemen deel aan collectieve initiatieven, zoals buurtmoestuinen en gedeelde kinderopvang, die diensten aan de gemeenschap boven winst stellen en bureaucratische complexiteit vermijden ([Hulst et al., 2024,](#)

[par. 5–14](#)). De stad zoekt manieren om geld over te dragen aan commons op een wijze die past bij het proces van *commoning* ([Hulst et al., 2024, par. 17–21](#)); het stedelijk fonds geeft daarom co-financiering aan voedselinitiatieven die aantoonbaar maatschappelijke waarde creëren, zoals sociale restaurants, voedselbanken, buurtkeukens en programma's tegen voedselverspilling. Projecten kunnen investerings- en exploitatiesubsidies aanvragen; de gemeente financiert de helft van de kosten, terwijl partners (stichtingen, bewonersgroepen of bedrijven) de andere helft bijdragen. De indicatieve fondsomvang is € 2 mln per jaar, waarvan € 1 mln door Amsterdam-Noord; jaarlijks wordt circa € 50.000 gereserveerd voor beheer en evaluatie (Social Handprint, 2024, par. 141–150)

Doel en doelgroep

Het belangrijkste doel is een stabiel financieel ecosysteem creëren dat gemeenschap gedreven voedsel commons in staat stelt om duurzaam te worden en waar mogelijk te groeien of vermenigvuldigen. Commons functioneren als peer-governed gemeenschappen, waarin leden gezamenlijke middelen beheren en waarbij samenwerking, sociale solidariteit, eerlijkheid, inclusiviteit en duurzame praktijken centraal staan ([Hulst et al., 2024, par. 25–30](#)). Het fonds richt zich niet op individuele gezinnen, maar op serieuze initiatieven die armoede bestrijden, voedselverspilling verminderen, de voedselomgeving gezonder maken of sociale cohesie vergroten. Alle aanvragen worden beoordeeld op sociale, ecologische en economische baten. De koppeling van publieke en private middelen vergroot de draagkracht: de gemeente dekt 50% van de investeringen en exploitatiekosten; de overige 50% komt van partners of initiatiefnemers. Hiermee onderscheidt het fonds zich van incidentele subsidieprogramma's en biedt het initiatieven continuïteit en een duidelijke plek binnen het bredere commons-ecosysteem.

Resultaat

De verwachte resultaten liggen op verschillende niveaus. In de periode 2025–2028 kan het fonds naar verwachting ongeveer 200.000 warme maaltijden genereren, 8.000 huishoudens bereiken en 1,6 mln kg voedsel redden. Vrijwilligers worden geactiveerd (circa 40), er worden naar schatting 80 QALY's gewonnen door gezondere voeding en 320 dure zorg- of hulpverleningscasussen worden vermeden. Evaluaties van de Impuls Voedsel Amsterdam-regeling tonen dat een relatief kleine subsidiepot (ca. € 100.000 aan donaties) een maatschappelijke impact van € 16,4 mln kan opleveren, wat de hefboomwerking van dit type financiering illustreert. De verwachting is dat met structurele middelen de impact per euro hoger wordt en initiatieven minder afhankelijk worden van incidentele subsidies.

Werkzame elementen en voorbeelden

De kern van het fonds is match-funding: projecten moeten de helft van hun begroting elders ophalen. Deze structuur prikkelt initiatiefnemers om partners te zoeken en vermindert afhankelijkheid van de gemeente. Daarnaast sluit het fonds aan bij het concept Relationalized Finance – een innovatief financieringsmodel dat AmsterDOEN samen met het Schumacher Center verkent om financiering beter af te stemmen op commons ([Hulst et al., 2024, par. 32–37](#)). Hierdoor worden middelen gekoppeld aan samenwerking en maatschappelijke waarden, zoals veerkracht en ecologische zorg ([Hulst et al., 2024, par. 48–54](#)). Transparante beoordelingscriteria wegen sociale meerwaarde (bijdrage aan armoedebestrijding en gezondheid), ecologische impact (gered voedsel, CO₂-reductie)

en economische duurzaamheid mee. Een voorbeeld is een sociale buurtkeuken die gezonde maaltijden aanbiedt voor een sociale prijs (bijvoorbeeld € 6 per maaltijd ([Gemeente Wichelen, 2023, par. 102–105](#)); dankzij de combinatie van gemeentelijke steun en eigen inkomsten kan zo'n initiatief uitbreiden en meer buurtbewoners bereiken. Ook initiatieven die voedseloverschotten verzamelen en uitdelen profiteren: elke kilo voedsel die niet wordt weggegooid vertegenwoordigt een restwaarde van circa € 7 ([WNL, 2023, par. 78–87](#)) en bespaart gemiddeld 2,5 kg CO₂-eq ([New Food Magazine, 2023, par. 110–115](#)). Door samen te werken met bestaande netwerken, zoals vrijwilligersorganisaties en bewonerscollectieven, versterkt het fonds de sociale infrastructuur en bevordert het samenwerking binnen de commons.

Gewenste impact

De beoogde impact reikt verder dan het leveren van maaltijden: het fonds wil bestaanszekerheid en gemeenschapskracht vergroten door gemeenschappelijke besluitvorming en democratisch beheer van gedeelde rijkdom te bevorderen. Het verbetert de financiële positie van kwetsbare huishoudens, doordat zij minder uitgaven hoeven te doen voor voedsel (aangenomen prijs per maaltijd: € 6 tot € 9 ([Gemeente Wichelen, 2023, par. 102–105](#)), en draagt bij aan schuldenpreventie. Door het redden van voedselafval worden CO₂-emissies vermeden; bij een marktprijs van circa € 70 per ton CO₂ ([Trading Economics, 2025, par. 142–153](#)) ontstaat een economische waarde van meer dan € 70.000 voor 1.000 ton bespaarde uitstoot. Vrijwilligers ontvangen een geringe vergoeding (maximaal € 2.100 per jaar ([Belastingdienst, 2025, par. 150–158](#)) en ontwikkelen competenties; tegelijk fungeert het fonds als een vangnet voor bewoners die buiten reguliere regelingen vallen. De Nederlandse zorgautoriteit hanteert variabele referentiewaarden voor de bereidheid om per gewonnen levensjaar te betalen; bij een gemiddelde ziektelast geldt een richtwaarde van circa € 50.000 per QALY ([Schurer et al., 2019, par. 74–82](#)). Deze waarde kan worden gebruikt om de economische betekenis van gezondere voeding te benaderen. Tot slot voorkomt het fonds dure escalaties in de zorg en het sociaal domein; de Doorbraakmethode bijvoorbeeld bespaart circa € 15.800 per huishouden per jaar ([SchuldenLabNL, 2024, par. 66–78](#)), wat aantoont hoeveel maatschappelijke kosten voorkomen kunnen worden. Door de focus op commons worden bovendien sociale cohesie, veerkracht en ecologische zorg versterkt, wat bijdraagt aan inclusieve en duurzame gemeenschappen ([Hulst et al., 2024, par. 48–54](#)).

Dit vertaalt zich naar een jaarlijkse totale maatschappelijk waarde van €6.209.625 zie op de volgende bladzijde de tabel de waarde per effectcatogorie:

Tabel 2.2.13 Stedelijk fonds voor co-financiering		
Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Besparing in portemonnee	Marktwaaarde voedsel minus bijdrage	€98.625
 Bestaanszekerheid	Structurele toegang tot voedsel (50% van de tijd, 20% van budget)	€3.906.000
 Gered voedsel	Waarde verloren voedsel	€800.000
 CO ₂ -reductie	Klimaatwaarde vermeden uitstoot	€250.000
 Activatie en persoonlijke ontwikkeling	Vrijwilligers die zich ontwikkelen	€35.000
 Vangnetfunctie	Vermeden maatschappelijke hulp	€140.000
 Gezondheid	Gezondere voeding + dagstructuur	€800.000
 Reductie maatschappelijke lasten	Minder formele hulp dmv signalering	€180.000
Totaal fonds:		€6.209.625

Kosten en baten benadering

Kosten en baten 4 jaar. Het stedelijk fonds investeert € 8,2 mln in voedselinitiatieven. De maatschappelijke waarde wordt ingeschat op € 24,84 mln, wat een B/K-ratio van 3,0 oplevert.

Genormaliseerd scenario naar 10 %. Een uitvoering op 10 %-schaal (€ 0,96 mln kosten) leidt tot een geschatte maatschappelijke waarde van € 2,91 mln, waarmee de B/K-ratio vrijwel gelijk blijft.

Resume. Het stedelijk fonds verdubbelt tot verdrievoudigt de investering; het is financieel aantrekkelijk, al zijn andere interventies nog efficiënter.

2.2.14 Facilitaire koepelcoöperatie (Amsterdam-Noord)

Een facilitaire coöperatie bundelt kleine voedsel- en welzijnsprojecten in Amsterdam-Noord onder één dak. De koepel organiseert de fondsenwerving en administratie voor haar leden en beheert gezamenlijke contracten en inkoopafspraken. De coöperatie is een rechtspersoon waarin organisaties samenwerken om samen producten in te kopen en hoge kosten te delen ([KVK, 2025, par. 128–150](#)). De initiatieven behouden autonomie over hun activiteiten; de koepel ontzorgt op het gebied van financiën, compliance en rapportage. Vergelijkbare voorbeelden zijn te vinden bij coöperatieve sociale ondernemingen zoals Vrouw aan het IJ, die lokale inkomsten opnieuw investeert in opleiding, catering en circulaire fashion ([Vrouw aan het IJ, 2025, par. 118–156](#)).

Doel en doelgroep

Het doel is de bestaanszekerheid van voedselinitiatieven te vergroten, en stress over financiering en administratie weg te nemen. De koepel richt zich op voedselinitiatieven die samen circa 250 huishoudens via verschillende lokale projecten bedienen; deze huishoudens kunnen zowel gedocumenteerd als ongedocumenteerd zijn. De organisatiekosten worden voor ongeveer € 50.000 per jaar gedekt via contributies en overhead (gemeente en fondsen); vrijwilligers verzorgen het bestuur. De eenmalige opstartkosten van € 100.000 worden bekostigd uit fondsen en private bijdragen.

Zeggenschapsstructuur keuzeperspectief van de facilitaire koepelcoöperatie

De facilitaire koepel coöperatie is bedoeld als een democratisch platform waarin aangesloten initiatieven samen beslissen over fondsenwerving, inkoop en administratie. Dit past bij de groeiende beweging van lokale *commons*: zelforganiserende burgercollectieven die geen bedrijf en geen overheid zijn en hun voorzieningen democratisch beheren ([Van Loon, 2024, par. 67–75](#)). De AmsterDOEN-gids laat bijvoorbeeld zien dat publiek-collectieve samenwerking hierbij een rol kan spelen: de gemeente staat dan naast het burgercollectief, waardoor bewoners zeggenschap krijgen over hun relatie met buurt en stad ([MeentCoop & AmsterDOEN, 2025, par. 52–56](#)). De lokale overheid vervult in zulke samenwerkingen meerdere rollen – zoals vergunningverlener en financier – en een goede afstemming met het bewonerscollectief is essentieel ([Van Loon, 2024, par. 77–85](#)). Bovendien moet het beheer participatief worden vormgegeven en vloeien eventuele overschotten terug naar de voorziening of de gemeenschap ([Van Loon, 2024, par. 170–176](#)).

Voor de coöperatie betekent dit dat de democratische structuur leidend blijft. Een aparte stichting kan worden opgericht om giften te ontvangen en fiscale voordelen te realiseren; dit is echter een fiscale keuze en moet de zeggenschap van de leden niet aantasten. Door met de gemeente een publiek-collectieve samenwerking aan te gaan, kan de coöperatie juridische en financiële randvoorwaarden regelen terwijl de leden samen de koers bepalen. Zo ontstaat een hybride model waarin de coöperatie de democratische kern blijft en de eventuele stichting ondersteunend is – een afweging tussen zeggenschap, fiscale efficiëntie en samenwerking met de gemeente.

Fiscale voordelen benutten is eventueel mogelijk via andere structuren

Een coöperatie valt buiten de ANBI-definitie ([Wikipedia, 2025, par. 188–191](#)) en kan dus niet profiteren van de fiscale voordelen van een ANBI ([Wetten.nl, 2025, par. 172–176](#)). Een alternatief is het oprichten van een steunstichting die als ANBI fungeert en giften voor de coöperatie ontvangt ([Coöperatie GOED, 2025, par. 305–310](#); [Geloven in Moerwijk, 2025, par. 56–61](#)). Sponsoring door bedrijven blijft mogelijk wanneer een zakelijke tegenprestatie wordt geleverd, zodat de kosten als reclamekosten aftrekbaar zijn ([Swart Belastingadvies, 2024, par. 56–67](#); [MRVO, 2024, par. 71–83](#)).

Resultaat

Door de gezamenlijke inkoop en administratie dalen de kosten van voedsel en diensten per huishouden. De coöperatie verbetert de continuïteit van aangesloten initiatieven en verhoogt hun vermogen om fondsen aan te trekken. In de vierjaars schatting levert de koepel circa 40.000 maaltijden en 40.000 kg voedsel; naar verwachting worden 8 QALY's gewonnen en 20 acute casussen voorkomen. De kostprijs per maaltijd ligt rond € 8,25, waarbij de baten/kosten-verhouding ongeveer 2,8 bedraagt (zie tabel 2.2.14).

Werkzame elementen en voorbeelden

- **Netwerk en herinvestering.** De coöperatie stimuleert samenwerking en investeert eventuele winst lokaal. Vrouw aan het IJ illustreert hoe een coöperatie productlijnen zoals catering en circulaire fashion inzet om vrouwen te activeren en opbrengsten terug te laten vloeien in de wijk ([Vrouw aan het IJ, 2025, par. 118–156](#)).
- **Netwerk en kennisdeling** – De Koepel Zorgcoöperaties Zuid-Nederland ondersteunt burgerinitiatieven door hen via netwerken met elkaar te verbinden, kennis te delen en inspiratie te bieden. Op die manier worden lokale organisaties geholpen om nieuwe werkwijzen te

ontwikkelen voor wonen, zorg en welzijn en hun gemeenschapskracht te versterken. Dit benadrukt hoe een koepel initiatieven kunnen ontzorgen en professionaliseren door uitwisseling van kennis en samenwerking ([Koepel Zorgcoöperaties, 2025, par. 6–11](#)).

- **Kwaliteit en inclusieve arbeidsmarkt** – Het sociale ontwikkelbedrijf Pantar en de Gemeente Amsterdam hebben een vijfjarig contract voor het beheer van 65 parkeer- en fietsgarages. Met deze samenwerking laten beide partijen zien dat maatschappelijke verantwoordelijkheid en resultaatafspraken goed samengaan. Het contract biedt werk aan circa 150 mensen met extra begeleidingsbehoefte, en benadrukt hoe een partnerschap tussen een coöperatieve organisatie en de gemeente kan leiden tot kwaliteitsdiensten en een inclusieve arbeidsmarkt ([Pantar, 2025, par. 60–104](#)).

Gewenste impact

De facilitaire koepel ondersteunt kleine voedselinitiatieven met gezamenlijke inkoop, administratie en kennisuitwisseling. Daardoor ontstaan schaalvoordelen en worden vrijwilligers ontzorgd. De coöperatie voorkomt verspilling (circa 40 000 kg gered voedsel en 40.000 extra maaltijden in vier jaar) en reduceert CO₂-uitstoot. Door professionalisering wordt het netwerk toegankelijker en kunnen vrijwilligers zich richten op ontmoeting en activering. De koepel vormt zo een stabiele basis voor het sociale vangnet. Dit vertaalt zicht naar naar jaarlijkse totale maatschappelijk waarde van €154.725 zie hieronder in de tabel de waarde per effectcatogerie:

Effectcategorie	Wat wordt berekend?	Totale waarde (€)
 Besparing in portemonnee	Marktwaaarde voedsel minus bijdrage	€19.725
 Gered voedsel	Waarde verloren voedsel	€20.000
 CO ₂ -reductie	Klimaatwaarde vermeden uitstoot	€6.250
 Activatie en persoonlijke ontwikkeling	Vrijwilligers die zich ontwikkelen	€8.750
 Vangnetfunctie	Vermeden maatschappelijke hulp	€8.750
 Gezondheid	Gezondere voeding + dagstructuur	€80.000
 Reductie maatschappelijke lasten	Minder formele hulp dmv signalering	€11.250
Totaal koepelcoöperatie:		€154.725

Kosten-baten benadering

Kosten en baten 4 jaar. De facilitaire koepelcoöperatie kost € 0,33 mln. De nieuwe maatschappelijke waarde is circa € 0,62 mln, waardoor de B/K-ratio afneemt tot ongeveer 1,9.

Genormaliseerd scenario naar 10 %. In een 10 %-variant (kosten € 0,26 mln) wordt de maatschappelijke waarde op circa € 0,49 mln geraamd; de B/K-verhouding blijft vergelijkbaar.

Resume. De coöperatie levert nog steeds meerwaarde, maar elke euro investering resulteert slechts in iets minder dan twee euro maatschappelijke baten, waarmee het rendement beperkter is dan bij andere opties.

2.3 Totaalbeeld van de 14 interventies

2.3.1 Netto maatschappelijke waarde zonder dubbeltelling

De veertien interventies vormen een menukaart waaruit beleidsmakers kunnen kiezen; het is niet zinvol om alle maatregelen tegelijk uit te voeren. Daarom is in het onderzoek gekeken naar pakketten van maatregelen. Een pakket van vijf rendabele interventies – professionele keukenruimte, elektrische logistiek, digitale voedselbonnen, subsidie voor een voedselhub en een donatieplicht voor supermarkten – kost op basis van de actuele gegevens ongeveer € 1,13 mln per jaar. Met dit pakket wordt een maatschappelijke opbrengst van circa € 11,5 mln per jaar gerealiseerd. Voor elke euro aan kosten levert dit dus naar schatting tien euro aan maatschappelijke baten op; de kosten-batenverhouding is daarmee ongeveer 1 : 10. Ter vergelijking: de jaarlijkse kosten van de afzonderlijke programma's bedragen circa € 0,13 mln voor de professionele keuken, € 0,06 mln voor de elektrische logistiek, € 0,289 mln voor de voedselbonnen, € 0,391 mln voor de voedselhub en € 0,26 mln voor de donatieplicht. Andere combinaties van hoogrenderende maatregelen hebben een vergelijkbare verhouding tussen kosten en baten; kiest men voor een breder pakket dan nemen de netto baten toe tot tientallen miljoenen euro's per jaar, terwijl de totale kosten beperkt blijven tot enkele miljoenen.

2.3.2 Overzicht effectiviteit tabel

De onderstaande tabel geeft per interventie een overzicht van de geraamde kosten en de baten-kosten-ratio (B/K) vanuit gemeentelijk perspectief. De kolom "totale kosten" omvat zowel directe uitgaven als de inzet van vrijwilligers en bijdragen van externe fondsen (uitgedrukt in vervangingswaarde). De gemeentelijke bijdrage is een indicatieve raming, omdat diverse programma's mogelijk deels of grotendeels door partners worden gefinancierd.

Jaarlijkse kosten per interventie:	Totale kosten basis (× € mln)	Gemeente kosten basis (× € mln)	B/K basis	B/K 10%
2.2.1 Voedselbonnen via Rode Kruis	€0.29	€0.24	3.6	3.6
2.2.2 Professionele keuken	€0.13	€0.09	9.6	9.6
2.2.3 Elektrische logistiek	€0.06	€0.03	68.0	53.0
2.2.4 Straatkoelkasten	€0.02	€0.01	29.9	23.9
2.2.5 Stadslandbouw	€0.05	€0.05	9.0	7.5
2.2.6 Incubator voedselverbindingsplekken	€0.13	€0.09	23.0	23.0
2.2.7 Schoolmaaltijden	€5.00	€1.25	4.16	3.0
2.2.8 Stadspasactie Veggiebox	€0.06	€0.05	4.5	9.0
2.2.9 Subsidie voedselhub	€0.39	€0.15	27.0	27.0
2.2.10 Voedselcoördinator	€0.06	€0.06	33.0	2.8
2.2.11 Netwerkcoördinator	€0.03	€0.03	18.0	17.9
2.2.12 Donatieplicht supermarkten	€0.26	€0.16	22.0	18.0
2.2.13 Stedelijk fonds	€2.05	€1.00	5.9	4.2
2.2.14 Facilitaire coöperatie	€0.08	€0.05	4.6	3.6

De relatief hoge baten/kosten-ratio's bij voedselinitiatieven zijn niet uitzonderlijk bij dit type maatschappelijke interventies. Ze ontstaan doordat de directe kosten laag zijn (veel inzet van vrijwilligers en donaties), terwijl de maatschappelijke baten zich uitstrekken over meerdere domeinen tegelijk (bestaanszekerheid, gezondheid, milieuschade, sociale cohesie). Vergelijkbare hoge ratio's zijn eerder gevonden in studies naar vrijwilligerswerk en preventieve interventies. Zo laat het SCP zien dat de maatschappelijke waarde van vrijwilligerswerk in de zorg en ondersteuning oploopt tot miljarden euro's per jaar ([SCP, 2020, par. 3.2](#)) Het RIVM toont in analyses van preventieve gezondheidsinterventies aan dat baten/kosten-ratio's regelmatig ver boven 10 uitkomen ([RIVM, 2018, par. 4.1](#)). Rijkswaterstaat en PBL benadrukken in hun handreikingen dat hogere ratio's wijzen op een sterk maatschappelijk rendement, maar dat de uitkomsten altijd afhankelijk blijven van aannames en waarderingsmethoden ([RWS, 2024, par. 2.3](#); [PBL, 2021-22](#)).

De MKBA laat zien dat sommige maatregelen opvallen door een uitzonderlijk hoge baten-kostenverhouding. Zo levert de inzet van elektrische bussen en vrijwilligers in de elektrische logistiek een verhouding van ongeveer 34 euro maatschappelijke waarde per euro totale kosten, en zelfs 68 euro per gemeentelijke euro. Ook een voedselhub en een donatieplicht voor supermarkten kennen zulke hefboomwerking: zij realiseren respectievelijk ongeveer 10,5 en 14 euro aan baten voor elke geïnvesteerde euro, waarbij de ratio's oplopen tot 27 en 22 per gemeentelijke euro. Die hoge rendementen zijn niet toevallig; ze zijn te danken aan de lage directe kosten (veel vrijwilligers, donaties en hergebruik van reststromen) en het feit dat de baten zich uitstrekken over meerdere domeinen tegelijk – bestaanszekerheid, gezondheid, milieuwinst en sociale cohesie. Eerder onderzoek naar vrijwilligerswerk en preventieve maatregelen bevestigt dat dergelijke maatschappelijke interventies vaak baten-kostenratio's boven de 10 opleveren.

Bij **schoolmaaltijden** ligt de verhouding anders. Dit programma kent hoge vaste kosten en wordt via het rijk gefinancierd en dat is nog steeds maatschappelijk rendabel en de waarde van schoolmaaltijden reikt verder dan de huidige berekeningen laten zien. Internationale kosten-batenstudies tonen namelijk dat elk geïnvesteerde euro in schoolmaaltijden gemiddeld 3 tot 10 euro aan sociaal-economische baten oplevert door betere gezondheid, hogere schoolprestaties en grotere arbeidsproductiviteit.

In het genormaliseerde 10 %-scenario daalt de verhouding in Noord naar ongeveer 3 per gemeentelijke euro, maar ook dan blijven de baten groter dan de kosten. Het is daarom belangrijk om schoolmaaltijden in perspectief te plaatsen: zij vormen een essentiële investering in kansengelijkheid en leveren op lange termijn een hoog rendement op.

Tot slot vraagt de interpretatie van de MKBA om aandacht voor de **verdelen van kosten** en het effect van **opschalen**. Omdat de totale kosten ook de inzet van vrijwilligers en externe bijdragen bevatten, zijn de baten-kostenverhoudingen per gemeentelijke euro vrijwel altijd hoger dan de verhouding op basis van alle kosten: bij de voedselhub financiert de gemeente bijvoorbeeld slechts 38 % van de uitgaven, waardoor de ratio per publieke euro (27) ruim het dubbele is van de totale ratio. In het **10 %-scenario**, waarin het aantal deelnemers en de output met 90 % wordt teruggeschaald, dalen de jaarlijkse kosten navenant; de B/K-ratio blijft gelijk wanneer baten en kosten lineair schaalbaar zijn (zoals bij de voedselhub), maar neemt af bij programma's met hoge vaste kosten, zoals schoolmaaltijden. Deze nuances onderstrepen dat de verschillen tussen de interventies vooral worden bepaald door de combinatie van kostendruk, schaalbaarheid en het aantal maatschappelijke domeinen waarop de baten neerslaan.

2.3.4 Inzicht in het vergelijken van interventies

De maatregelen vullen elkaar aan en hebben verschillende functies:

- **Randvoorwaardelijke maatregelen:** Het stedelijk fonds (2.2.13), de voedselcoördinator (2.2.10) en de netwerkcoördinator (2.2.11) hebben een grote hefboomwerking. Het stedelijk fonds levert per gemeentelijke euro bijna € 5,9 aan maatschappelijke waarde. De voedselcoördinator (ca. € 60.000/jaar) ondersteunt tientallen initiatieven en genereert veel extra waarde. De netwerkcoördinator heeft een ratio van ruim 17 per publieke euro.
- **Directe maatregelen:** Elektrische logistiek, de voedselhub en de donatieplicht leveren de hoogste directe baten per euro op. Ze redden veel voedsel en verminderen CO₂-uitstoot; de voedselhub alleen al redt ruim 1,6 mln kg voedsel per jaar.
- **Lokale maatregelen:** Straatkoelkasten en stadslandbouw zijn kleinschalig maar schaalbaar. Vier koelkasten kosten circa € 0,016 mln per jaar en leveren een B/K-ratio van 20:1. Stadslandbouw (ca. € 0,05 mln per jaar) heeft een ratio van 9 met extra sociale cohesie.

Deze vergelijking van de interventies laat zien dat een slimme mix van randvoorwaardelijke en directe maatregelen de maatschappelijke baten maximaliseert tegen relatief lage kosten. Lokale interventies bieden een laagdrempelige aanvulling, en maatregelen met een lage ratio leveren sociale baten die niet alleen in euro's zijn uit te drukken.

2.3.3 Tijdshorizon en discontovoet

Voor de mogelijk interventies hanteren we doorgaans een kortere tijdshorizon van vier jaar. Veel voorgestelde interventies worden namelijk gefinancierd uit incidentele subsidies of passen in de reguliere beleidscyclus, die volgens de subsidieregelgeving hoogstens vier jaar bedraagt en door de gemeente in vierjarige plannen wordt uitgewerkt. Deze horizon sluit aan bij de gebruikelijke looptijd van pilots en beleidsprogramma's; na vier jaar vindt doorgaans een herziening en nieuw besluit over voortzetting plaats. In het rekenmodel voor hoofdstuk 2 worden de investeringskosten en baten van interventies daarom uitgesmeerd over vier jaar en verdisconteerd met dezelfde voet (2,8 % voor de eerste vier jaar), zodat de uitkomsten vergelijkbaar blijven.

3 Resumé huidige- & nulsituatie en interventies

3.1 Maatschappelijke waarde van het bestaande veld

De voedselinitiatieven in Noord vormen een essentiële infrastructuur voor voedselzekerheid, gezondheid en sociale cohesie. Het netwerk bestaat uit 32 initiatieven die gezamenlijk naar schatting **1.900 minimahuishoudens** bereiken – zo'n **20 %** van de 9.015 minimahuishoudens in het stadsdeel – wat neerkomt op ongeveer **3 400–3 800 personen**. Veldwerk laat zien dat veel gezinnen via deze initiatieven **30–50 % van hun voedselvoorziening** betrekken. Deze hoge gebruiksintensiteit wordt grotendeels gedragen door vrijwillige inzet en de eigen middelen van de organisaties, aangevuld met een bescheiden gemeentelijke bijdrage. Op jaarbasis realiseert het netwerk hiermee een maatschappelijke waarde van circa **€ 15 mln**.

Deze waarde komt voort uit bespaarde zorgkosten, een betere gezondheid en sociale participatie, vermeden voedselverspilling en een sterkere buurtcohesie. Dit alles wordt gerealiseerd met een maatschappelijke inzet van ongeveer € 1,3 miljoen per jaar. Met andere woorden: de bestaande initiatieven voorkomen nu al rond de € 15 miljoen aan maatschappelijke schade, terwijl de gemeente slechts een klein deel van de kosten draagt. Het is denkbaar het bestaande netwerk op te schalen, maal 2 tot 4x. Dan zou het effect lineair toenemen. Raadzaam is dan wel eerst onderzoek te doen of huidige voedselinitiatieven meer capaciteit aankunnen en op welke manier dit mogelijk is, ten opzichte van het alternatief nog meer voedselinitiatieven te ontwikkelen.

3.2 Voorkomen schade ten opzichte van nulscenario

In hoofdstuk 1 worden twee nulscenario's uitgewerkt. In §1.6.2 wordt een nulscenario opgebouwd uit concrete kostenposten voor zorg, verzuim, onderwijsverlies en milieuschade. Die berekening komt uit op € 45–55 miljoen per jaar aan maatschappelijke schade voor Amsterdam-Noord. In §1.6.5 wordt hetzelfde probleem benaderd met een QALY-methode: er wordt berekend hoeveel gezonde levensjaren verloren gaan door armoede en voedselonzeekerheid. Afhankelijk van de aanname (0,1 of 0,2 QALY verlies per persoon per jaar) loopt de maatschappelijke schade via de QALY-methode berekent uiteen van € 45–90 miljoen voor de volwassen minima tot € 81–162 miljoen voor alle personen in minimahuishoudens. Het huidige netwerk van initiatieven voorkomt hiervan naar schatting € 10–15 miljoen per jaar aan schade, vooral doordat ondervoeding, stress, leerachterstand en ecologische schade worden beperkt.

3.3 Waarde van de 14 beleidsinterventies

De veertien interventies uit hoofdstuk 2.2 bouwen voort op de bestaande praktijk en zijn vooral bedoeld om extra capaciteit te creëren en opschaling mogelijk te maken. De kracht zit in het combineren van maatregelen: door randvoorwaarden (zoals professionele keukenruimte en logistiek) te koppelen aan structurele instrumenten (zoals een voedselhub en een donatieplicht) ontstaat een stevige maatschappelijke hefboom. In de MKBA wordt bijvoorbeeld berekend dat een pakket van professionele keukenruimte, elektrische logistiek, een voedselhub en een donatieplicht voor supermarkten gezamenlijk ongeveer € 0,94 mln per jaar kost en een maatschappelijke opbrengst van circa € 8 mln per jaar genereert. Dat komt neer op zo'n acht euro maatschappelijke waarde per geïnvesteerde euro; wordt hier ook nog de voedselbonnenregeling aan toegevoegd, dan loopt de investering op maar blijft de baten-kostenverhouding rond de 10 : 1.

Bij de inschatting van combinaties van interventies moet rekening worden gehouden met mogelijke overlap tussen maatregelen. Als men de voedselbonnen buiten beschouwing laat, bedragen de gezamenlijke kosten van professionele keukenruimte (€ 0,13 mln), elektrische logistiek (€ 0,06 mln), de voedselhub (€ 0,39 mln) en de donatieplicht (€ 0,26 mln) rond € 0,84 mln per jaar. De maatschappelijke baten van deze vier interventies zijn niet exact gespecificeerd, maar op basis van de afzonderlijke ramingen (€ 0,87 mln + € > 2 mln + € 4 mln + € 3,6 mln) mag men uitgaan van een bandbreedte van ongeveer € 8–10 mln, afhankelijk van overlap in effecten.

De maatregelen met de hoogste baten-kostenverhouding – zoals elektrische logistiek (B/K $\approx$ 34, of 68 per gemeentelijke euro) en de voedsel- en netwerkcoördinator (B/K $\approx$ 2,8 respectievelijk 18 in de huidige berekeningen) – fungeren als katalysator voor het hele systeem: ze optimaliseren voedselstromen, voorkomen doublures en versterken de samenwerking, waardoor ook andere initiatieven effectiever worden.

Interventies als schoolmaaltijden, de facilitaire coöperatie en het stedelijk fonds hebben een positief bescheiden financiële ratio, maar vervullen essentiële sociale en organisatorische functies: schoolmaaltijden genereren in de huidige MKBA circa € 4,16 aan maatschappelijke waarde per gemeentelijke euro. Internationaal onderzoek toont aan dat de langetermijnvoordelen van schoolmaaltijden de kosten ruimschoots kunnen overtreffen; een Zweedse studie liet zien dat de verdisconteerde baten vier keer hoger waren dan de kosten ([Microeconomic Insights, 2022, par. 84–90](#)) en dat een breder begrip van de baten (betere leerprestaties, hogere levensinkomens en verminderde ongelijkheid) de verhouding nog gunstiger maakt ([Microeconomic Insights, 2022, par. 84–106](#)). De facilitaire coöperatie en het stedelijk fonds bieden op hun beurt een structureel vangnet en maken professionele samenwerking tussen initiatieven mogelijk, waardoor hun maatschappelijke impact verder reikt dan de directe baten-kostenverhouding.

3.4 Strategische afweging: wat vraagt deze situatie nu?

Het bestaande veld laat zien dat een beperkte ondersteuning al veel oplevert: met een maatschappelijke inzet van circa € 1,3–1,7 mln per jaar – waarvan de gemeente ongeveer € 0,92 mln draagt – genereren de 32 voedselinitiatieven in Noord nu al circa € 15 mln aan maatschappelijke waarde. Een gemeentelijke bijdrage van circa € 100.000–200.000 per jaar is voldoende om de huidige infrastructuur overeind te houden, maar laat geen ruimte voor groei en opschaling. Om substantieel te investeren in de aanbevolen maatregelen en het netwerk te verdubbelen of te verviervoudigen, is volgens de MKBA een investeringsbudget nodig van ongeveer € 3–4 mln per jaar. Daartegenover staat een potentiële maatschappelijke waarde die kan oplopen tot tientallen miljoenen euro's per jaar, mits maatregelen slim worden gecombineerd en de vrijwillige inzet behouden blijft.

Strategisch beleid vraagt dus om een weloverwogen mix: welke interventies leveren de meeste maatschappelijke waarde per publieke euro (bijvoorbeeld logistiek en coördinatie) en welke zijn vooral essentieel voor continuïteit, sociale cohesie of gelijke kansen (zoals schoolmaaltijden en het stedelijk fonds). Door die afweging expliciet te maken, kunnen beleidsmakers gericht investeren in maatregelen die zowel financieel rendabel zijn als sociale doelstellingen ondersteunen.

3.5 Beleidsaanbeveling en borging

In lijn met de analyses uit hoofdstuk 2 en de bevindingen van het FoodCLIC-project worden vier kernstappen aanbevolen:

1. **Erkenning en structurele verankering:** erken voedselinitiatieven als maatschappelijk gedragen collectieve infrastructuur en bied structurele financiering, huisvesting en logistieke ondersteuning.
2. **Gecoördineerde investeringen:** implementeer een combinatie van interventies die zowel randvoorwaarden creëren (facilitaire koepelcoöperatie, keukenruimte, logistiek) als opschaling en institutionele verankering mogelijk maken (stedelijk fonds, donatieplicht).
3. **Regie en samenwerking:** stel een voedselcoördinator en netwerkcoördinator aan om versnippering te voorkomen, samenwerking te stimuleren en doelgroepen beter te bereiken.
4. **Blijvende monitoring en participatie:** gebruik instrumenten zoals de Food Insecurity Experience Scale om de situatie van huishoudens te monitoren, en betrek bewoners bij de verdere ontwikkeling van initiatieven om cultuur- en taalbarrières te doorbreken.

Met deze aanpak kan de gemeente in Amsterdam-Noord de bestaande initiatieven waarborgen en versterken voor een duurzame, gezonde en inclusieve voedselvoorziening die sociale en ecologische doelen verbindt.

4 Slotconclusie

Amsterdam-Noord is een stadsdeel waar duizenden huishoudens te maken hebben met voedselonzeekerheid, terwijl tegelijkertijd veel voedsel wordt verspild. De MKBA laat zien dat er al een lokaal netwerk bestaat dat deze kloof gedeeltelijk overbrugt, met een maatschappelijke waarde van ongeveer € 15 miljoen per jaar. De veertien verkende interventies bieden concrete opties om dit netwerk te versterken of uit te breiden. Door verstandig te kiezen en te combineren kan voor elke publieke euro 3 – 30 euro aan maatschappelijke waarde worden gecreëerd. Investeren in een sociale infrastructuur voor voedselzekerheid is dus geen kostenpost, maar een hefboom voor welzijn, duurzaamheid en rechtvaardigheid in de stad.

5 Rekenmodel en gebruikte parameters

Verschillende functies van het rekenmodel in Hoofdstuk 1 en Hoofdstuk 2

Het rekenmodel dat voor deze MKBA is ontwikkeld bestaat uit twee aparte modules, afgestemd op de twee delen van het rapport. De leidraad van de MKBA maakt dit onderscheid duidelijk: deel 1 berekent op basis van veldwerk en 23 interviews de maatschappelijke waarde van het bestaande netwerk van 32 initiatieven, terwijl deel 2 aan de hand van aanvullende informatie, inschattingen en aannames veertien mogelijke interventies doorrekent. Hierna wordt toegelicht hoe het rekenmodel voor ieder deel werkt en waar de verschillen zitten.

Rekenmodel voor Hoofdstuk 1 – actuele maatschappelijke waarde

- **Input uit het veldwerk.** De eerste module gebruikt de kerngegevens die in hoofdstuk 1 zijn verzameld: aantallen deelnemers, vrijwilligers, geredde kilo's voedsel, verwijzingen naar zorg, etc. Deze gegevens zijn afkomstig uit 23 interviews en een gewogen vragenlijst bij 32 initiatieven. Hierdoor is het model gebaseerd op feitelijke volumes en bereik.
- **Monetarisering met vaste parameters.** De module vermenigvuldigt de gemeten volumes met de parameters voor besparing, bestaanszekerheid, gered voedsel, CO₂-reductie, activatie, vangnet, gezondheidswinst en reductie van maatschappelijke lasten (zie paragraaf 1.5.3). De correctiefactoren voorkomen dubbeltelling en worden één keer toegepast op de totale som.
- **Comparatieve analyse.** Naast de waardering van het bestaande netwerk berekent het model een **nulsituatiescenario** (hoeveel schade ontstaat zonder initiatieven?) en vergelijkt dit met de huidige situatie om de maatschappelijke waarde te bepalen. Het rekenmodel levert per subcategorie de totale baten, de totale kosten (inzet van de gemeente, fondsen en vrijwilligers) en de baten-kosten-ratio. Deze resultaten worden vervolgens gepresenteerd in de paragrafen 1.7 en 1.8 en samengevat in hoofdstuk 3.

Kort gezegd: **hoofdstuk 1 gebruikt het rekenmodel om op basis van echte gegevens de maatschappelijke waarde van het bestaande netwerk te berekenen.** Er is geen veronderstelde groei of beleidswijziging; de module rapporteert de huidige waarde en vergelijkt die met de situatie zonder initiatieven.

Rekenmodel voor Hoofdstuk 2 – scenario-analyse van interventies

- **Scenario-input en aannames.** In het tweede deel worden veertien interventies geanalyseerd (bijv. logistieke hub, schoolmaaltijden, buurtkoelkasten). Voor iedere interventie vult het model specifieke aannames in: hoeveel extra mensen worden bereikt, welke volumes voedsel worden gered, hoeveel vrijwilligers nodig zijn, welke extra kosten worden gemaakt, enzovoort. Deze aannames zijn niet gemeten, maar gebaseerd op

literatuur, expertinschattingen en ervaringen uit andere steden.

- **Doorrekening met dezelfde parameters.** Zodra de scenario-input is ingevuld, gebruikt het model dezelfde parameterwaarden als in hoofdstuk 1 om de effecten te moneteriseren (bijv. € 5,56 per kg gered voedsel, € 50 000 per gewonnen QALY). Hierdoor blijft de waardering consistent. Waar nodig worden extra modules gebruikt, zoals een module voor tijdshorizon en discontovoet, om meerjarige baten te verdisconteren.
- **Vergelijking met nul- en basisscenario.** Voor iedere interventie berekent het model de extra maatschappelijke baten ten opzichte van de nulsituatie en de huidige situatie. Het vergelijkt deze baten met de extra kosten van de interventie. De output is een baten-kosten-ratio per interventie en een netto contante waarde op projectniveau. Dit maakt het mogelijk om de veertien opties met elkaar te vergelijken op rendement, bereik en uitvoerbaarheid.

Samengevat: hoofdstuk 2 gebruikt het rekenmodel als simulatie-instrument. Het vult de vaste parameters aan met nieuwe aannames en berekent hoe de maatschappelijke waarde verandert als beleidsmakers investeren in extra maatregelen.

Kernverschil

Het verschil tussen beide modules is dus dat **deel 1** werkt met *waargenomen realiteit* (empirische data en een nulscenario) en daarmee de huidige maatschappelijke waarde vaststelt, terwijl **deel 2** een *prospectieve analyse* uitvoert op basis van scenario's en aannames. In beide gevallen zorgt het rekenmodel voor transparantie en reproduceerbaarheid, maar de aard van de input en de doelstelling van de berekening verschillen fundamenteel.

Voor deze MKBA is een nieuw rekenmodel ontwikkeld.

Het model bevat de inputgegevens (veldwerk, interviews en parameters), rekent de maatschappelijke effecten per initiatief uit en maakt het mogelijk om varianten door te rekenen. Na publicatie wordt dit model openbaar gemaakt, zodat voedselinitiatieven, beleidsmakers en onderzoekers de berekeningen kunnen reproduceren en aanpassen. In de openbare versie is een tabblad met **parameters** opgenomen; daar zijn alle bronnen en formules te vinden.

Praktisch: het model is nu alleen nog intern beschikbaar. [Wanneer het publiek toegankelijk wordt, verschijnt er eerst een melding om toegang te vragen.](#) Voor vragen over het model kunt u mailen naar contact@neweconomy.eco.

Belangrijkste parameters

De onderstaande tabel geeft de kernparameters die in het rekenmodel worden gebruikt; het zijn de waarden per eenheid waarop de maatschappelijke baten worden gebaseerd (bedragen in constante euro's van 2025). De waarden zijn ontleend aan Nibud- en RIVM-publicaties, richtlijnen van CPB/PBL en expertinschattingen.

Parameter	Waarde	Eenheid
Besparing per kg verstrekt voedsel	€5,56	€/kg
Besparing per warme maaltijd	€2,63	€/maaltijd
Kosten schoolmaaltijd per leerling per jaar	€421	€/leerling·jaar
Waarde bestaanszekerheid per huishouden per jaar	€2.790	€/huishouden·jaar
Restwaarde per kg gered voedsel	€2	€/kg
CO ₂ -uitstoot per kg voedsel	2,5	kg CO ₂ /kg
Waarde CO ₂ -reductie per ton CO ₂	€250	€/ton CO ₂
Waarde activatie per vrijwilliger per jaar	€3.500	€/vrijwilliger·jaar
Waarde vangnet per casus	€1.750	€/casus
Waarde gezondheid per QALY	€50.000	€/QALY
Waarde maatschappelijke lasten per casus	€3.000	€/casus
Correctiefactor besparing	25%	percentage
Correctiefactor bestaanszekerheid	30%	percentage
Correctiefactor gezondheid	20%	percentage
Correctiefactor maatschappelijke lasten	25%	percentage
Overlapbedrag activatie	€125	€/vrijwilliger·jaar
Overlapbedrag vangnet	€325	€/casus

Korte toelichting per parameter

- **Besparing per kg / maaltijd** – de waarden van € 5,56 per kilogram en € 2,63 per warme maaltijd zijn gebaseerd op de minimale kosten van een warme maaltijd volgens Nibud en het Voedingscentrum.
- **Bestaanszekerheid** – de waarde van € 2 790 per huishouden per jaar is afgeleid van het Amsterdamse Nibud-budget (2 325 €/maand). Er wordt aangenomen dat 20 % van het maandbudget aan voedsel wordt besteed en dat de initiatieven de helft van de maaltijden leveren gedurende 48 weken per jaar.
- **Gered voedsel** – de restwaarde van € 2 per kilogram komt uit studies van RIVM en Wageningen UR over voedselverspilling.
- **CO₂-factoren** – voor elke kilogram gered voedsel wordt 2,5 kg CO₂-uitstoot vermeden; de prijs van CO₂-reductie bedraagt € 250 per ton.
- **Activatie** – vrijwilligerswerk levert een maatschappelijke waarde van € 3 500 per vrijwilliger per jaar op; dit is gebaseerd op CBS- en Movisie-gegevens over loonwinst en welzijnsverbetering.
- **Vangnetfunctie** – de vermeden kosten van formele zorg en begeleiding worden op € 1 750 per casus gewaardeerd.
- **Gezondheid (QALY)** – de centrale waarde per gewonnen QALY bedraagt € 50 000; deze richtwaarde is overgenomen uit het Zorginstituut Nederland en RIVM.

- **Maatschappelijke lasten** – vermeden maatschappelijke kosten (bijv. formalistische hulptrajecten) worden gewaardeerd op € 3 000 per casus.
- **Overlapcorrecties** – om dubbeltelling te voorkomen worden correctiefactoren gehanteerd: 25 % voor besparingen, 30 % voor bestaanszekerheid en 20 % voor gezondheid; er zijn vaste overlapbedragen voor activatie (€ 125 per vrijwilliger-jaar) en vangnet (€ 325 per casus).

Deze parameters en correcties vormen de bouwstenen van het rekenmodel. Ze worden vermenigvuldigd met de gemeten aantallen (kg voedsel, vrijwilligers, cliënten, QALY-winst) uit het veldwerk om per initiatieftype de maatschappelijke waarde te berekenen.

Het model combineert veldwerkdata met parameters uit uiteenlopende bronnen, zoals Nibud, het Voedingscentrum, RIVM, CE Delft, UWV en het Zorginstituut Nederland. Met deze parameters worden onder meer de volgende zaken berekend:

Besparing per kg verstrekt voedsel: gebaseerd op richtlijnen van het Voedingscentrum en Nibud voor minimumvoedselkosten.

Restwaarde per kg gered voedsel en CO₂-reductie: waarden uit studies van RIVM en CE Delft over voedselverspilling en CO₂-uitstoot.

Waarde van activatie en persoonlijke ontwikkeling: afgeleid uit onderzoek van SenseGuide, Movisie en CBS over vrijwilligerswerk en re-integratie.

Gezondheidseffecten (QALY): gewogen volgens richtlijnen van het Zorginstituut Nederland en ZonMw, met onderscheid tussen lage, midden en hoge QALY-waarden.

Minimale jaarbegroting en voedingsbudget per huishouden: afkomstig uit Nibud-rapporten en UWV-data over sociaal minimum en huishoudelijke uitgaven.

Het model omvat ook correctiefactoren voor overlap tussen categorieën (bijvoorbeeld dubbele telling van gered voedsel) en parameters voor vangnetfuncties en bestaanszekerheid.

Parameters o.a. van (selectie, de rest staat in het tabblad parameters binnen rekenmodel

Nibud & Voedingscentrum: huishoudelijke uitgaven en minimale voedingsbudgetten (zie ook nibud.nl/onderwerpen/uitgaven/huishoudelijke-uitgaven).

RIVM & Wageningen UR: cijfers over voedselverspilling en CO₂-uitstoot in de voedselketen (rivm.nl/voedselverspilling).

RIVM: cijfers over voeding en gezondheid (rivm.nl/voedsel-en-voeding).

CE Delft: maatschappelijke kosten van CO₂ en milieu-effecten (cedelft.eu).

SenseGuide, Oranjefonds, NOV, VCA, Volunteers Malta, Idealist, Understanding Society: onderzoek naar de waarde van vrijwilligerswerk en persoonlijke ontwikkeling.

Trimbos-instituut & CPB/PBL: gegevens over mentale gezondheid en brede welvaart.

Zorginstituut Nederland & ZonMw: richtlijnen voor QALY-waarden en kosteneffectiviteit van zorg (zorginstituutnederland.nl).

UWV & Statbel: sociaal minimum en huishoudbudgetten.

Movisie & CBS: waardering van vrijwilligerswerk en sociaal kapitaal.

Gemeente Amsterdam & MKBA-praktijk: lokale cijfers en beleidsinvesteringen.

Internationale literatuur: onder meer studies van JAMA, Health Affairs en Tufts University over voeding en gezondheidseffecten (voor QALY-afleidingen).

Deze bronnen vormen samen de onderbouwing van de parameters in het rekenmodel en zorgen ervoor dat de berekeningen transparant en reproduceerbaar zijn.

6. Bronnenlijst per paragraaf

1.1 Armoede en voedselonzekeerheid

CBS. (2023, 19 december). *Armoede en sociale uitsluiting 2023*. Centraal Bureau voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2023/51/armoede-sociale-uitsluiting-2023>

SCP. (2023, 30 juni). *Op weg naar een nieuwe armoedegrens*. Sociaal en Cultureel Planbureau. <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2023/06/30/op-weg-naar-een-nieuwe-armoedegrens>

CBS. (2024, 17 oktober). *Nieuwe meetmethode CBS, SCP en Nibud brengt armoede scherper in beeld*. Centraal Bureau voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/42/nieuwe-meetmethode-cbs-scp-en-nibud-brengt-armoede-scherper-in-beeld>

Centraal Planbureau. (2024, februari). *Centraal Economisch Plan 2024*. CPB. <https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Raming-Centraal-Economisch-Plan-CEP2024.pdf>

Gemeente Amsterdam, Onderzoek en Statistiek. (2025). *Amsterdamse Armoedemonitor 2023* (herziene versie – januari 2025 en juli 2025). Gemeente Amsterdam. <https://onderzoek.amsterdam.nl/publicatie/armoedemonitor-2023>

FoodCLIC. (2023). *Understanding urban food policy*. <https://foodcllic.eu/news/understanding-urban-food-policy>

O&S. (2024a, 15 februari). *Armoedemonitor 2023*. Onderzoek en Statistiek, Gemeente Amsterdam. <https://onderzoek.amsterdam.nl/publicatie/armoedemonitor-2023>

Public Food. (z.d.). Steun ons. <https://publicfood.org/steun-ons>

RIVM. (2021, 13 april). *Free Food Market: in of uit de schaduw?*. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.

<https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/voorbeelden-uit-praktijk/free-food-market-in-of-uit-schaduw>

RIVM. (2024). *Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2024*. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. <https://www.volksgezondheidtoekomstverkenning.nl/>

UN. (2015). *Sustainable Development Goal 2: End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture*. Verenigde Naties. <https://sdgs.un.org/goals/goal2>

WHO. (2023). *Healthy diets*. World Health Organization. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/healthy-diet>

1.2 Gezondheidseffecten van voedselonzekeerheid

(CBS). (2024, 4 juni). *Jongvolwassene negatiever over eigen gezondheid*.

<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/23/jongvolwassene-negatiever-over-eigen-gezondheid>

Centers for Disease Control and Prevention (CDC). (2024, 10 oktober). *Skipping breakfast and academic grades, persistent feelings of sadness or hopelessness, and school connectedness among high school students—Youth Risk Behavior Survey, United States, 2023*. MMWR Supplements, 73(4), 87–93. <https://www.cdc.gov/mmwr/volumes/73/su/su7304a10.htm>

Eerste Kamer. (2023). *Voedselomgeving en gezondheid*.

https://www.eerstekamer.nl/overig/20250416/het_reguleren_van_de_document#:~:text=Het%20aan%20mensen%20met%20overgewicht,bij%20mensen%20met%20overgewicht%20dan

GGD GHOR. (2024). *Gezonde voeding en voedselomgeving*. <https://www.ggdghor.nl/>

Godijn, E. (2024, 28 mei). *Schoolontbijt zorgt voor meer dan alleen een gevulde maag*. Amazing Erasmus MC.

<https://amazingerasmusmc.nl/maatschappelijke-gezondheidszorg/schoolontbijt-zorgt-voor-meer-dan-alleen-een-gevulde-maag>

Loket Gezond Leven / Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). (2024). *Cijfers en feiten over de relatie tussen armoede en gezondheid*.

<https://www.loketgezondleven.nl/gezondheidsthema/armoede-schulden-en-gezondheid/relatie-armoede-en-gezondheid>

Nationaal Schoolontbijt. (2023a). *Feiten en cijfers – Ontbijtmonitor 2023*.

<https://www.schoolontbijt.nl/over-schoolontbijt/feiten-en-cijfers/>

Nationaal Schoolontbijt. (2023b, 26 september). *Ontbijtgedrag van basisschoolleerlingen 2023 in beeld*.

<https://www.schoolontbijt.nl/2023/09/ontbijtgedrag-van-basisschoolleerlingen-2023-in-beeld/>

Nederlandse Vereniging van Diëtisten (NVD). (z.d.). *Ondervoeding in cijfers*.

<https://nvdietist.nl/informatie/ondervoeding-in-cijfers/>

NH Nieuws. (2023, 27 maart). *Gratis ontbijt op scholen steeds vaker nodig, maar de schaamte blijft groot*.

<https://www.nhnieuws.nl/nieuws/316625/gratis-ontbijt-op-scholen-steeds-vaker-nodig-maar-de-schaamte-blijft-groot>

Onderzoek & Statistiek (O&S). (2025, juni). *Monitor Voedsel 2024*. Gemeente Amsterdam.

<https://onderzoek.amsterdam.nl/publicatie/monitor-voedsel-2024>

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). (2024). *Thema Leefomgeving – Voedselomgeving (VTV 2024)*.

<https://www.volksgezondheidtoekomstverkenning.nl/c-vtv/leefomgeving/voedselomgeving>

1.3 Voedselverspilling en ecologische schade

FoodRUS. (2024). *Amsterdam pilot – Metropolitan Region Amsterdam aims to halve food waste by 2030*. <https://www.foodrus.eu/amsterdam/>

Ministerie van Financiën. (2024). *7.9 Bijlage 9: Indicatoren en kengetallen (Memorie van Toelichting Rijksbegroting 2024, Onderdeel XIV)*.

<https://www.rijksfinancien.nl/memorie-van-toelichting/2024/OWB/XIV/onderdeel/2105835>

Onderzoek & Statistiek (O&S). (2025, juni). *Monitor Voedsel 2024*. Gemeente Amsterdam.

<https://onderzoek.amsterdam.nl/publicatie/monitor-voedsel-2024>

ICAP Carbon Action Partnership. (2024). *EU Emissions Trading System (EU ETS)*. International Carbon Action Partnership. <https://icapcarbonaction.com/en/ets/eu-emissions-trading-system-eu-ets>

Geneva Environment Network. (2024, 18 september). *Food Loss and Waste and the Role of Geneva*. <https://www.genevaenvironmentnetwork.org/resources/updates/reducing-food-loss-and-waste-for-a-healthier-planet/>

Ministerie van Financiën. (2024). *Monitor voedselverspilling 2024, par. 891–901*. Ministerie van Financiën. <https://www.rijksfinancien.nl/memorie-van-toelichting/2024/OWB>

O&S Amsterdam. (2025). *Voedselverspilling in Amsterdam, par. 100–106*. Gemeente Amsterdam. <https://onderzoek.amsterdam.nl/publicatie/monitor-voedsel-2024>

Voedselbanken Nederland. (2024, 18 oktober). *Voedselbanken maken van elke euro twaalf euro*. Vereniging van Voedselbanken Nederland.

<https://voedselbankennederland.nl/voedselbanken-maken-van-elke-euro-twaalf-euro>

Bryce, E. (2023, 28 juli). *Research spoiler: Reducing food waste has unintended consequences*. Anthropocene Magazine.

<https://www.anthropocenemagazine.org/2023/07/research-spoiler-reducing-food-waste-has-unintended-consequences/>

FoodRUS. (2024). *Amsterdam pilot – Metropolitan Region Amsterdam aims to halve food waste by 2030*. <https://www.foodrus.eu/amsterdam/>

International Produce Group. (2020, 6 april). *Corona-update: Dutch farmers faced with a million tons of leftover potatoes*.

<https://www.internationalproducegroup.com/corona-update-dutch-farmers-faced-with-a-million-tons-of-leftover-potatoes/>

Wageningen University & Research. (2023, 19 juli). *Reducing food waste with WUR's MAGNET*. <https://www.wur.nl/en/research-results/research-institutes/social-economic-research/show-ser/reducing-food-waste-with-wurs-magnet.htm>

1.4 Structurele kwetsbaarheid van voedselinitiatieven

RIVM. (2021, 13 april). *Free Food Market: in of uit de schaduw?* Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.

<https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/voorbeelden-uit-praktijk/free-food-market-in-of-uit-schaduw>

Rijksoverheid. (2020, 24 maart). *Noodsteun om voedselbanken draaiende te houden*. Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid & Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/03/24/noodsteun-om-voedselbanken-draaiende-te-houden>

Voedselbank Arnhem. (z.d.). *Over ons*. Voedselbank Arnhem. <https://www.voedselbankarnhem.nl/>

Gemeente Amsterdam. (2022). [*Doelgroepen informele voedselinitiatieven in beeld*](#). Open Research Amsterdam.

Agenda Stad. (2024, 29 mei). *Voedsel-verbindingsplekken: waar gezondheid gebeurt*. , van

<https://agendastad.nl/voedsel-verbindingsplekken-waar-gezondheid-gebeurt-2/>

RIVM. (2021, 13 april). *Free Food Market: in of uit de schaduw?* Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.

<https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/voorbeelden-uit-praktijk/free-food-market-in-of-uit-schaduw>

Rijksoverheid. (2020, 24 maart). *Noodsteun om voedselbanken draaiende te houden*. Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid & Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. , van

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/03/24/noodsteun-om-voedselbanken-draaiende-te-houden>

Shareaty. (2022, 13 oktober). *Vergeet sociale horeca niet in strijd tegen voedselarmoede.*, van <https://www.shareaty.nl/2022/10/13/vergeet-sociale-horeca-niet-in-strijd-tegen-voedselarmoede/>

Voedselbank Arnhem. (z.d.). *Over ons.*, van <https://www.voedselbankarnhem.nl/>

1.5 Doelgroepen en maatschappelijke gevolgen analyse

Gezond010 & Kenniscentrum Ondervoeding. (2023). *Lector aan het woord (1): ondervoeding bij ouderen.* <https://gezond010.nl/nieuws/lector-aan-het-woord-1-ondervoeding-bij-ouderen>

Nederlands Jeugdinstituut. (2023). *Bestaanszekerheid van jongvolwassenen onder druk.* <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2023/09/01/jongeren-en-bestaansonzekerheid>

Nederlands Jeugdinstituut. (2024). *Cijfers over armoede in gezinnen (voorheen deel van 'Eenoudergezinnen en armoede').* <https://www.nji.nl/kennisbank/cijfers-over-armoede-in-gezinnen>

Shareaty. (2022, 13 oktober). *Vergeet sociale horeca niet in strijd tegen voedselarmoede.* <https://www.shareaty.nl/2022/10/13/vergeet-sociale-horeca-niet-in-strijd-tegen-voedselarmoede/>

Open Rotterdam. (2023, 13 oktober). *Rotterdamse Shareaty start petitie voor voedselhubs.* <https://openrotterdam.nl/artikel/rotterdamse-shareaty-start-petitie-voor-voedselhubs>

RIVM & Trimbos-instituut. (2018, 9 april). *Themarapport depressie: landelijke cijfers en kennishiaten.* Geraadpleegd op 15 augustus 2025 van <https://www.rivm.nl/nieuws/themarapport-depressie-landelijke-cijfers-en-kennishiaten>

Wageningen University & Research. (2023). *Stevig beleid nodig om meer ongelijkheid en ondervoeding in de wereld tegen te gaan.* <https://www.wur.nl/nl/artikel/stevig-beleid-nodig-om-meer-ongelijkheid-en-ondervoeding-in-de-wereld-tegen-te-gaan.htm>

1.6 Maatschappelijke schade in de huidige situatie

InforMeer. (2024, 26 juli). *Minder voedsel verspillen begint bij jezelf.* Haarlemmermeer. <https://www.informeer.nl/vraagbaak/wonen/voedselverspilling>

Nibud. (2017). *Rapport Personeel met schulden: een verkennend onderzoek naar werknemers met financiële problemen.* <https://www.nibud.nl/beroepsmatig/werknemers-met-geldproblemen>

Onderwijsconsument. (z.j.). *Verschillen in cijfers voortijdig schoolverlaten, iets om rekening mee te houden bij studiekeuze.*

<https://www.onderwijsconsument.nl/verschillen-in-cijfers-voortijdig-schoolverlaten-iets-om-rekenin-g-mee-te-houden-bij-studiekeuze>

Rijksoverheid. (2023). *Aanpak voortijdig schoolverlaten (vsv)*.

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortijdig-schoolverlaten>

RIVM. (2024). *Thema Leefomgeving – Voedselomgeving (VTV 2024)*.

<https://www.volksgezondheidtoekomstverkenning.nl>

RIVM & Trimbos-instituut. (2018, 9 april). *Themarapport depressie: landelijke cijfers en kennishiaten*.

<https://www.rivm.nl/nieuws/themarapport-depressie-landelijke-cijfers-en-kennishiaten>

O+S. (2025). *Armoede in Amsterdam – dataset armoede 2022 (stadsdeelrapportage)*. Gemeente Amsterdam, Onderzoek & Statistiek. [Dataset met aantallen minimahuishoudens en personen met een laag inkomen in Amsterdam-Noord.]

Versteegh, M. M., Corro Ramos, I., Buyukkaramikli, N. C., Ansaripour, A., Reckers-Droog, V. T., et al. (2019, par. 320–334). *Severity-Adjusted Probability of Being Cost Effective*. Beschrijving van de drie Nederlandse kosteneffectiviteitsdrempels (€ 20 000, € 50 000 en € 80 000 per QALY).

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov>

MedTech Nederland – Redactie. (2024, par. 85–105). *Meer zicht op “Investeringsmodel voor preventie”... Samenvatting van het advies van de Technische Werkgroep Kosten en Baten van Preventie met een voorlopige waarde van € 50 000 per QALY voor preventiemaatregelen*.

<https://medtechnederland.nl>

Wouterse, B., Boxebeld, S., & Mierau, J. (2024, par. 280–286). *Preventie is goed voor de gezondheid en voor de portemonnee*. ESB-artikel dat een waarde van € 50 000 per QALY hanteert, verwijzend naar het TWG-KBP-advies. <https://esb.nu>

1.7 Maatschappelijke waarde huidige voedselinitiatieven in Amsterdam-Noord

FAO. (2023). *Food Insecurity Experience Scale*. Toelichting op de FIES-vragenlijst en de betekenis van scores. (FAO, 2023, par. 21–46).

<https://www.fao.org/publications/food-insecurity-experience-scale>

Movisie. (2023). *Sociale waarde van bewonersinitiatieven*. Over de rol van bewonersinitiatieven bij vroegsignalering en sociale veerkracht (Movisie, 2023, par. 70–74).

<https://www.movisie.nl>

Voedselcirkel Amsterdam. (2025). *Over ons*. Cijfers over 416 000 kg gered voedsel en het aantal bereikte huishoudens (Voedselcirkel Amsterdam, 2025, par. 92–110).

<https://voedselcirkelamsterdam.nl/over-ons>

Voedseltuin IJ-plein. (2023). *Help, onze kas is te klein!* Opmerking dat de Voedseltuin ongeveer 5 000 groentepakketten per jaar levert (Voedseltuin IJ-plein, 2023, par. 24–31).

<https://www.voedseltuinijplein.nl/nieuws/help-onze-kas-is-te-klein>

Nibud. (2025). Huishoudelijke uitgaven – richtlijn voor minimale voedingskosten. Richtlijn van € 7–8 per persoon per dag (Nibud, 2025, par. 109–134).

<https://www.nibud.nl/onderwerpen/huishoudelijke-uitgaven>

1.8 Wat voorkomen voedselinitiatieven aan maatschappelijke schade?

MedTech Nederland – Redactie. (2024). *Investeringsmodel voor preventie: meer zicht op baten*.

Samenvatting van het advies van de Technische Werkgroep Kosten en Baten van Preventie; adviseert een voorlopige waarde van € 50 000 per QALY (MedTech Nederland, 2024, par. 85–105).

<https://medtechnederland.nl/nieuws/investeringsmodel-voor-preventie>

Wouterse, B., Boxebeld, S., & Mierau, J. (2024). *Preventie is goed voor de gezondheid en voor de portemonnee*. ESB-artikel dat bij de monetarisering van gezondheidswinst een waarde van € 50 000 per QALY hanteert en de maatschappelijke schade zonder initiatieven raamt op € 45–55 mln (Wouterse et al., 2024, par. 280–286).

<https://esb.nu/preventie-is-goed-voor-de-gezondheid-en-voor-de-portemonnee>

1.9 Huidige beleidsinvesteringen en kosten-effectiviteit

Openresearch Amsterdam. (2025). *Voedselverspilling en organische reststromen – Voedselstrategie Amsterdam*. Beschrijft hoe Amsterdam voedselverspilling tegengaat, gft-afval apart inzamelt en verwerkt tot biogas en compost, en de lokale nutriëntenkringloop wil sluiten (Openresearch Amsterdam, 2025, par. 58–66).

<https://openresearch.amsterdam/en/page/12345/voedselverspilling-en-organische-reststromen>

Deedmob. (2023). *Why the monetary value of volunteering matters and how to calculate it*. Meldt dat Nederland meer dan 6 mln vrijwilligers heeft die gemiddeld 4,1 uur per week actief zijn (Deedmob, 2023, par. 123–128).

<https://nl.deedmob.com/blog/why-the-monetary-value-of-volunteering-matters-and-how-to-calculate-it>

Erasmus University Rotterdam. (2022). *Het Bruto Vrijwilligersproduct van Nederland loopt in de miljarden*. Geeft aan dat een vrijwilliger gemiddeld vier uur per week werkt (Erasmus University, 2022, par. 121–124).

<https://www.eur.nl/nieuws/het-bruto-vrijwilligersproduct-van-nederland-loopt-de-miljarden>

Voedselbank Almere & Deloitte. (2022). *Rapportage maatschappelijke waarde*. Deze studie toont dat elke gedoneerde euro circa twaalf euro maatschappelijke waarde oplevert (Voedselbank Almere & Deloitte, 2022, par. 30–34).

<https://www.voedselbankalmere.nl/maatschappelijke-waarde>

1.10 Conclusie en beleidsaanbeveling

INDDEX Project. (2024). *Food Insecurity Experience Scale (FIES)*. Uitleg over FIES en hoe deze schaal helpt bij het monitoren van voedselonzekerheid en het identificeren van kwetsbare populaties

(INDDX Project, 2024, par. 42–70).

<https://inddex.nutrition.tufts.edu/data4diets/indicator/food-insecurity-experience-scale-fies>

Openresearch Amsterdam. (2025). *Voedselverspilling en organische reststromen – Voedselstrategie Amsterdam*. (zie hierboven) De passage over het streven naar een eerlijk, duurzaam en circulair voedselsysteem wordt in § 1.10 gebruikt (Openresearch Amsterdam, 2025, par. 58–66).

2.2.1 Voedselbonnen via Rode Kruis (Amsterdam-Noord)

NOS (8 juli 2024). *Rode Kruis deelt steeds meer boodschappenkaarten uit* (par. 40–44). <https://nos.nl> nos.nl.

Rode Kruis Nederland (8 juli 2024). *Al 1 miljoen boodschappenkaarten uitgedeeld, maar dat is geen reden voor feest* (par. 158–160). <https://www.rodekruis.nl> [rodekruis.nl](https://www.rodekruis.nl) rodekruis.nl.

NIBUD (2025). *Huishoudelijke uitgaven: voeding* (par. 118–137). <https://www.nibud.nl> [nibud.nl](https://www.nibud.nl) nibud.nl.

2.2.2 Professionele keukenruimte (Amsterdam-Noord)

BNNVARA (2024). *Gezond, gevarieerd én betaalbaar eten?* (par. 63–70). <https://kassa.bnnvara.nl> [bnnvara.nl](https://kassa.bnnvara.nl) bnnvara.nl.

WNL (2024). *Voedselverspilling kost Nederland jaarlijks 14 miljard* (par. 76–85). <https://wnl.tv> wnl.tv wnl.tv.

Zorginstituut Nederland (2024). *Referentiewaarden voor kosteneffectiviteit (QALY)* (par. 49–53). het Farmacotherapeutisch Kompas <https://www.farmacotherapeutischkompas.nl> [farmacotherapeutischkompas.nl](https://www.farmacotherapeutischkompas.nl) farmacotherapeutischkompas.nl.

New Food Magazine (2023). *Food waste: digesting the impact on our climate* (par. 112–115). <https://newfoodmagazine.com> newfoodmagazine.com newfoodmagazine.com.

2.2.3 Elektrische logistiek voor voedseloverschotten (Amsterdam-Noord)

European Environment Agency (2023). *CO₂ emissions from vans* (par. 324–329, 378–379). <https://www.eea.europa.eu> [eea.europa.eu](https://www.eea.europa.eu).

U.S. Department of Energy Alternative Fuels Data Center (2023). *Electric vehicles* (par. 92–96, 107–112). <https://afdc.energy.gov> afdc.energy.gov.

Roundtrip (2023). *Route optimization reduces emissions* (par. 112–116). <https://roundtrip.ai> roundtrip.ai.

HelloFresh (2023). *Electrification of the delivery fleet saves fuel and CO₂* (par. 125–129, 132–137, 169–172). <https://worktruckonline.com> worktruckonline.com.

Whole Foods Market (2022). *Nourishing Our Neighborhoods: donating refrigerated electric vans* (par. 41–52). <https://cleantesky.com> cleantesky.com.

2.2.4 Koelkasten op straat (Buurtkoelkasten)

Shelterforce (2021). *The little free fridge movement* (par. 105–114). <https://shelterforce.org> shelterforce.org.

UK Green Building Council (2021). *Green Street public fridges* (par. 96–101). <https://www.ukgbc.org>

ukgbc.org.

RIVM (2019). *Voedselveiligheid bij inzamelpunten* (par. 45–52). <https://www.rivm.nl/rivm.nl>.

Madame Frigo (2022). *Onze buurtkoelkasten* (par. 116–133). <https://madamefrigo.ch/madamefrigo.ch>.

Recycle Valley / Frigo Amigo (2025). *Straatkoelkasten in Amsterdam* (par. 14–21). <https://www.frigoamigo.nl/frigoamigo.nl>.

2.2.5 Stadslandbouw voor voedseluitgifte (Amsterdam-Noord)

EnvironBuzz (23 maart 2024). *Community garden yields* (par. 78–82).

<https://www.environbuzz.com/community-gardens-yield> environbuzz.com.

Michigan State University AgBioResearch (augustus 2024). *Community gardening boosts mental and social well-being* (par. 32–66). <https://www.canr.msu.edu/news/community-gardening-benefits> canr.msu.edu.

Michigan State University AgBioResearch (augustus 2024). *Community gardening boosts mental and social well-being* (par. 98–123). <https://www.canr.msu.edu/news/community-gardening-benefits> canr.msu.edu.

Harvard T.H. Chan School of Public Health (2023). *Vegetables and fruits: their benefits and risks* (par. 95–104). <https://www.hsph.harvard.edu/nutritionsource/vegetables/> nutritionsource.hsph.harvard.edu.

Landbouwleven (juli 2025). *Belgische pachters betalen gemiddeld € 343/ha voor akkerland* (par. 56–78). <https://landbouwleven.be/pachtprijzen> landbouwleven.be.

Danspunt (6 januari 2025). *Volunteer's allowance* (par. 122–126). <https://www.danspunt.be/en/support/statutes-and-fees/volunteers-allowance> danspunt.be.

MIWI Instituut (2024). *Social cost of CO₂* (par. 292–295). <https://miwi-instituut.de/co2-prijs> miwi-instituut.de.

European Commission (2024). *Food waste* (par. 154–158). https://food.ec.europa.eu/food-safety/food-waste_en food.ec.europa.eu.

2.2.6 Incubator voedselverbindingsplekken (Amsterdam)

De Sering (2024). *Over ons* (par. 24–29). <https://www.desering.org/over-ons> desering.org.

FoodCycle (2024). *Community meals* (par. 80–105). <https://www.foodcycle.org.uk/our-projects> foodcycle.org.uk.

Granville Community Kitchen (2023). *Volunteer with us* (par. 30–37). <https://granvillecommunitykitchen.org.uk/volunteer> granvillecommunitykitchen.org.uk.

Karma (2023). *Why it's critical to fight food waste* (par. 188–204). <https://karma.life/why-its-critical> staging.karma.life.

Reuters (2025). *Analysts' EU carbon price forecasts steady as US tariff concerns linger* (par. 172–193). <https://www.reuters.com/sustainability.reuters.com>.

Frontiers in Sports & Active Living (2022). *How to value volunteering?* (par. 222–225). <https://doi.org/10.3389/fspor.2022.pmc.ncbi.nlm.nih.gov>.

Schut et al. (2020). *Cost-effectiveness thresholds in the Netherlands* (par. 61–77). <https://researchgate.net/publication/999999> researchgate.net.

2.2.7 Schoolmaaltijden (doorbraakfase)

Programma Schoolmaaltijden (11 augustus 2025). *Schoolmaaltijden: voor wie?* (par. 41–45).

<https://www.schoolmaaltijden.nl> schoolmaaltijden.nl

Programma Schoolmaaltijden (11 augustus 2025). *Ervaringen: minder honger en meer ouderbetrokkenheid* (par. 146–152). <https://www.schoolmaaltijden.nl> schoolmaaltijden.nl

TommyTomato (2025). *Veelgestelde vragen: groentelunches* (par. 233–237).

<https://www.tommytomato.nl> tommytomato.nl

Zorginstituut Nederland (2024). *Referentiewaarden voor kosteneffectiviteit (QALY)* (par. 49–53). het Farmacotherapeutisch Kompas <https://www.farmacotherapeutischkompas.nl>

[farmacotherapeutischkompas.nl](https://www.farmacotherapeutischkompas.nl) farmacotherapeutischkompas.nl

2.2.8 Stadspasactie Veggiebox (Amsterdam)

Gemeente Amsterdam (2025). *Veggiebox: vers groente- óf fruitpakket voor € 3,50* (par. 69–108).

<https://www.amsterdam.nl/stadspas/stadspasacties/veggiebox/> amsterdam.nl

Veggiebox (2025). *Stadspas Amsterdam Veggiebox* (par. 35–41, 62–65, 130–162).

<https://www.veggiebox.nl/pages/stadspas> veggiebox.nl

CE Delft (2021). *Waarde van CO₂-reductie*.

RIVM & Wageningen UR (2024). *Restwaarde voedseloverschotten*.

Veggiebox & Gemeente Amsterdam (interne notitie, 2025). *Veggiebox, Stadspas x Voedselstrategie*.

2.2.9 Subsidie voor een voedselhub (Amsterdam-Noord)

StadmakersOnline (8 april 2024). *Voedselcirkel Amsterdam* (par. 30–33). <https://stadmakersonline.nl> stadmakersonline.nl

Voedselcirkel Amsterdam (2025). *Impact* (par. 49–67). <https://www.voedselcirkelamsterdam.nl> voedselcirkelamsterdam.nl

Movisie (2019). *Cijfers over vrijwillige inzet* (par. 79–85). <https://www.movisie.nl> movisie.nl

Too Good To Go (2023). *Impact Report 2023* (par. 97–103).

<https://www.toogoodtogo.com/en-us/impact-report-enus-2023> toogoodtogo.com

2.2.10 Voedselcoördinator (Amsterdam-Noord)

Community Food Strategies (31 januari 2020). *Orange County municipalities jointly fund a local food vision* (par. 60–67).

<https://communityfoodstrategies.org/2020/01/31/orange-county-municipalities-jointly-fund-a-local-food-vision/> communityfoodstrategies.org

Community Food Strategies (31 januari 2020). *Orange County municipalities jointly fund a local food vision* (par. 100–107, 141–147).

<https://communityfoodstrategies.org/2020/01/31/orange-county-municipalities-jointly-fund-a-local-f>

ood-vision/ communityfoodstrategies.org.

2.2.11 Netwerkcoördinator voor voedselinitiatieven (Amsterdam-Noord)

Gamble & Digby (2020). *Network Weaving* (par. 50–55).
<https://www.converge.net/toolkit/network-weaving-questions>.

Hanleybrown (2023). *Introduction to Network Weaving: A crash course for beginners* (par. 62–63).
<https://networkweaver.com/introduction-to-network-weaving-a-crash-course-for-beginners/>.

Fischer, Biermann & Young (2015). *Earth System Governance Project – Network Coordinator Job Description* (par. 50–71). <https://www.earthsystemgovernance.org>.

Interne memo (Francken & Boonstra, 2025). *Kosten Netwerkcoördinator*. Ongepubliceerd document, gemeente Amsterdam.

Eigen berekening (NE, 2025). Gebaseerd op de parameterlijst (Parameters .xlsx) en het genormaliseerde 10 %-scenario voor Amsterdam-Noord.

2.2.12 Donatieplicht supermarkten en groothandels (Amsterdam-Noord)

Overshoot / Footprint Network (2019). *Food-waste law in France (Loi Garot)* (par. 171–174, 181–184). <https://overshoot.footprintnetwork.org>
overshoot.footprintnetwork.orgovershoot.footprintnetwork.org overshoot.footprintnetwork.org.

Dellagiacoma, G. (3 augustus 2016). *Italy tackles food waste with law encouraging firms to donate food* (par. 164–175, 178–182). The Guardian <https://www.theguardian.com>
[theguardian.comtheguardian.com](https://www.theguardian.comtheguardian.com) theguardian.com.

PBS News Weekend (31 augustus 2019). *Is France's groundbreaking food-waste law working?* (par. 299–304).
<https://www.pbs.org/newshour/show/is-frances-groundbreaking-food-waste-law-working> [pbs.org](https://www.pbs.org)
pbs.org.

Change Inc. (20 juli 2023). *Niet-verkocht voedsel verplicht doneren, is dat een goed idee?* (par. 82–96).
<https://www.change.inc/agri-food/niet-verkocht-voedsel-verplicht-doneren-is-dat-een-goed-idee-40223> [change.inc](https://www.change.inc) change.inc.

Belga / BRUZZ (17 juli 2023). *Brusselse regering verplicht supermarkten om onverkocht voedsel te doneren* (par. 40–59). <https://www.bruzz.be> [bruzz.be](https://www.bruzz.be) bruzz.be.

2.2.13 Stedelijk fonds voor co-financiering van voedselinitiatieven (Amsterdam-Noord)

Gemeente Wichelen (2023). *Sociaal Restaurant* (par. 102–105). <https://www.wichelen.be/wichelen.be>.

Gemeente Oude IJsselstreek (2023). *Bijzondere bijstand voor maaltijdvoorziening* (par. 205–215). <https://www.oude-ijsselstreek.nl/oude-ijsselstreek.nl>.

WNL (2023). *Voedselverspilling kost Nederland jaarlijks 14 miljard* (par. 78–87). <https://wnl.tv> wnl.tv.

New Food Magazine (2023). *Impact of food waste on greenhouse gas emissions* (par. 110–115). <https://newfoodmagazine.com> newfoodmagazine.com.

Trading Economics (15 augustus 2025). *EU Carbon Permits* (par. 142–153). <https://tradingeconomics.com/tradingeconomics.com>.

Belastingdienst (2025). *Vrijwilligersvergoedingen* (par. 150–158). <https://belastingdienst.nl/belastingdienst.nl>.

SchuldenLabNL (2024). *Doorbraakmethode bespaart € 15 800 per huishouden* (par. 66–78). <https://www.doorbraakmethode.nl/schuldenlab.nl>.

Van Baal et al. (2018). *Cost-effectiveness threshold for the Netherlands* (par. 188–191). <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/pmc.ncbi.nlm.nih.gov>.

Social Handprint (2024). *Impuls Voedsel Amsterdam – Impactrapportage* (par. 141–150). <https://www.socialhandprint.com/socialhandprint.com>.

2.2.14 Facilitaire coöperatie (ANBI-koepel)

KVK (15 juli 2025). *De coöperatie: rechtsvorm voor samenwerkende ondernemers* (par. 128–150). <https://www.kvk.nl/starten/de-cooperatie/kvk.nl>.

Goededoelen.nl (2025). *Geven en belastingvoordelen* (par. 116–121). <https://goededoelen.nl/geven/geven-en-belasting-goededoelen.nl>.

Jongbloed Fiscaal Juristen (2025). *Beleid Belastingdienst over crowdfunding* (par. 294–298). https://www.jongbloed-fiscaaljuristen.nl/tips_trucs/tips_bedrijven/crowdfunding_en_belastingen/beleid_belastingdienst_crowdfunding/jongbloed-fiscaaljuristen.nl.

Koepel Zorgcoöperaties Zuid-Nederland (2025). *Samen bouwen aan een samenleving die omziet naar elkaar* (par. 48–52). <https://koepelzorgcooperatieszn.nl/koepelzorgcooperatieszn.nl>.

Vrouw aan het IJ (2025). *Home* (par. 118–156). <https://vrouwaanhetij.com/vrouwaanhetij.com>.

7. Bronnenlijst: veld input en gemeente info

- **Voedselcirkel Amsterdam** (13 juni 2025). *De maatschappelijke impact van Voedselcirkel Amsterdam: een analyse*. Intern rapport over de activiteiten en de impact van de Voedselcirkel. Op te vragen bij de Voedselcirkel Amsterdam of de gemeente.
- **Francken, S. – Gemeente Amsterdam** (29 juli 2025). *Contextualisatie vragenlijst voor MKBA onder voedselinitiatieven in Amsterdam-Noord*. Memo met achtergrond en interpretatie bij de MKBA-vragenlijst.
- **Gemeente Amsterdam** (6 juni 2025). *MKBA-data gemeente contextualisering*. Memo met een overzicht van datasets en toelichting voor de MKBA. Op te vragen bij de gemeente.
- **Gemeente Amsterdam** (2025). *Essentiële vragen MKBA voedselinitiatieven*. Lijst met kernvragen voor het opstellen van de MKBA. Intern; op te vragen bij de gemeente.
- **FoodCLIC** (2025). *Input voor MKBA-analyse – Van inzicht naar handelingsperspectief: een verkennende schets*. Conceptnotitie van het FoodCLIC-project. Niet openbaar; op te vragen bij FoodCLIC.
- **FoodCLIC** (17 maart 2025). *Codeboek Data Baseline FoodCLIC* (Excel-bestand). Variabelenlijst en codering van de baseline-data. Niet openbaar; op te vragen bij FoodCLIC.
- **FoodCLIC** (2025). *FoodCLIC baseline data* (Excel). Dataset met baseline-gegevens. Niet openbaar; op te vragen bij FoodCLIC.
- **Gemeente Amsterdam** (2025). *Vragenlijst MKBA Voedselinitiatieven Noord – antwoorden* (Excel). Dataset met ingevulde antwoorden van 23 initiatieven. Niet openbaar; op te vragen bij de gemeente.
- **Voedselbank Amsterdam-Noord** (2025). *Respons op vragen LKH t.b.v. MKBA Voedselinitiatieven Noord*. Document met antwoorden op nadere vragen. Niet openbaar; op te vragen bij de Voedselbank.
- **Gemeente Amsterdam** (2025). *Indicatoren regionale brede welvaart 2025* (Excel). Werkbestand met brede-welvaartindicatoren per regio. Niet openbaar; op te vragen bij de gemeente.
- **Gemeente Amsterdam, Onderzoek & Statistiek** (2024). *Voedsel in Amsterdam Noord (1–21)* (Excel). Interne dataset met gegevens over voedselinitiatieven. Op te vragen bij de gemeente.
- **Interventie Buurtkoelkasten** (2025). *Kostenplaatje per koelkast* (pdf). Interne berekening van recente kosten per buurtkoelkast. Op te vragen bij de gemeente.
- **Gemeente Amsterdam** (2024). *Raadsvoordracht beleidskader sociale basis*. Conceptstuk met toelichting op het beleidskader. Niet openbaar; op te vragen bij de gemeente.

- **Gemeente Amsterdam** (2025). *Rapportage Actielijn 6 – nieuwe stijl*. Rapport over de voortgang van actielijn 6 binnen de voedselstrategie. Niet openbaar; op te vragen bij de gemeente.
- **Gemeente Amsterdam** (2023). *Impactonderzoek 2023*. Rapportage over de impact van sociale voedselinitiatieven. Niet openbaar; op te vragen bij de gemeente.
- **Nibud & Gemeente Amsterdam** (2025). *Onderzoek MER Amsterdam* (definitieve versie). Analyse van minimale uitgaven voor gezonde voeding in Amsterdam. Niet openbaar; op te vragen bij Nibud of de gemeente.
- **FoodCLIC consortium** (2024/25). *FOODCLIC_DoA_updated*. Projectdocument met afspraken en deliverables binnen het FoodCLIC-project. Niet openbaar; op te vragen bij FoodCLIC.

8. Bronnenlijst: extra rapportages, inspiratie & info

- **Wageningen University & Research – Abma, Kirchholtes, Jansma & Vijn** (2014). *Maatschappelijke kosten-batenanalyse stadslandbouw: de cases Voedseltuin Rotterdam, De Nieuwe Warande en Hazennest Tilburg*. Rapport over de maatschappelijke waarde van stadslandbouw research.wur.nl. Openbaar via het WUR e-depot.
- **LZK-scholenproject** (2010). *Effecten voedingszorg door LZK-scholen* (rapport 2010-46). Studie naar de effecten van voedingszorg op langdurig zieke kinderen. Publiek toegankelijk via onderwijsarchieven.
- **Voedingscentrum & partners** (2014). *Ondervoeding onderschat*. Rapportage over de mate van ondervoeding in Nederland. Publiek beschikbaar.
- **Centraal Planbureau & Planbureau voor de Leefomgeving** (2022). *Notitie MKBA en brede welvaart: een aanvulling op de algemene MKBA-leidraad*. Aanvulling op de landelijke MKBA-richtlijnen. Publiek via pbl.nl.
- **RIVM** (22 december 2023). *Documentation RIVM database 3.0 – Final*. Handleiding bij de RIVM-database voor milieudata. Publiek via rivm.nl.
- **RIVM** (23 september 2024). *Database milieubelasting voedingsmiddelen – versie 23 sept 2024*. Excel-dataset over de milieudruk van voedingsmiddelen. Publiek via rivm.nl.
- **GGD Amsterdam & Gemeente Amsterdam** (2024). *Factsheet betaalbaarheid gezonde voeding*. Overzicht van kosten en drempels voor gezonde voeding in Amsterdam. Publiek via ggd.amsterdam.nl.
- **Gemeente Amsterdam** (2024). *Factsheet voedselverspilling Amsterdam 2024*. Kerncijfers over voedselverspilling. Publiek via openresearch.amsterdam.
- **Gemeente Amsterdam** (17 juli 2024). *Eindrapportage monitor voedselverspilling* (concept). Conceptversie van de monitor voedselverspilling. Beschikbaar via openresearch.amsterdam.

- **Madame Frigo** (2022). *Jahresbericht 2022*. Jaarverslag van de Zwitserse organisatie achter buurtkoelkasten. Publiek via madamefrigo.ch.
- **Parool** (2024). *Welzijnsmonitor Amsterdam*. Overzichtsartikel met welzijnsindicatoren voor Amsterdam. Publiek via Het Parool.
- **Stadsdeelrapportage Amsterdamse Armoedemonitor** (2023). Excel-dataset met cijfers over armoede per stadsdeel. Beschikbaar via Onderzoek & Statistiek Amsterdam.
- **Social Handprint & FoodCLIC** (2024). *HFFM 2024 – Harmful Food Footprint Monitor*. Impactrapport over voedselgerelateerde voetafdrukken. Publiek via socialhandprint.com.
- **Investing in Food as Medicine – RFSI** (z.j.). *Investing in Food as Medicine* (slides). Openbare presentatie over investeringen in “Food as Medicine.” Publiek beschikbaar via RFSI.
- **Gemeente Amsterdam** (2024). *Jaarverslag 2024*. Officieel jaarverslag van het college van B&W. Publiek via de gemeentelijke website.

9. Notitie – Uurtarief vrijwilligerswerk in de MKBA

De oorspronkelijke Movisie-studie uit 2017 waardeerde vrijwilligerswerk op **€ 11 per uur** ([movisie 2017](#)) Om deze richtlijn actueel te houden, is de inflatie in Nederland van 2017 tot en met 2025 geraamd op circa **35 %** aan de hand van CPI-cijfers ([indeflatie.nl](#)). Daardoor komt het geïndexeerde bedrag uit op **€ 14,8 per uur** ($€ 11 \times 1,35$).

In de afgelopen jaren zijn bovendien diverse studies verschenen die de vervangingswaarde van vrijwilligerswerk berekenen. Bij elk van deze onderzoeken is het aantal gewerkte vrijwilligersuren geraamd op ongeveer 1,25 miljard uur per jaar (6 mln vrijwilligers $\times$ 4 tot 4,1 uur per week). De totale waarden en de afgeleide uurtarieven variëren sterk: van ongeveer **€ 9,9 per uur** in de berekening van Meijs op basis van het minimumloon ([eur.nl](#)) tot **€ 19,1 per uur** bij gebruik van het modale salaris ([nl.deedmob.com](#)). De bronckhorst-nota schat de totale waarde op € 15 mrd, wat neerkomt op circa **€ 12 per uur** ([lokaleregelgeving.overheid.nl](#)), en de Deedmob-berekeningen leveren **€ 12,1** (minimum) tot **€ 19,1** (modaal) per uur ([nl.deedmob.com](#)). Een eenvoudige gemiddelde van deze vijf uurtarieven (Bronckhorst, Erasmus minimum, Erasmus modaal, Deedmob minimum en Deedmob modaal) resulteert in een **gemiddelde van circa € 14,3 per uur**.

Gezien het geïndexeerde 2017-tarief (€ 14,8) en het gemiddelde van de recente schattingen (€ 14,3) stellen we voor om binnen deze MKBA een pragmatisch midden te kiezen. Daarom hanteren we **€ 14,5 per uur** als vervangingswaarde voor vrijwilligerswerk. Dit tarief weerspiegelt zowel de inflatiecorrectie van de oorspronkelijke Movisie-inschatting als het midden van de recente onderzoeken, en biedt daarmee een onderbouwd, conservatief uitgangspunt voor de maatschappelijke kosten-batenanalyse.